

*Margje van Weerden, Annemieke Benschop,
Nienke Liebrechts, Tom Blom & Dirk J. Korf*

Evaluatie Supersnelrecht

Bonger Reeks

EVALUATIE SUPERSNELRECHT

EVALUATIE SUPERSNELRECHT

Margje van Weerden, Annemieke Benschop,

Nienke Liebregts, Tom Blom & Dirk J. Korf

Dit onderzoek is uitgevoerd door de afdeling Strafrecht en het Bonger Instituut voor Criminologie, Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit van Amsterdam, in opdracht van het Wetenschappelijke Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het ministerie van Veiligheid en Justitie.

Begeleidingscommissie

prof. dr. F. de Jong (voorzitter), Willem Pompe Instituut voor Strafrechtswetenschappen

mr. C.J.W. Vos, Ministerie van Veiligheid en Justitie, Directie Rechtsbestel

mr. R.H. Kroon, Raad voor de Rechtspraak

mr. dr. G.K. Schoep, Openbaar Ministerie

mr. dr. P.P.J. van der Meij, Cleerdin & Hamer Advocaten

mr. dr. J.S. Nan, EUR School of Law

mw. mr. W.M. de Jongste, WODC

ISBN 978 90 3610 453 1

Van Weerden M.J., Benschop A., Liebrechts N., Blom T. & Korf D.J. (2016) *Evaluatie Suppersnelrecht*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.

© 2016, Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatiecentrum, Ministerie van Veiligheid en Justitie. Auteursrecht voorbehouden.

Inhoud

1	Inleiding	7
1.1	Aanleiding	7
1.2	Supersnelrecht en ‘gewoon’ snelrecht	8
1.3	Beleidscontext en juridisch kader	8
1.4	Voordelen, zorgen en kritiek	11
1.5	Probleemstelling, doelstelling en onderzoeksvragen	12
1.6	Onderzoeksopzet	13
1.7	Opbouw van het rapport	15
2	Zorgvuldigheidsnormen van art. 6 EVRM	17
2.1	Het recht op een eerlijk proces	17
2.2	Het recht op ‘adequate time’	20
2.3	Het recht op ‘adequate facilities’	24
2.4	Afstand van recht	25
2.5	Conclusie	28
3	Kwantitatieve gegevens over supersnelrecht	31
3.1	Inventarisatie bij rechtbanken	31
3.2	Kwantitatieve justitiedata	32
3.3	Aantallen supersnelrechtzaken	33
3.4	Kenmerken van verdachten	37
3.5	Tenlastegelegde misdrijven	38
3.6	Aanhouding van supersnelrechtzaken	43
3.7	Vonnissen in supersnelrechtzaken	44
3.8	Hoger beroep bij supersnelrechtzaken	46
3.9	Conclusie	47
4	Supersnelrechtzittingen	49
4.1	Algemene gang van zaken bij supersnelrechtzittingen	49
4.2	Categorieën doelgroepen en gelegenheden	52
4.3	Supersnelrecht rond de jaarwisseling	53
4.4	Conclusie	54
5	Ervaringen van professionele procespartijen	55
5.1	De selectieprocedure	55
5.2	Vorbereidingstijd	63
5.3	Afstand	67
5.4	Aanhouding	71
5.5	Wat gaat er goed en wat kan er beter?	74
5.6	Conclusie	82

6	Politie.....	85
6.1	Wanneer wel of juist geen supersnelrecht	85
6.2	Inspraak van verdachte en advocaat bij beslissing tot supersnelrecht.....	89
6.3	Supersnelrecht en geweld tegen politie en hulpverleners	90
6.4	Supersnelrecht bij evenementen en op bijzondere dagen	91
6.5	Supersnelrecht en tijdsdruk	92
6.6	Positieve aspecten, knelpunten en verbeterpunten	93
6.7	Conclusie.....	96
7	Verdachten en slachtoffers	99
7.1	Politie over kenmerken van verdachten	99
7.2	Verdachten op supersnelrechtzittingen	101
7.3	Politie over slachtoffers	103
7.4	Slachtoffers en Slachtofferhulp.....	104
7.5	Ervaringen slachtoffers supersnelrecht en verbeterpunten	108
7.6	Verdachten over supersnelrecht	109
7.7	Conclusie.....	115
8	Conclusies.....	117
8.1	Frequentie en landelijke spreiding van supersnelrecht	117
8.2	Selectie van zaken	118
8.3	Invulling zorgvuldigheidseisen.....	120
8.4	Ervaringen betrokken partijen, wat goed gaat en wat beter kan	123
9	Samenvatting	125
9.1	Vraagstelling en methode	125
9.2	Aantallen en landelijke spreiding	125
9.3	Tenlastelegging en verloop van de procedure	126
9.4	Selectie voor supersnelrecht	126
9.5	Zorgvuldigheidseisen.....	127
9.6	Ervaringen en verbeterpunten	128
10	Summary	131
10.1	Research question and methodology	131
10.2	Numbers and distribution over the country	131
10.3	Indictment and course of the proceedings.....	132
10.4	Selection of cases for super expedited proceedings	132
10.5	Requirements of art. 6 ECHR.....	133
10.6	Experiences and improvements.....	134
Bijlage A	Menukaart (super)snelrecht.....	137
Bijlage B	Werkproces Supersnelrecht.....	145

1 Inleiding

Supersnelrecht is net als ‘gewoon’ snelrecht onderdeel van het lik-op-stuk beleid van politie, Openbaar Ministerie (OM) en zittende magistratuur (ZM) waarbij strafzaken zo snel mogelijk worden behandeld. Supersnelrecht komt vooral in de media rond de jaarwisseling, maar wordt ook in de rest van het jaar toegepast. Hoe vaak gebeurt dit? Om wat voor zaken gaat het? En hoe zorgvuldig is de procedure? Over deze en andere vragen gaat dit rapport.

In dit hoofdstuk schetsen we eerst de aanleiding voor een wetenschappelijke evaluatie van het supersnelrecht (§ 1.1). Daarna volgen in het kort een begripsomschrijving (§ 1.2), de beleidscontext en het juridisch kader (§ 1.3). Tevens komen enkele voordelen van, alsmede zorgen en kritische geluiden over supersnelrecht aan bod (§ 1.4). Vervolgens formuleren we de probleemstelling die ten grondslag lag aan het onderzoek, de doelstelling en de onderzoeksvragen (§ 1.5). Aansluitend worden de gehanteerde onderzoeksmethoden beschreven (§ 1.6). Afgesloten wordt met de opbouw van dit rapport (§ 1.7).

1.1 Aanleiding

Het supersnelrecht is een terugkerend punt van debat in de Tweede Kamer (met name in de Vaste Commissie voor Veiligheid en Justitie) bij de evaluatie van de jaarwisseling. Deze evaluaties vinden traditiegetrouw in de zomer plaats. Tijdens de evaluatie van de jaarwisseling 2012/2013 op 5 juni 2013 zette Kamerlid Kooiman (SP) vraagtekens bij de zorgvuldigheid van het supersnelrecht en verzocht om een uitgebreide evaluatie. In antwoord hierop zegde de toenmalige Minister van Veiligheid en Justitie, Opstelten, een evaluatie van de ZSM-praktijk toe.¹ Het heeft er alle schijn van dat tijdens dit debat de begrippen ‘supersnelrecht’ en ‘ZSM’ niet al te scherp onderscheiden werden.

Tijdens de evaluatie van de jaarwisseling 2013/2014 op 3 juli 2014 heeft mevrouw Kooiman de minister van Veiligheid en Justitie erop gewezen dat de toegezegde evaluatie nog niet had plaatsgevonden. De minister zegde het onderzoek nogmaals toe.² Per brief d.d. 13 maart 2015 informeert de minister de Tweede Kamer over de stand van zaken met betrekking tot de toezeggingen die in dat overleg van 3 juli 2014 waren gedaan. Daarin benadrukt hij dat de aangekondigde evaluatie van het supersnelrecht een breed karakter zal hebben. De evaluatie zal zich derhalve niet beperken tot de toepassing van supersnelrecht rond de jaarwisseling. Immers, ook in de rest van het jaar vinden dergelijke zittingen plaats. Op advies van het college van procureurs-generaal en de Raad voor de recht-

¹ Kamerstukken II, 2012-2013, 33400 VI, nr. 117.

² Kamerstukken II, 2013-2014, 33750 VI, nr. 136.

spraak dient supersnelrecht daarom breed te worden geëvalueerd.³ Tijdens de evaluatie van de jaarwisseling 2014/2015 is de huidige Minister van Veiligheid & Justitie hier weer aan ‘herinnerd’, ditmaal door kamerlid Oskam (CDA). De minister heeft toen bevestigd dat er een brede evaluatie van het supersnelrecht zal komen, waarbij met name de vraag zal worden onderzocht of er gelet op de korte termijn tot aan de terechtzitting wel sprake is van een zorgvuldige procedure.⁴ In het overleg van 1 september 2015 heeft de minister voorts benadrukt dat alle partijen bij de evaluatie zullen worden betrokken, niet alleen de professionele partijen, maar ook de slachtoffers die mogelijk een schadeclaim willen indienen.⁵

In dit rapport wordt verslag gedaan van dit brede evaluatieonderzoek.

1.2 Supersnelrecht en ‘gewoon’ snelrecht

Supersnelrecht is de snellere variant van ‘gewoon’ snelrecht. Een cruciaal verschil is dat bij supersnelrecht de inhoudelijke behandeling van de zaak ter zitting reeds tijdens de inverzekeringstelling plaatsvindt.

- *Snelrecht* houdt in dat een verdachte die na inverzekeringstelling (maximaal 3 dagen) in bewaring wordt gesteld, binnen de bewaringstermijn van 14 dagen een behandeling door de politierechter tegemoet ziet. Dit betekent dat de inhoudelijke behandeling van de zaak uiterlijk binnen (3+14 =) **17** dagen na de aanhouding plaatsvindt.
- Van *supersnelrecht* is sprake indien een zaak binnen de termijn van de inverzekeringstelling (maximaal **3** dagen) inhoudelijk ter zitting wordt behandeld.⁶ Het uitgangspunt is dat voorlopige hechtenis wordt bevolen en indien een vrijheidsstraf wordt opgelegd, deze aansluitend wordt uitgezet. De voorwaarde is dat de verdachte afstand doet van de geldende dagvaardingstermijn voor politierechterzaken van 3 dagen.⁷

1.3 Beleidscontext en juridisch kader

Supersnelrecht maar ook ‘gewoon’ snelrecht ligt volgens de verderop nader toegelichte ‘menukaart’, het belangrijkste document waarop supersnelrecht is gebaseerd, met name in

³ Kamerstukken II, 2014-2015, 28684, nr. 437, p. 6.

⁴ Kamerstukken II, 2014-2015, 28684, nr. 445.

⁵ Handelingen Tweede Kamer, 2014-2015, 106.

⁶ Onder omstandigheden is het mogelijk dat de inverzekeringstelling met maximaal drie dagen wordt verlengd (ex art. 58 lid 2 Sv) en de supersnelrechtzitting tijdens die verlengingsperiode plaatsvindt. Zo viel 1 januari dit jaar (2016) op een vrijdag en waren de eerste supersnelrechtzittingen na de jaarwisseling op 4 januari. De rechtmatigheid van de inverzekeringstelling dient dan wel tussentijds te worden getoetst door de rechter-commissaris (art. 59a Sv).

⁷ Zie: www.hetccv.nl/dossiers/Overlast+jaarwisseling/Landelijk+-+menukaart+supersnelrecht

de rede wanneer het strafbare feit en/of de persoon van de verdachte vraagt om een lik-op-stuk reactie om aan verdachte en maatschappij duidelijk te maken dat het betreffende soort gedrag als onaanvaardbaar wordt beschouwd, terwijl het tevens in het belang van de samenleving is dat daders na aanhouding pas weer op vrije voeten komen na het uitzitten van hun straf.

Eerlijk proces

Het kader voor de toepassing van (super)snelrecht wordt in belangrijke mate bepaald door de inhoud van artikel 6 lid 3 sub b van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM). Een ieder tegen wie vervolging is ingesteld heeft het recht op een eerlijk proces en dat houdt onder andere in dat de verdachte beschikt over voldoende tijd en faciliteiten voor de voorbereiding van zijn verdediging.

Voorwaarden

Indien de verdachte afstand heeft gedaan van de wettelijke dagvaardingstermijn, dient vervolgens nog aan de volgende voorwaarden te zijn voldaan, wil de zaak voor supersnelrecht in aanmerking komen:

- Het gaat om bewijstechnisch relatief eenvoudige zaken, waarin geen deskundigenrapport of voorlichtingsrapportage behoeft te worden opgesteld;
- OM, verdediging en rechter beschikken tijdig over een compleet strafdossier (in het bij- zonder een volledig proces-verbaal) om de inhoudelijke behandeling van een zaak mogelijk te maken;
- De verdachte moet in verzekering zijn gesteld, zodat de dagvaarding snel en zonder veel complicaties kan worden betekend en andere vereiste logistieke handelingen eenvoudig kunnen worden uitgevoerd.

Alleen bepaalde misdrijven

De laatstgenoemde voorwaarde houdt in dat alleen delicten waarvoor voorlopige hechtenis mogelijk is en vrijheidsbeneming is geïndiceerd geschikt zijn voor supersnelrecht. Voorlopige hechtenis is toegestaan in geval van een verdenking van een misdrijf waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van 4 jaar of meer is gesteld en in geval van één van de andere in artikel 67 Sv genoemde misdrijven. Dit betekent dat overtredingen en lichtere misdrijven in beginsel *niet* geschikt zijn om via (super)snelrecht af te doen.

Van pilot naar menukaart

Het supersnelrecht heeft geen wettelijke basis. In het Wetboek van Strafvordering staat geen regeling van deze procedure. Supersnelrecht is in de praktijk ontstaan, onder het

motto ‘de wet verbiedt het niet.’ In 2000 is deze procedure voorgelegd aan de Hoge Raad; deze oordeelde dat supersnelrecht niet strijdig is met het systeem van de wet.⁸ Dit maakte de weg vrij voor *pilots*, die vanaf 2002 werden uitgevoerd. Bij brief van 10 oktober 2008 informeerde de toenmalige Minister van Justitie, Hirsch Ballin, na overleg met de Raad voor de rechtspraak, het college van procureurs-generaal en de Nederlandse Orde van Advocaten, de Tweede Kamer over de mogelijkheden om supersnelrecht ruimer toe te gaan passen.⁹ Naar aanleiding van die brief heeft het College van Procureurs Generaal een ‘menukaart snelrecht’¹⁰ ontwikkeld waarin bepaalde situaties, doelgroepen en type delicten worden benoemd die zich lenen voor (super)snelrecht (zie Bijlage A). Tijdens de jaarwisseling 2008/2009 is een *pilot* supersnelrecht uitgevoerd in de grote steden. Deze is geëvalueerd door zowel de rechtbanken als het OM.¹¹ Naar aanleiding van deze evaluatie is de menukaart enigszins aangepast. De menukaart biedt een overzicht van de wijze waarop en de voorwaarden waaronder het Openbaar Ministerie de voorziening voor supersnelrecht wil vormgeven.¹² In aanvulling op de hierboven genoemde uitgangspunten is daarbij aangegeven dat een zaak zich leent voor supersnelrecht indien:

- De zaak qua bewijsvoering redelijk eenvoudig is (bij een ontkennende verdachte is er ruim ‘steunbewijs’);
- Het onderzoek binnen de termijn van ophouden voor onderzoek en aansluitende inverzekeringstelling is afgerond;
- Eventuele schade en letsel binnen de termijn van verhoor en inverzekeringstelling kunnen worden aangetoond met bewijsstukken;
- Bij de verdachten geen sprake is van een ernstig persoonlijkheidsprobleem, waarvoor onder meer een nadere deskundigenrapportage nodig is.

Verder bepaalt de menukaart dat het OM in driehoeksverband, na afstemming met de rechtbank en de justitiële partners t.a.v. *specifieke evenementen* af kan spreken dat supersnelrecht ook wordt toegepast indien niet is voldaan aan de voorwaarden van het bestaan van een grond voor voorlopige hechtenis of het verwachten van een onvoorwaardelijke straf. Het supersnelrecht bestaat dan uit inverzekeringstelling en berechting binnen 3 dagen nadien. Deze op het evenement gerichte afspraak betreft bijzondere categorieën zaken zoals (openlijk) geweld tegen personen (met een publieke functie) of zware vormen van (openlijk) geweld tegen goederen.

⁸ HR 30 oktober 2000, NJ 2001, 239.

⁹ Kamerstukken II, 31700 VI, nr.9.

¹⁰ TK 2008-2009, 31 700 VI, nr.83.

¹¹ De evaluatierapporten zijn als bijlagen gevoegd bij de brief van de Staatssecretaris van Justitie van 16 juni 2009, 2008-2009, Kamerstukken II, 33400 VI, nr. 144.

¹² Zie: www.hetccv.nl/dossiers/Overlast+jaarwisseling/Landelijk+-+menukaart+supersnelrecht

Ten slotte geeft de menukaart nog enkele aandachtspunten bij de toepassing van supersnelrecht omtrent voorwaarden en inrichtingsmogelijkheden:

- De verdachte is bereid afstand te doen van de in artikel 370 Sv bepaalde termijn van 3 dagen voor de betekening van de dagvaarding;
- Het slachtofferinformatiepunt is in staat om binnen 3 dagen een voegingsformulier ten behoeve van de voeging benadeelde partij te produceren;
- De administratieve organisatie is in staat om vorderingen tenuitvoerlegging binnen het eigen parket binnen 3 dagen te voegen.

ZSM

In 2013 is landelijk een nieuwe werkwijze geïntroduceerd voor de aanpak van veelvoorkomende criminaliteit, ‘ZSM’.¹³ De afkorting ZSM staat voor Zo Snel, Slim, Selectief, Simpel, Samen en Samenlevingsgericht mogelijk. Het betreft een samenwerkingsvorm tussen Openbaar Ministerie, de nationale politie, de Reclassering, de Raad voor de Kinderbescherming en Slachtofferhulp Nederland. Supersnelrecht vormt één van de afdoeningsmodaliteiten binnen deze ZSM-aanpak.

1.4 Voordelen, zorgen en kritiek

Snellere en efficiëntere afdoening van strafzaken vergroot de slagkracht van het strafrecht en dat heeft bovendien als groot voordeel dat de verdachte en het slachtoffer sneller weten waar ze aan toe zijn. Door de snelle afhandeling van de zaak wordt bovendien voorkomen dat bewijs ‘verwatert’.¹⁴

Maar er zijn ook zorgen, vanuit zowel de politiek als de rechtspraak en de rechtswetenschap. De zorgen van leden van de Tweede Kamer zien op de vraag of de snelheid van de procedure bij supersnelrecht afbreuk doet aan de zorgvuldigheid daarvan. Ook in de literatuur heeft supersnelrecht tot discussie geleid. De kritiek vanuit de rechtspraak en rechtswetenschap richtte zich op een aantal punten. Is het betrekkelijk geringe aanbod van noodzakelijkerwijze streng op hun eenvoud geselecteerde zaken de moeite van het organiseren van supersnelrecht wel waard? Worden niet zaken via (super)snelrecht berecht die, als (super)snelrecht niet zou bestaan met een transactie/strafbeschikking zouden zijn afgedaan? Gaat berechting via supersnelrecht ten koste van de zorgvuldigheid

¹³ Plan van Aanpak ZSM, Onderzoek naar de samenwerking tussen ZSM, het Veiligheidshuis en de hierin participerende justitiepartners, ivenj.nl/actueel/plannen_van_aanpak/plan-van-aanpak-onderzoek-naar-de-samenwerking-tussen-zsm-het-veiligheidshuis-en-de-hierin-participerende-justitiepartners.aspx

¹⁴ Kwakman, Snelrecht en de ZSM-aanpak, DD, 2012, p. 201.

die voor berechting noodzakelijk is, en ten koste van de aanspraak van de verdachte op een eerlijk proces? Komen de belangen van de benadeelde partij niet in het geding?¹⁵

Supersnelrecht lijkt op gespannen voet te staan met het uitgangspunt dat eist dat het opleggen van een strafrechtelijke sanctie slechts is gerechtvaardigd na een zorgvuldige beoordeling van het beschikbare bewijsmateriaal en een zo precies mogelijk op de persoon van de dader en de omstandigheden van het geval toegesneden strafrechtelijke interventie.¹⁶ Bovendien zou een snelle afhandeling kunnen leiden tot zwaardere straffen omdat door de snelle afhandeling het eindoordeel nog onvoldoende heeft kunnen rijpen en emoties nog de overhand hebben.¹⁷ Hoe sneller de procedure, hoe groter de kans dat de rechten van de verdachte op een eerlijk proces worden geschonden, zoals het recht om over voldoende tijd en middelen te beschikken om de eigen verdediging voor te bereiden, getuigen op te roepen en te ondervragen, recht op een tolk en vertaling van de beschuldiging etc. Ook voor het slachtoffer moet er voldoende tijd zijn om een schadevergoedingsclaim te kunnen onderbouwen. Zijn supersnelrecht-procedures niet te kort om de werkelijke schade die het slachtoffer heeft geleden vast te stellen, met name waar het gaat om de vaststelling van de psychische schade die het strafbare feit bij het slachtoffer heeft veroorzaakt?

1.5 Probleemstelling, doelstelling en onderzoeksvragen

Probleemstelling

Hoe functioneert het instrument supersnelrecht in de verschillende arrondissementen in Nederland en welke mogelijkheden zijn er voor de verbetering van de toepassing ervan?

Doelstelling

Het onderzoek beoogt een evaluatie van het supersnelrecht. Het moet een overzicht geven van de aantallen zaken die sinds de introductie van een landelijk geldende werkwijze in 2008 worden afgedaan via supersnelrecht, het type zaken, de mate waarin de geformuleerde zorgvuldigheidseisen (kunnen) worden nageleefd en de (praktijk)ervaringen van de betrokkenen (OM, ZM, advocatuur, politie en justitiabelen). Tevens verschaft het onderzoek informatie die mogelijk aanknopingspunten kan bieden voor verbetering.

Onderzoeksvragen

De doelstelling is vertaald in een tiental onderzoeksvragen, deels kwantitatief en deels kwalitatief.

¹⁵ OM-Congres Snelrecht: hoe sneller, hoe beter? 2010. Met bijdragen van G.J.N. Bruinsma en P.A.M. Mevis; P. van der Meij, De andere kant van de ZSM-medaille, NJB, 2014, p.1225-1234.

¹⁶ Corstens/Borgers, 2014, p. 979; N.J.M. Kwakman, o.c., p. 196.

¹⁷ Corstens/Borgers, 2014, p. 979; N.J.M. Kwakman, o.c., p. 196.

De kwantitatieve vragen richten zich op de frequentie van supersnelrecht.

1. *In hoeveel rechtbankzaken vindt supersnelrecht plaats?*
 - a. *Om welke aantallen gaat het per jaar?*
 - b. *Om welke aantallen gaat het per arrondissement?*
2. *Welk misdrijf stond op de tenlastelegging?*
3. *In hoeveel gevallen wordt vonnis gewezen en in hoeveel gevallen vindt aanhouding van de behandeling plaats (art. 372 Sv)?*
 - a. *In geval van aanhouding: wat zijn daarvoor de redenen?*
 - b. *In het geval vonnis is gewezen: wat was de uitspraak?*
4. *In hoeveel gevallen is sprake van hoger beroep?*
 - a. *Wat zijn daarvan de uitkomsten?*

De (overwegend) kwalitatieve vragen gaan over de organisatie van supersnelrechtzittingen.

5. *Vindt in alle arrondissementen de afdoening van daarvoor in aanmerking komende delicten via een vorm van supersnelrecht regelmatig of op structurele basis plaats?*
 - a. *Indien dat niet het geval is, wat zijn daarvoor de redenen?*
6. *Hoe vindt de selectie plaats van zaken die via supersnelrecht kunnen worden behandeld?*
7. *Hoe wordt invulling gegeven aan de naleving van de zorgvuldigheidseisen (in het bijzonder zoals neergelegd in artikel 6 EVRM en in verband met de schade van een eventueel slachtoffer) binnen het tijdsbestek dat beschikbaar is?*
8. *Wat zijn de ervaringen van de betrokken partijen (politie, OM, ZM, advocatuur, verdachten en slachtoffers)?*
9. *Wat gaat volgens de betrokkenen goed?*
10. *Wat kan er volgens de betrokkenen beter?*

1.6 Onderzoeksopzet

Ter beantwoording van de hiervoor gepresenteerde onderzoeksvragen wordt een combinatie van verschillende kwantitatieve en kwalitatieve methoden gebruikt. Deze worden hieronder beschreven en toegelicht. Ten behoeve van de leesbaarheid worden de methoden, waar nodig, meer gedetailleerd beschreven in latere hoofdstukken.

Jurisprudentie en literatuuronderzoek

In het onderzoek is nagegaan in hoeverre de uitgangspunten van de aanpak bij supersnelrecht in de praktijk ook worden gerealiseerd. Jurisprudentie en literatuur zijn bestudeerd voor het analyseren en uiteenzetten van het normatieve kader van art. 6 EVRM. Wat zijn precies de zorgvuldigheidseisen die uit deze verdragsbepaling voortvloeien? Hiervoor is de jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) bestu-

deerd.¹⁸ Aan de hand van deze analyse zijn ook meer toegespitste interviewvragen geformuleerd, teneinde onderzoeksvraag 7 (zorgvuldigheidseisen) te beantwoorden.

Inventarisatie bij rechtbanken

Naast kwantitatieve analyse van justitiedata (zie verderop) is met een korte vragenlijst in kaart gebracht in welke arrondissementen wel supersnelrechtzittingen op regelmatige of structurele basis plaatsvinden en in welke niet. Aan alle arrondissementen is een korte vragenlijst voorgelegd om antwoord te krijgen op onderzoeksvraag 5 en indien van toepassing ook onderzoeksvraag 5a (wat zijn de redenen om af te zien van supersnelrecht?). Hierbij is tevens gevraagd naar eventuele verschillen tussen vestigingen binnen hetzelfde arrondissement.

Kwantitatief onderzoek justitiedata

Voor de beantwoording van de kwantitatieve onderzoeksvragen (1 t/m 4) zijn justitiedata geanalyseerd. Aangezien de in § 1.3 genoemde brief van de toenmalige Minister van Justitie (Hirsch Ballin) en de naar aanleiding daarvan ontwikkelde menukaart in zijn algemeenheid worden beschouwd als ‘startsignaal’ voor een meer algemene toepassing van supersnelrecht, lag het voor de hand in het onderzoek de kwantitatieve gegevens vanaf 1 januari 2009 te analyseren. De data bestrijken de periode 1 januari 2009 t/m 31 december 2015. De gegevens over het aantal rechtszaken zijn eerst landelijk geanalyseerd om na te gaan of er sprake is van een algemene trend in de tijd (jaarcijfers). Aansluitend is onderzocht of, c.q. in welke mate er sprake is van (ontwikkelingen in) verschillen tussen arrondissementen, op basis van zowel absolute aantallen als relatieve aantallen (naar inwonertal).

Observaties/bijwonen zittingen

In totaal zijn tien keer supersnelrechtzittingen bijgewoond bij de rechtbanken, zowel rond de jaarwisseling (2015-2016) als daarbuiten. Dit laatste gebeurde alleen bij rechtbanken waar supersnelrechtzittingen structureel, c.q. regelmatig plaatsvinden, om te zien of (en hoe) deze anders verlopen dan gebruikelijke politierechterzittingen. De observaties dienden mede ter aanvulling op, c.q. inkleuring van de justitiedata en de informatie die via interviews werd verkregen (in het bijzonder met betrekking tot onderzoeksvraag 7).

Interviews met betrokkenen

In de arrondissementen die structureel, c.q. regelmatig supersnelrecht toepassen zijn interviews gehouden ter beantwoording van de (kwalitatieve) onderzoeksvragen 6 t/m 10.

¹⁸ Tevens is gekeken naar de voorwaarde voor de toepassing van supersnelrecht dat de verdachte afstand doet van de geldende dagvaardingstermijn voor politierechterzaken van 3 dagen. Onderzocht is hoe zich dit verhoudt tot de tekst van art. 375 Sv, hoewel dat artikel eigenlijk is geschreven met het oog op turbosnelrecht (berechting op de dag van aanhouding, hetgeen zelden voorkomt).

Deels betrof het open interviewvragen en voor een ander deel gesloten interviewvragen. Over deze onderzoeksvragen zijn acht *rechters-commissarissen* geïnterviewd; zij zijn immers de rechters die voor de gelegenheid optreden als politierechters en op de supersnelrechtzitting rechtspreken. Tevens zijn zes *officiëren van justitie* (onder wie één assistent officier van justitie) geïnterviewd over dezelfde onderzoeksvragen; zij besluiten immers de verdachte te dagvaarden voor de supersnelrechtzitting. Voor wat betreft de geïnterviewde rechters-commissarissen en officieren van justitie geldt dat zij recent meerdere supersnelrechtzaken hadden gedaan en/of overzicht hadden van de toepassing van supersnelrecht in hun arrondissement (bijvoorbeeld in een coördinerende functie).

Ten behoeve van de beantwoording van deze onderzoeksvragen zijn ook andere betrokkenen geïnterviewd: advocaten, politieambtenaren, verdachten en slachtoffers (Slachtofferhulp). Gestreefd is naar een in kwalitatieve zin zo representatief mogelijke afspiegeling van de verschillende groepen. Er werden negen *advocaten* geïnterviewd die werden benaderd tijdens de observaties/bijwonen van zittingen en vanuit ons eigen netwerk. De geïnterviewde advocaten waren betrokken geweest bij meerdere supersnelrechtzaken in één of meerdere arrondissementen, als advocaat van verdachten. Ook werden tien *politieambtenaren* geïnterviewd. Het bereiken en interviewen van slachtoffers en verdachten was veel lastiger. In plaats van slachtoffers werden vijf medewerkers van *Slachtofferhulp* geïnterviewd. De *verdachten* wilden we oorspronkelijk benaderen via hun advocaten, maar dat had geen succes. Op andere manieren lukte het alsnog om vier verdachten te interviewen.

1.7 Opbouw van het rapport

In **hoofdstuk 2** wordt aan de hand van literatuuronderzoek en jurisprudentie, in het bijzonder met betrekking tot art. 6 EVRM, dieper ingegaan op de zorgvuldigheidseisen ten aanzien van supersnelrecht.

Daarna worden, in **hoofdstuk 3**, de bevindingen van de inventarisatie bij rechtbanken en de analyse van justitiedata over supersnelrecht beschreven. Vervolgens wordt aan de hand van observaties een beeld geschetst van de gang van zaken tijdens supersnelrechtzittingen (**hoofdstuk 4**). Daarna worden de bevindingen uit de interviews met officieren van justitie, rechters-commissarissen en advocaten (**hoofdstuk 5**) en met politieambtenaren (**hoofdstuk 6**) besproken. **Hoofdstuk 7** gaat aan de hand van de observaties tijdens supersnelrechtzittingen en interviews, over verdachten en slachtoffers (Slachtofferhulp) die betrokken zijn bij supersnelrecht.

In **hoofdstuk 8** worden de empirische bevindingen uit de voorgaande hoofdstukken geïntegreerd. De onderzoeksvragen worden in hun onderlinge samenhang besproken. Daarbij is er specifieke aandacht voor de zorgvuldigheidseisen, voor knelpunten bij de

(toepassing) van de huidige regeling en de op basis hiervan ontstane praktijk en voor mogelijke verbeteringen. Aan het eind komen een Nederlandstalige (**hoofdstuk 9**) en Engelstalige (**hoofdstuk 10**) samenvatting.

2 Zorgvuldigheidsnormen van art. 6 EVRM

De probleemstelling van dit onderzoek is: Hoe functioneert het instrument supersnelrecht in de verschillende arrondissementen in Nederland en welke mogelijkheden zijn er voor de verbetering van de toepassing ervan? De probleemstelling is nader uitgewerkt in tien onderzoeksvragen. In dit hoofdstuk schetsten we het normatieve kader voor het beantwoorden van onderzoeksvraag 7: *Hoe wordt invulling gegeven aan de naleving van de zorgvuldigheidseisen (in het bijzonder zoals neergelegd in art. 6 EVRM en in verband met de schade van een eventueel slachtoffer) binnen het tijdsbestek dat beschikbaar is?* Daarmee vormt art. 6 EVRM het normatieve kader voor het onderzoek. Zoals gezegd (hoofdstuk 1), vindt bij supersnelrecht de inhoudelijke behandeling van de zaak ter zitting plaats binnen de periode van invezekeringstelling. Vanzelfsprekend biedt het voordelen de zitting snel op de aanhouding te laten volgen, maar verlopen deze supersnelle procedures nog wel zorgvuldig? Om die vraag te kunnen beantwoorden zullen we de praktijk, zoals die in de volgende hoofdstukken naar voren komt, toetsen aan de eisen van art. 6 EVRM. Daarbij is van belang dat art. 6 EVRM de ondergrens vormt, waar minimaal aan moet zijn voldaan, wil men nog kunnen spreken van een eerlijk proces.

In dit hoofdstuk worden de zorgvuldigheidsnormen uiteengezet die voortvloeien uit art. 6 EVRM. Daarbij beperken we ons tot die normen die specifieke relevantie hebben voor dit onderzoek. Allereerst wordt ingegaan op art. 6 lid 1 EVRM. Daarbij bespreken we ook in hoeverre het slachtoffer hier rechten aan kan ontlelen. Vervolgens wordt nader ingegaan op de rechten van de verdachte (de verdedigingsrechten van art. 6 lid 3 EVRM) en de voorwaarden waaronder hij afstand kan doen van die rechten. Tot slot worden conclusies getrokken.

2.1 Het recht op een eerlijk proces

Art. 6 lid 1 EVRM luidt als volgt:

“In the determination of his civil rights and obligations or of any criminal charge against him, everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law. Judgment shall be pronounced publicly but the press and public may be excluded from all or part of the trial in the interest of morals, public order or national security in a democratic society, where the interests of juveniles or the protection of the private life of the parties so require, or the extent strictly necessary in the opinion of the court in special circumstances where publicity would prejudice the interests of justice.”

Dit lid formuleert allereerst wanneer art. 6 EVRM van toepassing is, namelijk ‘bij het vaststellen van burgerlijke rechten en verplichtingen of bij het bepalen van de gegrondheid van een ingestelde vervolging.’¹⁹ Deze begrippen worden door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (hierna ‘EHRM’) autonoom uitgelegd; dit betekent dat het EHRM deze begrippen op eigen wijze interpreteert, onafhankelijk van de betekenis ervan volgens het nationale recht van de lidstaten. Het behoeft weinig betoog dat er tijdens een supersnelrechtprocedure sprake is van een ‘*criminal charge*’, in elk geval vanaf het moment van de aanhouding van de verdachte.²⁰ De verdachte kan zich derhalve beroepen op art. 6 EVRM, maar hoe zit dat met het slachtoffer in het strafproces?

Ten aanzien van slachtoffers die zich als benadeelde partij voegen, is geen sprake van een ‘*criminal charge*’. Aangezien zij een vordering tot schadevergoeding indienen, kan echter wel worden gesproken van ‘*the determination of civil rights and obligations*’. Dit betekent dat zij zich kunnen beroepen op het algemene recht op een eerlijk proces zoals geformuleerd in art. 6 lid 1 EVRM, maar niet op de meer specifieke rechten van lid 2 en 3. Die zijn immers slechts van toepassing bij zaken betreffende een ‘*criminal charge*’.

Wat betreft het slachtoffer dat zich (nog) niet heeft gevoegd als benadeelde partij, ligt het ingewikkelder. Volgens vaste jurisprudentie van het EHRM is art. 6 lid 1 EVRM van toepassing, indien de procedure direct beslissend is voor een burgerlijk recht.²¹ Daarmee wordt aangesloten bij de bewoordingen van de Engelse en Franse tekst, ‘*determination of civil rights and obligations*’ respectievelijk ‘*contestations sur des droits et obligations de caractère civil*’.²² Indien de uitkomst van de strafprocedure direct bepalend is voor de uitkomst van de civiele procedure, kan het slachtoffer gedurende die strafprocedure derhalve rechten ontleen aan art. 6 lid 1 EVRM. Een indirect verband tussen de twee procedures is hier-

¹⁹ cfm de Nederlandse vertaling van het EVRM.

²⁰ Een aanhouding kan immers worden beschouwd als een ‘measure which carries the implication of such an allegation and which likewise substantially affects the situation of the suspect’. Vgl EHRM 10 december 1982, *Foti v. Italy*, 7604/76.

²¹ EHRM 23 oktober 1985, *Bentham v. Netherlands*, 8848/80, NJ 1986/102; EHRM 29 oktober 1991, *Helmers v. Sweden*, 11826/85, §29; EHRM 27 augustus 1992, *Tomasi v. France*, 12850/87, §121; EHRM 21 november 1995, *Acquaviva v. France*, 19248/91, §47; EHRM 7 augustus 1996, *Hamer v. France*, 19953/92, §77-79; EHRM 12 februari 2004, *Perez v. France*, 47287/99, §63 en 65 en EHRM 17 januari 2006, *Monteiro da Cruz v. Portugal*, 14886/03, RvdW 2006/261. In iets genuanceerdere bewoordingen oordeelde het EHRM op 17 januari 2002, in *Calvelli & Ciglio v. Italy*: ‘It notes that it is common ground that the applicants were joined as civil parties and that, accordingly, even though the proceedings in the criminal courts concerned only the determination of the criminal charge against the doctor, they were apt to have repercussions on the claims made by the applicants as civil parties. The Court considers that Article 6 § 1 is applicable to the criminal proceedings, the decisive factor being that, from the moment the applicants were joined as civil parties until the conclusion of those proceedings by a final ruling that prosecution of the offence was time-barred, the civil limb of those proceedings remained closely linked to the criminal limb. In that connection, the applicants were entitled, in accordance with the Court’s settled case-law, to rely on Article 6 § 1.’ (§ 62)

²² Het EHRM benoemt dit expliciet in EHRM 16 juli 1971, *Ringeisen v. Austria*, 2614/65, § 94.

voor onvoldoende, zo stelt het EHRM in ‘le Compte, Van Leuven & de Meijere’. Daarin overwoog het hof:

“Wat betreft de vraag of het geschil betrekking had op het bovengenoemde recht, is het Hof van mening dat een vaag verband of verre gevolgen niet voldoende zijn voor art. 6 lid 1. In elk van de twee officiële versies (‘contestation sur’, ‘determination of’): burgerlijke rechten of verplichtingen moeten het onderwerp — of een van de onderwerpen — zijn van het ‘geschil’; de uitslag van de procedure moet direct beslissend zijn voor een dergelijk recht.”²³

In Nederland is de uitkomst van de strafprocedure niet direct beslissend voor de mogelijkheid een civiele procedure te starten (over de schade die door het strafbare feit zou zijn veroorzaakt) of voor de uitkomst van die civiele procedure. Weliswaar geldt een onherroepelijke strafrechtelijke veroordeling, gewezen na een procedure op tegenspraak, als dwingend bewijs in de latere civiele procedure²⁴, maar daarmee is die procedure nog niet beslist. Een formele einduitspraak, ontslag van alle rechtsvervolging of vrijspraak staat ook niet in de weg aan het aanhangig maken van een vordering door het slachtoffer en is niet beslissend voor het bestaan of de omvang van die vordering. Art. 6 EVRM is dus niet rechtstreeks van toepassing op het slachtoffer dat (nog) geen vordering heeft ingediend. Bij supersnelrechtprocedures gaat het juist om dit type slachtoffers; de vraag is immers of de zitting zodanig snel op de aanhouding volgt dat het slachtoffer onvoldoende tijd heeft om een vordering in te dienen. Hoewel art. 6 EVRM hier niet op ziet, lijkt het toch alleszins redelijk het slachtoffer de kans te geven gebruik te maken van de mogelijkheid zich te voegen als benadeelde partij en - indien hem dat recht toekomt- van zijn spreekrecht²⁵. De afgelopen jaren was het streven immers juist om de positie van het slachtoffer binnen het strafproces aanzienlijk te versterken. In dit verband kan worden gewezen op de EU-richtlijn over minimumnormen voor slachtoffers²⁶, de artt. 51a- 51h Sv²⁷ en de Aanwijzing Slachtofferzorg²⁸.

Zoals gezegd is art. 6 EVRM wel van toepassing op de verdachte. Ten aanzien van hem is sprake van een ‘*criminal charge*’ en formuleert het derde lid van art. 6 EVRM specifieke minimumrechten voor de verdediging. Voor de verdachte in de supersnelrechtprocedure

²³ EHRM 23 juni 1981, Le Compte, Van Leuven & de Meijere v. Belgium, NJ 1982/602, §47 van de Nederlandse vertaling.

²⁴ art. 161 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering

²⁵ art. 51e Sv.

²⁶ Richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, en ter vervanging van Kaderbesluit 2001/220/JBZ, gepubliceerd in het Publicatieblad van de Europese Unie van 14 november 2012, p. 57-73.

²⁷ Zoals gewijzigd per 1 juli 2016.

²⁸ Aanwijzing Slachtofferzorg 2010A029, Stcrt. 2010/20476.

is dit gedeelte van art. 6 EVRM dus wel van toepassing. Het derde lid kan voor hem worden gezien als een nadere uitwerking of specificatie van het in het eerste lid geformuleerde recht op een ‘fair trial’.²⁹ Voor supersnelrechtprocedures is met name het recht van art. 6 lid 3 sub b EVRM relevant, het recht op ‘adequate time and facilities’. Klachten over schending van art. 6 lid 3 sub b EVRM worden door het EHRM behandeld in samenhang met art. 6 lid 1 EVRM. Daarbij beoordeelt het EHRM of de procedure *als geheel* eerlijk is geweest.³⁰ Het is dus mogelijk dat een misstand in eerste aanleg in hoger beroep wordt gerepareerd of gecompenseerd, waardoor uiteindelijk toch geen schending van art. 6 EVRM wordt aangenomen. Echter, het is maar zeer de vraag of dit ook kan bij supersnelrechtprocedures, omdat de verdachte zijn straf al heeft uitgezeten op het moment dat de zaak in beroep dient. In de zaak *Vjarentsov v. Ukraine* oordeelde het EHRM dat de verdediging in eerste aanleg onvoldoende voorbereidingstijd had gehad en dat dit niet meer gerepareerd kon worden in appèl, omdat de verdachte zijn straf al had uitgezeten. In de woorden van het EHRM: ‘*The further appeal proceedings could not remedy the situation, given that, by the time the appellate court examined the case, the applicant had already served his administrative detention*’³¹

2.2 Het recht op ‘adequate time’

Zoals gezegd is voor dit onderzoek met name het recht van art. 6 lid 3 sub b EVRM relevant. Hierin staat het recht van de verdachte ‘*to have adequate time and facilities for the preparation of his defence.*’ Tijd en faciliteiten zijn in dit verband communicerende vaten; de verdediging moet voldoende tijd krijgen om effectief gebruik te maken van de verdedigingsfaciliteiten. In de woorden van het EHRM:

“The Court recalls that Article 6 § 3 (b) guarantees the accused “adequate time and facilities for the preparation of his defence” and therefore implies that the substantive defence activity on his behalf may comprise everything which is “necessary” to prepare the main trial. The accused must have the opportunity to organise his defence in an appropriate way and without restriction as to the possibility to put all relevant defence arguments before the trial court and thus to influence the outcome of the proceedings”³²

²⁹ Zie §230 en 231 van the Guide on art. 6 ECHR, gepubliceerd door het EHRM op: www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_ENG.pdf

³⁰ Zie bijvoorbeeld EHRM 9 juni 1998, *Tvalib v. Greece*, 24294/94, §40-43, waarin het EHRM erkent dat in eerste aanleg onvoldoende voorbereidingstijd bestond, maar in hoger beroep was dat niet het geval en is bovendien niet geklaagd over de gang van zaken in eerste aanleg. Het EHRM oordeelde daarom dat art. 6 EVRM niet was geschonden.

³¹ EHRM 11 april 2013, *Vjarentsov v. Ukraine*, 20372/11, § 76.

³² Vaste rechtspraak, zie bijvoorbeeld: EHRM 15 november 2007, *Galstyan v. Armenia*, 26986/03, §84, onder verwijzing naar EHRM 12 juli 1984, *Can v. Austria*, no. 9300/81, Commission's report of 12 July 1984, Series A no. 96, §53; EHRM 26 juni 1996, *Connolly v. UK*, 27245/95; EHRM 20 januari 2005, *Mayzit v. Russia*, 63378/00, §78.

De verdediging moet dus voldoende tijd krijgen om alles te doen dat noodzakelijk is voor de voorbereiding van de inhoudelijke behandeling ter zitting. Hoeveel uren, dagen of maanden minimaal gegund moeten worden, is niet in abstracto te zeggen. De jurisprudentie van het EHRM is op dit punt zeer casuïstisch. Zo vond het EHRM twee weken in de zaak *Öcalan v. Turkey* onvoldoende voor de bestudering van het omvangrijke dossier en oordeelde het dat art. 6 EVRM geschonden was³³, terwijl het in de zaak *Campbell and Fell v. UK* geen problemen had met een voorbereidingstijd van vijf dagen, omdat het geen complexe zaak betrof.³⁴

Enkele factoren die het EHRM in ogenschouw neemt bij het bepalen van de vraag of de voorbereidingstijd voldoende was, zijn:

- de complexiteit van de zaak;
- het belang van de activiteit waarvoor tijd nodig is;
- het belang van de fase in de procedure waarvoor tijd gevraagd wordt (zo is het voorbereiden van het pleidooi voor de inhoudelijke behandeling van de zaak ter zitting van zwaarder gewicht dan het voorbereiden van een getuigenverhoor);
- de vraag of de verdediging al wetenschap of ervaring heeft in de zaak;
- de omvang van het dossier en
- de regels van het nationale recht op dit punt (bijvoorbeeld de regels omtrent dagvaardingstermijnen).³⁵

De complexiteit van de zaak wordt altijd genoemd en lijkt de belangrijkste factor, maar deze factor is niet per se doorslaggevend. Zo oordeelde het EHRM in *Luchaninova v. Ukraine* dat de zaak feitelijk noch juridisch complex was. Mevrouw Luchaninova werd verdacht van diefstal van enkele labels van haar werkgever. Het dossier bevatte een rapport van de beveiliging van het bedrijf en verscheidene getuigenverklaringen van collega's. Luchaninova ontkende niet en had kunnen zien aankomen dat er binnenkort een zitting zou worden georganiseerd, omdat ze wist dat haar werkgever het rapport van de beveiliging had ingediend bij de rechtbank. Desalniettemin vond het EHRM dat art. 6 lid 3 sub b EVRM was geschonden, omdat ze te laat was uitgenodigd voor de zitting en niet

³³ EHRM 12 mei 2005, *Ocalan v. Turkey*, 46221/99.

³⁴ EHRM 28 juni 1984, *Campbell and Fell v. UK*, 13590/88.

³⁵ S. Trechsel, with the assistance of S.J. Summers, *Human Rights in Criminal Proceedings*, Oxford University Press, 2006, p. 220 en 221. Soms wordt ook 'the nature of the proceedings' als factor genoemd; bij suppersnelrechtzaken gaat het per definitie altijd om een strafzaak.

tijdig op de hoogte was gesteld van het feit dat aan haar een advocaat was toegewezen, waardoor ze zich tijdens die zitting niet effectief had kunnen laten bijstaan.³⁶

Telkens kijkt het EHRM naar alle omstandigheden van het geval, waarbij bovengenoemde factoren een rol kunnen spelen en onderling tegen elkaar worden afgewogen. Het leidend criterium is telkens of de verdediging alles heeft kunnen doen dat noodzakelijk is voor een effectieve voorbereiding van de zitting.

Overigens blijkt een klacht over korte voorbereidingstijd bij het EHRM bijzonder weinig kans van slagen te maken, als er een mogelijkheid heeft bestaan om uitstel van de behandeling van de zaak te vragen en door de verdediging van die mogelijkheid geen gebruik is gemaakt. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de hierboven aangehaalde zaak *Campbell and Fell v UK*. Het EHRM woog mee dat de heer Campbell uitstel van de zitting had kunnen verzoeken, maar daar destijds niet om verzocht had.³⁷ Mede om die reden was art. 6 EVRM niet geschonden, aldus het EHRM. Ook in de zaak *Tsonyo Tsonev v. Bulgaria*³⁸ was de houding van de verdediging bepalend. Op de dag van de zitting kwam de advocaat niet opdagen en werd een nieuwe advocaat toegewezen. De verdachte stemde in met deze gang van zaken. Bovendien stelde hij dat deze nieuwe advocaat op de hoogte was van de zaak en verzocht hij niet om uitstel. Daarmee kon hij zich niet meer beroepen op een gebrek aan voorbereidingstijd.³⁹ De andere kant van de medaille is dat indien de verdediging wél expliciet om uitstel heeft gevraagd, maar dit verzoek is afgewezen, ook dat wordt meegewogen door het EHRM. Een voorbeeld hiervan is de zaak *OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos v. Russia*. Het advocatenteam van het bedrijf had meermalen om uitstel van de zaak gevraagd om het uitgebreide dossier te bestuderen. De rechtbank wees deze verzoeken af, mede om de zaak af te kunnen handelen binnen de wettelijke termijn van twee maanden. Het EHRM oordeelde dat de nationale rechter had moeten waarborgen dat de verdediging voldoende tijd had om het omvangrijke en complexe dossier te bestuderen en dat het zonder meer belangrijk is voortvarendheid te betrachten, maar dat dit niet ten koste mag gaan van de procedurele rechten van één van de partijen.⁴⁰

In § 2.4 wordt nader ingegaan op de mogelijkheden afstand te doen van het recht op voldoende voorbereidingstijd. Voor nu is het goed in gedachten te houden dat een procedure die in beginsel te snel verloopt met het oog op de voorbereidingstijd, onder omstan-

³⁶ EHRM 9 juni 2011, *Luchachinova v. Ukraine*, 16347/02, §63-67. Vgl ook EHRM 12 januari 2012, *Iglin v. Ukraine*, 39908/05 en EHRM 11 april 2013, *Vyerentsov v. Ukraine*, 20372/11; ook hier betrof het eenvoudige strafzaken, maar oordeelde het EHRM toch dat de voorbereidingstijd in de gegeven omstandigheden onvoldoende was voor een effectieve voorbereiding van de zitting.

³⁷ EHRM 28 juni 1984, *Campbell and Fell v. UK*, 13590/88, §98.

³⁸ EHRM 14 januari 2010, *Tsonyo Tsonev v Bulgaria*, 2376/03.

³⁹ Vgl ook EHRM 9 juni 1998, *Twalib v. Greece*, 24294/94.

⁴⁰ EHRM 20 september 2011, *OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos v. Russia*, 14902/04, met name §540.

digheden dus toch de toets van het EVRM kan doorstaan, als er een mogelijkheid is om uitstel te vragen. Deze opvatting vindt men ook in de literatuur terug, bijvoorbeeld bij Trechsel & Summers.⁴¹ Onder instemmende verwijzing naar Frowein & Peukert⁴² be- toogt Trechsel dat versnelde procedures in overeenstemming zijn met art. 6 lid 3 sub b EVRM, zolang er de mogelijkheid bestaat om een gewone procedure te vragen. Dit ver- zoek hoeft in zijn ogen niet nader te worden onderbouwd. Voorts moet er genoeg tijd zijn om te beslissen of men akkoord gaat met de versimpelde en versnelde procedure, aldus Trechsel.⁴³

Het EHRM wees voor het eerst arrest over zo'n versnelde procedure in de zaak *Borisova v. Bulgaria*.⁴⁴ Mevrouw Borisova werd ervan verdacht dat zij in de rij bij de Employment Office onrust had veroorzaakt door te duwen, dat ze vervolgens de aanwijzingen van de agenten had genegeerd en dat ze één van de agenten in het gezicht had geslagen. Dit werd onder het Bulgaarse recht gekwalificeerd als een '*administrative offence of minor hooliganism*'. Klaagster werd hiervoor op de dag van haar aanhouding al voor de rechter gebracht, een procedure die wij kennen als 'turbosnelrecht'. Het EHRM overwoog:

"Turning to the specifics of the present case and the expedited procedure under the De- cree, the Court recognises that the intention was to deal quickly and efficiently with petty offences of hooliganism. More significant disturbances of public order were to be dealt with as a criminal offence under the Criminal Code (Article 325). The Court further recog- nises that the existence and utilisation of expeditious proceedings in criminal matters is not in itself contrary to Article 6 of the Convention as long as they provide the necessary safe- guards and guarantees contained therein. Thus, in order to ascertain whether the proceed- ings against the applicant, considered as a whole, were fair, the Court will individually ad- dress the complaints raised in that respect."⁴⁵

Het EHRM oordeelde derhalve dat dergelijke versnelde procedures op zichzelf niet in strijd zijn met art. 6 EVRM, zolang de procedures maar voorzien in de waarborgen van dat artikel. Aangezien klagster hooguit een paar uren voorbereidingstijd had gehad, waarbij ze of in een arrestantenbusje of in een cel zat en geen gelegenheid had gehad om contact op te nemen met een advocaat of familie, oordeelde het EHRM dat ze onvol- doende tijd en faciliteiten had gekregen. In een recente zaak over een turbosnelrechtpro-

⁴¹ S. Trechsel, with the assistance of S.J. Summers, *Human Rights in Criminal Proceedings*, Oxford University Press, 2006, p.221 en 222.

⁴² Frowein, J.A., and Peukert, W., *Europäische MenschenRechtsKonvention: EMRK Kommentar*, 2nd edn. (Kehl: Engel, 1996).

⁴³ S. Trechsel, with the assistance of S.J. Summers, *Human Rights in Criminal Proceedings*, Oxford University Press, 2006, p.221 en 222.

⁴⁴ EHRM 21 december 2006, *Borisova v. Bulgaria*, 56891/00.

⁴⁵ EHRM 21 december 2006, *Borisova v. Bulgaria*, 56891/00, §40.

cedure, de zaak van *Gafgaz Mammadov v. Azerbaijan*⁴⁶, herhaalde het EHRM zijn standpunt dat een dergelijke procedure op zichzelf niet per definitie in strijd is met art.6 EVRM, zolang de procedure maar de nodige waarborgen bevat. Deze waarborgen waren in deze zaak niet verschaft, nu de verdachte geen afschrift had gekregen van het dossier en pas in een laat stadium een advocaat kreeg toegewezen, die hij bovendien niet zelf gekozen had. Hoewel het om een eenvoudige zaak ging, vond het hof toch dat hij geen ‘adequate time and facilities’ had gekregen om zijn verdediging voor te bereiden.⁴⁷ Cruciaal is kennelijk of de beperkte tijd voldoende was om de benodigde verdedigingsfaciliteiten (dossierstudie en overleg advocaat) te benutten. Zo niet, dan is toch een inbreuk gemaakt op art. 6 lid 3 sub b EVRM.

2.3 Het recht op ‘adequate facilities’

Het EHRM geeft niet alleen recht op voldoende tijd, maar ook op voldoende faciliteiten. Daarmee overlapt het recht onder b met de rechten die onder a, c, d en e van art. 6 lid 3 EVRM zijn geformuleerd. Immers, het ontvangen van informatie over de zaak in een taal die je verstaat, bijstand van een advocaat, de mogelijkheid om getuigen te horen, en bijstand door een tolk, kunnen allemaal worden beschouwd als faciliteiten die noodzakelijk zijn voor de verdediging. Sommige klachten worden de ene keer behandeld onder b en de andere keer onder één van de andere letters; het EHRM lijkt hier geen consequente lijn in te trekken. Zo behandelt het EHRM de mogelijkheid om voor de zitting met een advocaat te overleggen in de zaak *Campbell and Fell v. UK*⁴⁸ als een ‘faciliteit’, maar in *Brennan v. UK* als schending van het recht van art. 6 lid 3 sub c EVRM (het recht op rechtsbijstand).⁴⁹

Er bestaat dus overlap, maar de faciliteiten zijn niet beperkt tot elders in het artikel geformuleerde rechten. Zo zou bijvoorbeeld bij een gedetineerde verdachte die zelf de verdediging voert, een faciliteit kunnen zijn dat zijn detentie-omstandigheden zodanig zijn dat hij met enige mate van concentratie kan lezen en schrijven, aldus het EHRM.⁵⁰

In het licht van het Nederlandse supersnelrecht ligt het voor de hand bij faciliteiten bijvoorbeeld te denken aan het tijdig ontvangen van informatie c/q de stukken, de mogelijkheid de zaak met de advocaat voor te bespreken en voor zover het gaat om verdachten die de Nederlandse taal niet beheersen, aan de ontvangst van een vertaalde dagvaarding en bijstand door een tolk. Het recht op een schriftelijk vertaalde dagvaarding vloeit ook

⁴⁶ EHRM 15 oktober 2015, *Gafgaz Mammadov v. Azerbaijan*, 60259/11.

⁴⁷ EHRM 15 oktober 2015, *Gafgaz Mammadov v. Azerbaijan*, 60259/11, §77-82.

⁴⁸ EHRM 28 juni 1984, *Campbell and Fell v. UK*, 13590/88, §99.

⁴⁹ EHRM 16 oktober 2001, *Brennan v. UK*, 39846/98.

⁵⁰ EHRM 20 januari 2005, *Mayzit v. Russia*, 63378/00, §81.

voort uit art. 6 lid 3 sub a EVRM.⁵¹ In een supersnelrechtprocedure is de tijd om voor een officiële vertaling te zorgen heel kort. Ook het recht om op vertrouwelijke basis en effectief met de advocaat te kunnen spreken over de zaak, is een faciliteit in de zin van art. 6 lid 3 sub b EVRM.⁵² Bij supersnelrechtprocedures rijst dan de vraag of de verdachte zijn raadsman heeft kunnen consulteren over de beslissing al dan niet afstand te doen van de dagvaardingstermijn en de vraag of er tussen de ontvangst van het dossier en de start van de zitting voldoende tijd was om de inhoudelijke behandeling van de zaak ter zitting voor te bereiden. Indien de verdachte de Nederlandse taal niet spreekt, is voor een goede voorbespreking bovendien vereist dat een onafhankelijke tolk daarbij aanwezig kan zijn.

2.4 Afstand van recht

Om de zaak op een supersnelrecht-zitting te behandelen, is het vereist dat de verdachte afstand doet van de reguliere dagvaardingstermijn van art. 370 Sv. Dit is expliciet zo bepaald in de Menukaart (Super)snelrecht, het beleidskader dat is opgesteld door het College van Procureurs-Generaal. Overigens wekt het bevreemding dat voor turbosnelrecht (waarbij de inhoudelijke behandeling ter zitting op de dag van de aanhouding plaatsvindt) geen afstand hoeft te worden gedaan, en voor supersnelrecht wel. Voor turbosnelrecht heeft de wetgever immers een voorziening getroffen in art. 375 Sv. Eigenlijk is de termijn van art. 370 Sv ook al een ‘verkorte’ termijn. Aanvankelijk gold voor alle zittingen een dagvaardingstermijn van 10 dagen⁵³, zoals dat in België overigens nog altijd het geval is,⁵⁴ maar de wetgever (van 1921) was van mening dat gezien de eenvoudige aard van de zaken die bij de politierechter en de kantonrechter werden behandeld een korte dagvaardingstermijn van drie dagen nog altijd voldoende voorbereidingstijd zou laten voor de verdediging. Wel bepaalden de artikelen 375 (oud) en 394 (oud) Sv, dat een eventueel aanhoudingsverzoek van de verdachte op de eerste zitting diende te worden toegewezen.⁵⁵ Dat uitgangspunt is losgelaten; sinds 1984 hoeft de rechter de zaak alleen aan te houden als het verzoek hem gegrond voorkomt.⁵⁶ Met andere woorden, de nationale regeling van dagvaardingstermijnen, die gestalte moet geven aan de waarborg van art. 6 lid 3 sub b EVRM, is de afgelopen decennia al flink versoepeld. De minimale termijn van art. 370 Sv die verzekert dat de verdediging op zijn minst drie dagen heeft voor de voor-

⁵¹ EHRM 19 december 1989, *Kamasinski v. Austria*, 9783/82.

⁵² C. Grabenwarter, *European Convention on Human Rights, Commentary*, München 2014, §128, p. 154, onder verwijzing naar *Domenichini-Italië*, EHRM 15 november 1996, § 39. Zie ook the online Guide on art. 6 ECHR, criminal limb, § 274 en 275.

⁵³ Zie art. 265 Sv.

⁵⁴ Art. 184 (Belgisch) Wetboek van Strafvordering.

⁵⁵ Zie A. den Hartog, *Art 6 EVRM: grenzen aan het streven de straf eerder op de daad te doen volgen*, Antwerpen: Maklu Uitgevers 1992, p.226 en 227.

⁵⁶ Art. 375 (oud) Sv, het huidige art. 372 Sv. Zie ook A. den Hartog, *Art 6 EVRM: grenzen aan het streven de straf eerder op de daad te doen volgen*, Antwerpen: Maklu Uitgevers 1992, p.228 en 229.

bereiding van de inhoudelijke behandeling van de zaak ter zitting, wordt in de supersnelrechtprocedure verlaten. Op het moment dat de verdachte afstand tekent van de dagvaardingstermijn, doet hij daarmee afstand van de nationaalrechtelijke waarborg voor ‘adequate time’. De vraag rijst of een dergelijke afstand rechtsgeldig is en zo ja, onder welke voorwaarden.

Blijkens de jurisprudentie van het EHRM is het wel degelijk mogelijk afstand te doen van de rechten van art. 6 EVRM. Niet van alle in art. 6 EVRM genoemde rechten kan afstand worden gedaan, maar van de meeste wel.⁵⁷

De eisen die het EHRM stelt aan een geldige afstand van recht (*‘waiver’*) zijn:

- de afstand moet ondubbelzinnig zijn vastgesteld (*‘unequivocal’*);
- de afstand moet omgeven zijn met minimale waarborgen die in overeenstemming zijn met het belang van het recht waarvan afstand wordt gedaan, en
- de afstand mag niet strijdig zijn met een belangrijk publiek belang.⁵⁸

Een afstand van recht moet niet alleen vrijwillig zijn, maar het moet bovendien een geïnformeerd besluit zijn. Het EHRM formuleert dit als volgt: *‘A waiver of the right, once invoked, must not only be voluntary, but must also constitute a knowing and intelligent relinquishment of a right.’*⁵⁹

Het EHRM formuleerde deze eisen bijvoorbeeld in zaken over het doen van afstand van het recht op aanwezigheid ter zitting⁶⁰ en het recht op rechtsbijstand.⁶¹ Een verdachte kan zowel expliciet als impliciet afstand doen van rechten. Om aan te kunnen nemen dat impliciet afstand is gedaan van een recht van art. 6 EVRM moet worden aangetoond dat de verdachte redelijkerwijs kon voorzien wat de gevolgen waren van zijn gedrag.⁶² Zo kan bijvoorbeeld uit het enkele feit dat de verdachte niet is komen opdagen op een eerste zitting niet zonder meer worden afgeleid dat hij afstand heeft gedaan van het recht om te verschijnen en zich te verdedigen.⁶³

⁵⁷ Jacobs, White & Ovey, *The European Convention on Human Rights*, Oxford University Press 2014, 6th ed., p. 275.

⁵⁸ Vaste jurisprudentie, zij bijvoorbeeld: EHRM 18 oktober 2006, *Hermi v. Italy*, 18114/02. Zie ook: W.A. Schabas, *The European Convention on Human Rights: a commentary*, Oxford: 2015, p.309.

⁵⁹ EHRM 24 september 2009, *Pischalnikov v. Russia*, 7025/04, §77.

⁶⁰ Bijvoorbeeld EHRM 18 oktober 2006, *Hermi v. Italy*, 18114/02; EHRM 1 maart 2006, *Sejdovic v. Italy*, 56581/00 en EHRM 9 september 2003, *Jones v. UK*, admissibility decision on the application no. 30900/02.

⁶¹ Zie bijvoorbeeld EHRM 11 december 2008, *Panovits v. Cyprus*, 4268/04.

⁶² EHRM 9 september 2003, *Jones v. UK*, admissibility decision on the application no. 30900/02 en EHRM 18 oktober 2006, *Hermi v. Italy*, 18114/02, §74.

⁶³ EHRM 12 februari 1985, *Colozza v. Italy*, 9024/80.

Bovengenoemde eisen leggen een informatieverplichting op de overheid, tenzij op andere wijze al in voorlichting is voorzien. Anders is immers geen sprake van een geïnformeerd, vrijwillig en bewust besluit.⁶⁴ Dat de verdachte een formulier heeft ondertekend waarin hij afstand doet van een recht, betekent derhalve niet per se dat de afstand geldig is. Immers, hij moet wel hebben geweten dat hij tekende voor een afstand van recht en wat daar precies de gevolgen van waren. Daarbij is van belang hoe duidelijk de tekst van het formulier was, en wat hem daar al dan niet bij verteld is.⁶⁵ Ook is relevant of de verdachte op het moment dat hij ‘afstand’ tekende, werd bijgestaan door een advocaat die hem kon uitleggen wat de gevolgen zouden zijn. In dat geval wordt de verdachte toch geïnformeerd over de juridische consequenties, al staan ze niet op het formulier.⁶⁶

In de hierboven besproken zaak *Tsonyo Tsonev v. Bulgaria* ging het specifiek om de afstand van het recht op voldoende tijd en faciliteiten. Ook daarvoor geldt, aldus het EHRM dat *‘such a waiver must be established in an unequivocal manner, be attended by minimum safeguards commensurate with its importance and not run counter to any important public interest.’*⁶⁷ Bij het recht op voldoende voorbereidingstijd is het publieke belang niet in het geding, aldus het EHRM, omdat de benodigde tijd afhangt van een inschatting van de betrokken personen; de ene advocaat heeft nu eenmaal meer tijd nodig dan de ander. Aangezien klager geen uitstel van de zaak had gevraagd, en juist expliciet had gezegd dat zijn nieuwe advocate op de hoogte was van de zaak en dat hij door haar verdedigd wenste te worden, kon hij zich later niet meer beroepen op het feit dat de zaak was voortgezet terwijl hij onvoldoende voorbereidingstijd had gehad.⁶⁸

In de zaak *Galstyan v. Armenia* werd klager berecht op de dag van zijn aanhouding. Het EHRM herhaalde zijn standpunt dat dergelijke procedures op zichzelf niet in strijd zijn met art. 6 EVRM zolang zij voorzien in de noodzakelijke waarborgen die in dat artikel zijn neergelegd. De vraag was vervolgens of klager impliciet afstand had gedaan van zijn recht op voorbereidingstijd nu hij geen aanhouding van de zaak had verzocht. Hij werd echter niet door een advocaat bijgestaan en uit niets bleek dat hij geïnformeerd was over de mogelijkheid aanhouding te verzoeken; daarom kon uit het ontbreken van dit verzoek geen afstand van recht worden afgeleid.⁶⁹ Ook hier blijkt derhalve de informatiepositie van de verdachte op het vermeende moment van afstand van recht cruciaal.

⁶⁴ J.M. Reijntjes, ‘Het prijsgeven van rechten’, Strafolblad 2008, p.547-559. Zie p.551 en EHRM 18 oktober 2006, *Hermi v. Italy*, 18114/02.

⁶⁵ Vgl HR 1 maart 1994, NJ 1994/ 397, met noot van G.Knigge, met name r.o. 4.6.

⁶⁶ Vgl EHRM 18 oktober 2006, *Hermi v. Italy*, 18114/02 en met name de noot bij dit arrest in NJCM Bulletin 2007, nr.5, p. 663-675 (met name p. 674 en 675).

⁶⁷ EHRM 14 januari 2010, *Tsonyo Tsonev v Bulgaria*, 2376/03, §36.

⁶⁸ EHRM 14 januari 2010, *Tsonyo Tsonev v Bulgaria*, 2376/03, §36.

⁶⁹ EHRM 15 november 2007, *Galstyan v. Armenia*, 26986/03, §85.

Overigens weegt die informatieverplichting extra zwaar bij kwetsbare verdachten, zoals minderjarigen of verslaafden. In de zaak *Panovits v. Cyprus* speelde de vraag of de 17-jarige verdachte afstand had gedaan van zijn recht op rechtsbijstand tijdens het politieverhoor. Het EHRM benadrukte het belang om juist een minderjarige goed te informeren. Over afstand van recht oordeelde het EHRM in dat verband als volgt:

“The Court considers that given the vulnerability of an accused minor and the imbalance of power to which he is subjected by the very nature of criminal proceedings, a waiver by him or on his behalf of an important right under article 6 can only be accepted where it is expressed in an unequivocal manner after the authorities have taken all reasonable steps to ensure that he or she is fully aware of his rights of defence and can appreciate, as far as possible, the consequences of this conduct.”⁷⁰

Aan dit criterium was volgens het EHRM niet voldaan. Ook fysieke handicaps en verslaving kunnen ertoe leiden dat een verdachte tot een kwetsbare groep behoort, en geven aanleiding tot een verzwaarde inspanningsverplichting voor de overheid om de verdachte adequaat te informeren. Zo oordeelde het EHRM in de zaak *Bortnik v Ukraine* dat de verdachte gezien zijn fysieke handicap (deels afgezette voeten) en alcoholverslaving behoorde tot een sociaal achtergestelde populatie en bijzonder kwetsbaar, juridisch onwetend en beïnvloedbaar was. Hoewel de verdachte expliciet had gezegd dat hij zichzelf wel zou verdedigen, kon deze afstand van het recht op rechtsbijstand niet als oprecht worden aangemerkt en was art. 6 EVRM geschonden, aldus het EHRM.⁷¹ Juist bij kwetsbare groepen dienen de autoriteiten zich ervan te verzekeren dat de verdachte begrijpt waarvan hij afstand doet. Dit is relevant, aangezien de eerste observaties van supersnelrechtzittingen de indruk wekken dat de verdachten in deze procedures regelmatig lijden aan een verslavingsprobleem. Overigens worden in enkele gevallen ook supersnelrechtzittingen gehouden voor minderjarige verdachten.⁷²

2.5 Conclusie

Vanuit het normatief kader van art. 6 EVRM kunnen we allereerst concluderen dat art. 6 EVRM onder omstandigheden ook op slachtoffers van toepassing is, of ze zich gevoegd hebben als benadeelde partij of niet, en dat de supersnelrechtprocedure derhalve ook ten aanzien van hen eerlijk dient te zijn.

Voor wat betreft de rechten van de verdediging is met name art. 6 lid 3 sub b EVRM relevant. Klachten over schending van art. 6 lid 3 sub b EVRM worden door het EHRM beoordeeld in samenhang met art. 6 lid 1 EVRM. Het EHRM oordeelt of de procedure

⁷⁰ EHRM 11 december 2008, *Panovits v. Cyprus*, 4268/04, §68.

⁷¹ EHRM 27 januari 2011, *Bortnik v Ukraine*, 39582/04, §43-44.

⁷² Aldus de geïnterviewde officier van justitie te Den Haag.

als geheel eerlijk is geweest. De mogelijkheid om misstanden in eerste aanleg te repareren in hoger beroep zijn bij supersnelrecht echter zeer beperkt, omdat in beginsel de straf reeds tenuitvoergelegd zal zijn op het moment dat de zitting in hoger beroep plaatsvindt.

De jurisprudentie over het recht op '*adequate time and facilities*' is zeer casuïstisch. Verscheidene factoren die in dit kader van belang kunnen zijn, zijn in dit hoofdstuk besproken, waarbij de complexiteit van de zaak de belangrijkste factor lijkt. Indien de verdediging juridisch en feitelijk de mogelijkheid heeft gehad uitstel van de zaak te vragen, maar daarvan geen gebruik heeft gemaakt, blijkt een klacht over een tekort aan voorbereidingstijd weinig kans van slagen te hebben. Volgens het EHRM zijn supersnelle procedures in beginsel niet strijdig met art. 6 EVRM, mits in de waarborgen van dit artikel wordt voorzien. Daarbij wordt per zaak gekeken of de verdediging voldoende tijd heeft gehad van alle noodzakelijke faciliteiten gebruik te maken om de inhoudelijke behandeling ter zitting effectief voor te bereiden. Dit is vanzelfsprekend een punt waar in dit onderzoek tijdens de interviews met betrokkenen nadrukkelijk naar is gevraagd.

Het recht op voldoende voorbereidingstijd wordt in ons nationale recht gewaarborgd door de minimum dagvaardingstermijnen. Om via het supersnelrecht te kunnen worden berecht, dient de verdachte afstand te doen van de minimale dagvaardingstermijn van drie dagen. Blijkens de jurisprudentie van het EHRM is deze afstand alleen geldig als hij onduidelzinnig is, omgeven met minimale waarborgen die in overeenstemming zijn met het belang van het recht waarvan afstand wordt gedaan en niet strijdig met een publiek belang. Voorts moet de verdachte goed geïnformeerd zijn op het moment dat hij afstand doet; hij moet weten waar hij afstand van doet en wat de mogelijke gevolgen daarvan zijn. Dit creëert een informatieplicht voor de overheid, die met name zwaar weegt bij kwetsbare groepen.

In hoofdstuk 8 zullen we bevindingen met betrekking tot de zorgvuldigheidsnormen uit tussenliggende hoofdstukken integreren en schetsen in hoeverre de praktijk van het supersnelrecht, zoals deze uit het empirisch onderzoek naar voren is gekomen, in overeenstemming is met deze normen.

3 Kwantitatieve gegevens over supersnelrecht

De hoofdmoot van dit hoofdstuk wordt gevormd door de resultaten van de analyse van kwantitatieve justitiedata over supersnelrecht (onderzoeksvragen 1 t/m 4). Alvorens die te bespreken, komen eerst de uitkomsten van de inventarisatie bij de elf arrondissementen aan bod (§ 3.1). In hoeverre (en zo ja, waarom) vindt in de arrondissementen regelmatig of op structurele basis supersnelrecht plaats? (Onderzoeksvraag 5). Daarna wordt in het kort het databestand toegelicht op basis waarvan de kwantitatieve justitiedata zijn geanalyseerd (§ 3.2). Aansluitend worden de (ontwikkelingen in) aantallen supersnelrechtzaken (§ 3.3) en enkele kenmerken van de verdachten beschreven (§ 3.4). Vervolgens wordt een overzicht gegeven van de tenlastegelegde misdrijven, waarbij tevens specifieker wordt ingegaan op enkele misdrijven (§ 3.5). Daarna wordt een beeld geschetst van (ontwikkelingen in) de mate waarin vonnis werd gewezen (§ 3.6) of aanhouding van de behandeling plaatsvond (§ 3.7) en wordt ingegaan op hoger beroep bij snelrechtzaken (§ 3.8). Het hoofdstuk wordt afgesloten met de belangrijkste conclusies (§ 3.9).

3.1 Inventarisatie bij rechtbanken

Via het LOVS (Landelijk Overleg Vakinhoud Strafrecht) werd aan de coördinerende rechters-commissarissen van alle elf rechtbanken een korte enquête toegestuurd.⁷³

De rechtbanken Den Haag, Amsterdam en Rotterdam melden op structurele basis supersnelrechtzittingen te houden. In deze arrondissementen vinden op dagelijkse basis supersnelrechtzittingen plaats. In Den Haag is er op maandag en vrijdag ruimte voor twee supersnelrechtzittingen. Rechtbank Rotterdam heeft een vestiging in Dordrecht, maar daar vinden geen supersnelrechtzittingen plaats.⁷⁴ Als invoeringsdata van supersnelrecht rapporteert rechtbank Den Haag 2006 en Rotterdam 2008. Amsterdam noemt 2007 als het jaar waarin de eerste pilot heeft plaatsgevonden. Die eerste pilot is daar toen verder niet opgevolgd. In 2010 zijn nieuwe pilots van start gegaan en in 2012 was men in Amsterdam de pilotfase ontgroeid. Den Haag gaf de ‘behoefte aan een lik-op-stuk reactie’ aan als reden voor invoering. Amsterdam en Rotterdam noemen als reden voor invoering van supersnelrecht het voorkómen van een herhaling van zetten in eenvoudige zaken. Als de zaak bewijstechnisch rond is ten tijde van de voorgeleiding, wordt het als ‘onnodige dubbeling’ ervaren om eerst een voorgeleiding te houden en daarna een (snelrecht)zitting.

⁷³ Alleen de rechtbank Noord Holland beantwoordde de enquête niet. Het LOVS schreef ons over die rechtbank het volgende: ‘Rechtbank Noord-Holland heeft bericht dat bij die rechtbank geen supersnelrecht gedaan wordt, alleen snelrecht binnen de bewaringstermijn. Zij geven aan daarom geen nut te zien in het invullen van de enquête.’

⁷⁴ Zo blijkt uit de interviews met de Rotterdamse rechters-commissarissen.

Laatstgenoemde reden wordt ook genoemd door Midden-Nederland. Bij dit parket wordt supersnelrecht sinds kort wel structureel georganiseerd, maar vinden supersnelrechtzittingen (nog) niet structureel plaats. Er zijn alleen supersnelrechtzittingen in Utrecht, niet in Lelystad. Daarbij wordt opgemerkt dat in het verleden wel supersnelrechtzittingen zijn gehouden in Lelystad. De coördinerende rechter-commissaris van rechtbank Midden Nederland geeft aan dat het supersnelrecht in Utrecht in 2015 van start is gegaan. Daar is ruimte voor een supersnelrechtzitting op maandag, woensdag en vrijdag. De supersnelrechtzitting begint een half uur voor de middagzitting (13.00 uur). Er kunnen in dat halve uur twee zaken worden behandeld. Er is dus ruimte voor zes supersnelrechtzaken per week, maar dat aantal wordt niet gehaald. Het blijkt praktisch niet mogelijk om in rechtbank Lelystad supersnelrechtzittingen te organiseren, omdat het OM voor die zittingen geen officier van justitie kan leveren. Het parket Midden Nederland is namelijk gevestigd in Utrecht. Er zou dan voor de supersnelrechtzitting speciaal een officier van justitie vanuit Utrecht naar Lelystad moeten gaan. In Utrecht komt de officier van justitie die de middagzitting doet een half uur eerder als er supersnelrechtzaken gepland staan, maar in Lelystad zijn er niet van dergelijke vaste ‘middagzittingen’, aldus de coördinerende rechter-commissaris. Veel politierechterzittingen vinden daar ’s morgens plaats, en de officier van justitie die de ochtendzitting doet, kan niet aansluitend een supersnelrechtzitting doen, omdat hij dan geen tijd heeft gehad om de zaak voor te bereiden.

In de overige zeven rechtbanken vindt volgens de enquête geen supersnelrecht plaats, ook niet op incidentele basis. Wel geven de rechtbanken Limburg, Gelderland en Zeeland-West-Brabant aan toekomstige invoering van supersnelrecht te overwegen. Bij Rechtbank Oost-Brabant is gedurende een aantal weken in 2014 en 2015 gemonitord of er voldoende zaken zouden zijn om te komen tot een structurele bezetting van supersnelrechtzittingen. Dat was niet het geval. Voorts bleken politie en OM niet in staat te zijn de zaken op zulke korte termijn volledig aan te leveren. Dit wijst erop dat supersnelrecht alleen een effectieve afdoeningsmodaliteit is indien er sprake is van voldoende ‘massa’ aan geschikte zaken en wanneer tijdsdruk bij politie en OM geen belemmering vormt.

3.2 Kwantitatieve justitiedata

Door het Parket Generaal is een databestand geleverd van alle zaken uit heel **Nederland** over de periode **2009-2015**, waarbij **inverzekeringstelling** is bevolen en de **eerste terechtzitting** binnen een termijn van **0 tot en met 3 dagen** na het **eerste verhoor** plaatsvond.

Selectie van supersnelrechtzaken

Supersnelrechtzaken worden niet als zodanig geormerkt in het registratiesysteem van het Openbaar Ministerie en kunnen daarom niet eenduidig uit het systeem worden gefilterd. Formeel is sprake van supersnelrecht wanneer een verdachte binnen de termijn van de inverzekeringstelling wordt berecht. De datum van inverzekeringstelling wordt echter niet vastgelegd in het registratiesysteem. Als alternatief is daarom gekozen voor de datum van het eerste verhoor. Binnen een zaak kan iemand verdacht worden van verschillende strafbare feiten die ook op verschillende datums kunnen zijn gepleegd. Daarom kunnen er binnen een zaak ook verschillende datums van eerste verhoor zijn geweest. Voor de selectie is de vroegste datum van eerste verhoor binnen een zaak gekozen.

Bovenstaande selectiecriteria leveren door de indirecte selectie van supersnelrechtzaken geen precieze aantallen op, maar beredeneerde schattingen. Bij deze selectie zullen wellicht enkele supersnelrechtzaken niet meegeteld worden (bijvoorbeeld omdat de eerste terechtzitting na 4-6 dagen na het eerste verhoor plaatsvond wegens verlenging van de inverzekeringstelling)⁷⁵, maar wellicht ook enkele zaken meegeteld worden die geen supersnelrechtzaken zijn (bijvoorbeeld omdat het eerste verhoor enige tijd na inverzekeringstelling plaatsvond). Daarnaast bevatten registratiegegevens altijd een zekere ruis als gevolg van invoerfouten of omissies. Eventuele over- of onderschattingen van het aantal supersnelrechtzaken op basis van deze gegevens zullen echter vergelijkbaar zijn voor alle jaren en arrondissementen en daarom nauwelijks van invloed zijn op trendpatronen en vergelijkingen.

3.3 Aantallen supersnelrechtzaken

Landelijk werden in de periode 2009-2015 (bij benadering) in totaal **15.050** supersnelrechtzaken afgehandeld. In lijn met de inventarisatie (§ 3.1) blijkt supersnelrecht een vrijwel exclusief Randstedelijk of grootstedelijk fenomeen: 99% van alle supersnelrechtzaken vond plaats in de arrondissementsparketten Amsterdam, Den Haag en Rotterdam. (**Tabel 3.1**)

Het arrondissementsparket Den Haag scoort het hoogst met 7.801 supersnelrechtzaken over de periode 2009-2015. Per 10.000 inwoners in dit arrondissement zijn dat circa 42 supersnelrechtzaken.⁷⁶ Rotterdam (4.153) kende in dezelfde periode veel meer supersnelrechtzaken dan Amsterdam (2.946), maar omdat Amsterdam qua inwoners een kleiner arrondissement is, komen de aantallen per 10.000 inwoners redelijk overeen (23 voor Amsterdam respectievelijk 29 voor Rotterdam).

⁷⁵ Bij een langere selectieperiode van 6 dagen zouden echter ook 'gewone' snelrechtzaken worden meegeteld.

⁷⁶ Aantal inwoners per 1 januari 2015. Aantal inwoners per gemeente (afkomstig van cbs.nl) geaggregeerd per arrondissement.

In het arrondissementsparket Midden-Nederland (Utrecht, Gooi- en Vechtstreek en Flevoland) vonden ook wel enkele supersnelrechtzaken plaats, maar de aantallen staan in geen verhouding tot die in Amsterdam, Den Haag en Rotterdam. Dat geldt zeker voor de andere arrondissementsparketten; daar vindt niet of nauwelijks supersnelrecht plaats. Vanwege de beperkte aantallen zullen in de verdere rapportage over de analyse van de kwantitatieve justitiedata alle acht overige arrondissementsparketen – buiten Amsterdam, Den Haag en Rotterdam – daarom samengenomen worden onder de noemer ‘overige parketten’.

Tabel 3.1 Aantal supersnelrechtzaken per arrondissementsparket per zittingsjaar

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	TOTAAL
Amsterdam	10	8	147	524	690	790	777	2.946
Den Haag	673	663	795	1.248	1.580	1.447	1.395	7.801
Landelijk Parket	0	0	0	1	0	0	0	1
Limburg	0	1	0	0	0	0	0	1
Midden-Nederland	16	11	11	31	18	4	16	107
Noord-Holland	1	16	0	1	0	2	0	20
Noord-Nederland	0	0	1	0	0	0	0	1
Oost-Brabant	0	1	1	0	0	0	0	2
Oost-Nederland	0	0	2	7	0	0	0	9
Rotterdam	471	548	586	627	666	656	599	4.153
Zeeland-West-Brabant	2	3	3	0	1	0	0	9
TOTAAL	1.173	1.251	1.546	2.439	2.955	2.899	2.787	15.050

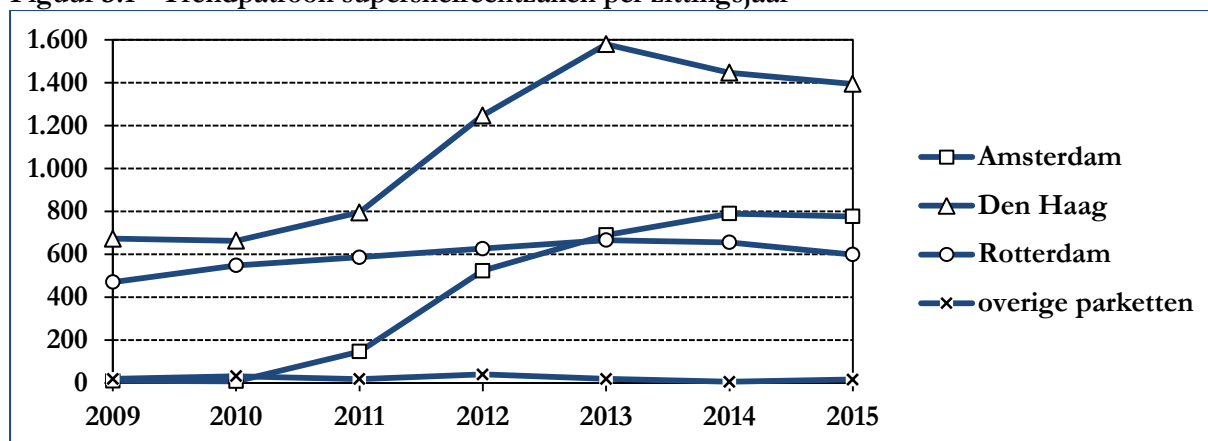
3.3.1 Jaartrends

De landelijke aantallen supersnelrechtzaken lieten in de periode 2009-2011 een gestage toename zien, gevolgd door een flinke sprong in 2012 en een verdere toename in 2013. In 2014-2015 stagneerde het aantal supersnelrechtzaken echter weer. (**Tabel 3.1**)

De sprong in 2012 in het landelijk aantal supersnelrechtzaken is ook terug te zien in de arrondissementsparketten Amsterdam en Den Haag (**Figuur 3.1**). Belangrijk verschil tussen beide arrondissementsparketten is dat in Den Haag ook voor die tijd al supersnelrecht plaatsvond, terwijl Amsterdam – zoals reeds naar voren kwam bij de inventarisatie (§ 3.1) – tot 2012 nog weinig ervaring had met supersnelrecht. Bovendien was in Den Haag de toename in 2013 ten einde en duurde de stijging in Amsterdam voort tot 2014.

In het arrondissementsparket Rotterdam was er geen uitgesproken sprong in aantallen supersnelrechtzaken; daar was eerder een lichte, geleidelijke toename tot 2013, gevolgd door een stagnatie. In de overige parketten is geen duidelijke trend in aantallen waar te nemen.

Figuur 3.1 Trendpatroon supersnelrechtzaken per zittingsjaar

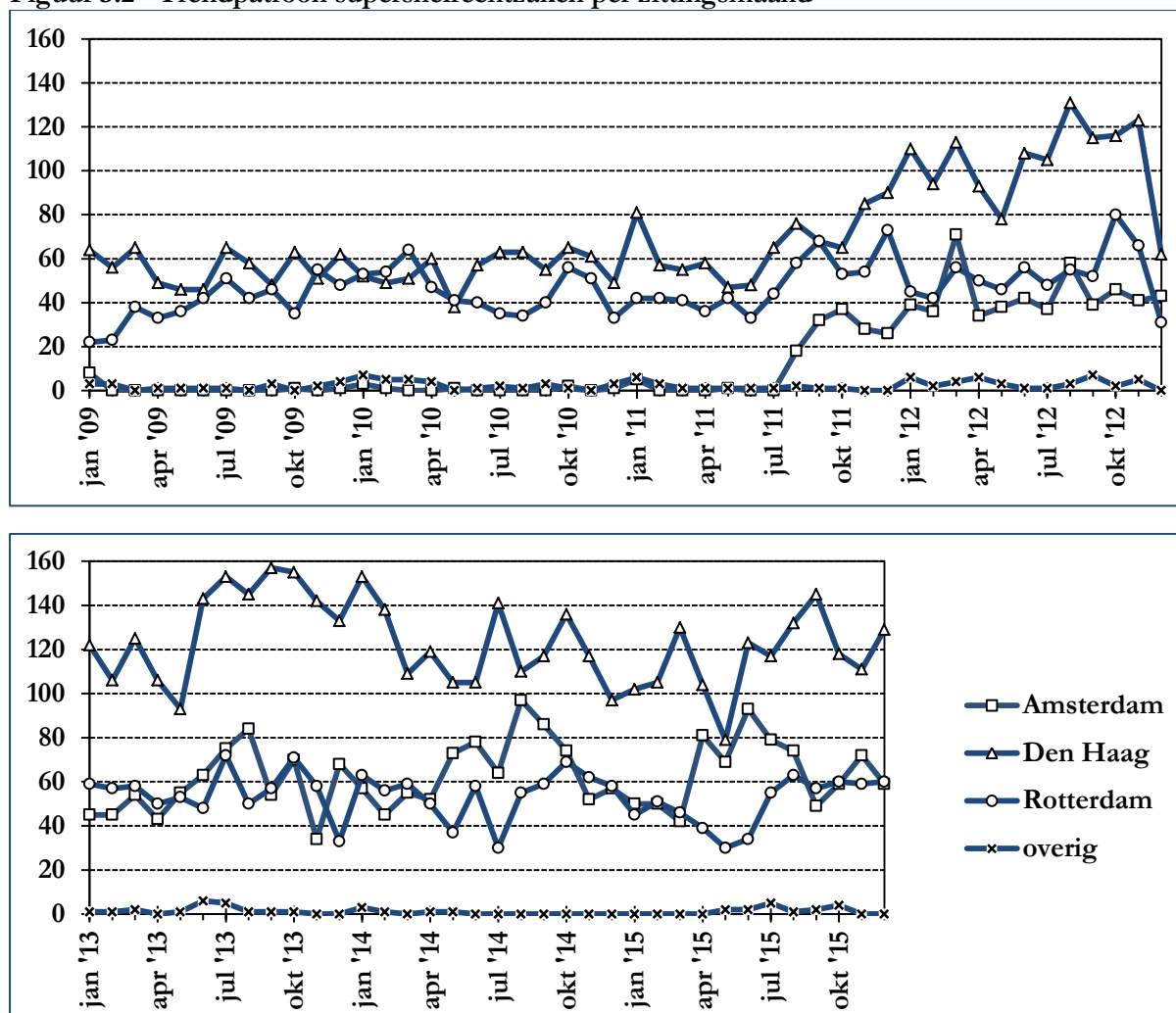
3.3.2 Maandtrends

Om eventuele trendpatronen *binnen* een jaar te onderscheiden, zijn de aantallen in **Figuur 3.2** per maand weergegeven. De maandcurves laten zien dat de stijging in het arrondissementsparket Amsterdam in augustus 2011 begon. In Den Haag was dat een paar maanden later, in november 2011.

Afgezien daarvan volgen de maandcurves een zeer grillig patroon. Over het algemeen vinden supersnelrechtzaken het hele jaar door plaats en is er nauwelijks een maand of periode te onderscheiden met relatief veel supersnelrechtzaken. Met enige moeite vallen de zomermaanden juli en augustus als pieken aan te wijzen. Soms valt ook de maand januari op, wat kan wijzen op supersnelrechtzaken rond strafbare feiten gepleegd tijdens de jaarwisseling.

Omdat de evaluatie van (supersnelrecht tijdens) de jaarwisseling mede de aanleiding vormde voor dit onderzoek, is hier in de volgende paragraaf specifiek naar gekeken. Overigens komen andere evenementen die zouden kunnen leiden tot supersnelrechtzaken niet naar voren in de maandcurves. De maanden februari/maart (Carnaval) en april (Koninginne-/Koningsdag) laten bijvoorbeeld geen pieken zien en ook de (halve) finales van het WK voetbal in juli 2010 en 2014 lijken niet te hebben geleid tot meer supersnelrechtzaken dan gebruikelijk in de zomermaanden.

Figuur 3.2 Trendpatroon supersnelrechtzaken per zittingsmaand

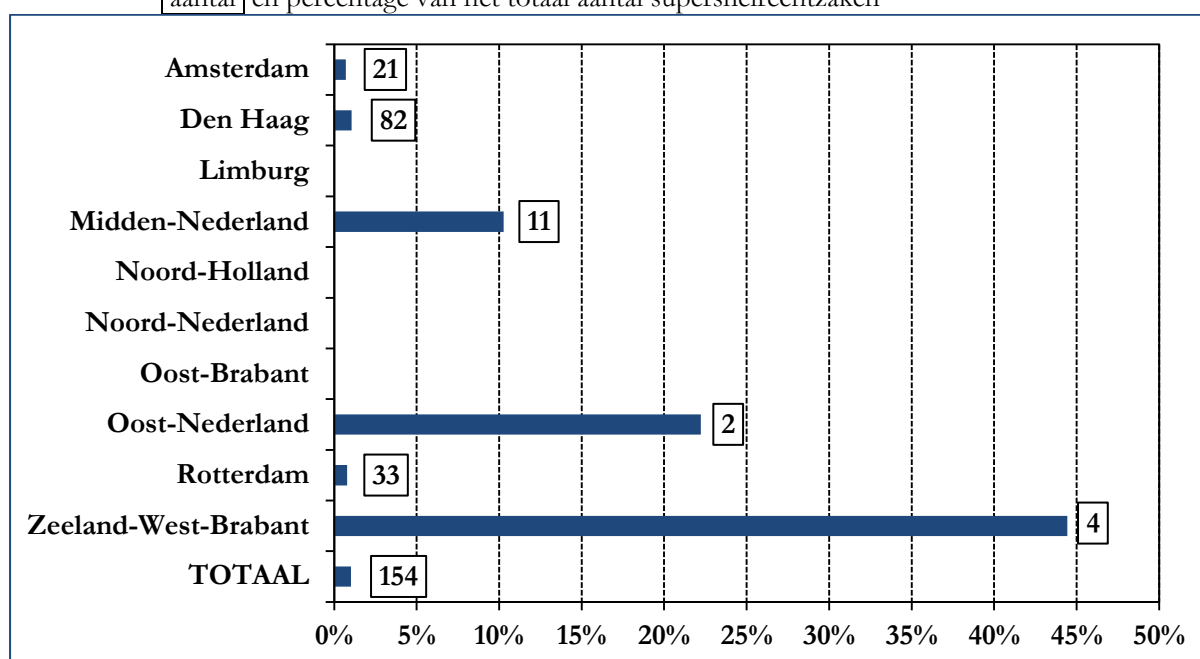
3.3.3 Supersnelrechtzaken rond de jaarwisseling

In 154 supersnelrechtzaken in de periode 2009-2015 werd iemand verdacht van een strafbaar feit gepleegd op 31 december of 1 januari. Dat komt neer op 1% van het totaal aantal supersnelrechtzaken en 12% van de supersnelrechtzaken in de januarimaanden. De meeste supersnelrechtzaken hadden dus géén betrekking op delicten gepleegd rond de jaarwisseling – ook die in januari plaatsvonden niet. Wel is er een duidelijk verschil tussen de verschillende arrondissementsparketten. (**Figuur 3.3**)

Amsterdam, Den Haag en Rotterdam zitten op het landelijk gemiddelde: 1% van de supersnelrechtzaken betrof ‘jaarwisselingszaken’. In Midden-Nederland (10%), Oost-Nederland (22%) en Zeeland-West-Brabant (44%) liggen de percentages veel hoger, maar gaat het tegelijkertijd om beperkte aantallen. In de overige arrondissementsparketten kwamen ‘jaarwisselingszaken’ juist helemaal niet voor.⁷⁷

⁷⁷ De enige supersnelrechtzaak Landelijk Parket was een ‘jaarwisselingszaak’ (100%). Deze is in Figuur 3.3. buiten beschouwing gelaten.

Figuur 3.3 'Jaarwisselingszaken' per arrondissementsparket
aantal en percentage van het totaal aantal supersnelrechtzaken

3.4 Kenmerken van verdachten

In vrijwel alle supersnelrechtzaken was de verdachte meerderjarig (99%). Voor zover bekend bezat 2% van de verdachten niet de Nederlandse nationaliteit. Dit is een absolute minimumschatting van het aantal buitenlandse verdachten, want de nationaliteit van de verdachte wordt zelden geregistreerd (in 97% van de zaken ontbreekt deze informatie). In de helft van de zaken (53%) werd geen woonplaats geregistreerd. Ook deze informatie moet zeer voorzichtig worden geïnterpreteerd, maar mogelijk is dit een indicatie van het aantal verdachten zonder vaste woon- of verblijfplaats. (We komen hier in hoofdstuk 7 op terug).

De beperkte interpretatiemogelijkheden van geregistreerde gegevens over nationaliteit en woonplaats bemoeilijken vergelijkingen tussen arrondissementsparketten. De percentages zijn voor de volledigheid in **Tabel 3.2** weergegeven, maar het is onduidelijk of eventuele verschillen wijzen op verschillende typen verdachten per arrondissementparket of het gevolg zijn van verschillen in registratiepraktijk.

Tabel 3.2 Kenmerken van verdachten in supersnelrechtzaken per arrondissementsparket

	minderjarig	buitenlandse nationaliteit	woonplaats niet geregistreerd
Amsterdam	<1%	9%	33%
Den Haag	2%	<1%	61%
Rotterdam	0%	0%	54%
overige parketten	2%	12%	72%
TOTAAL	1%	2%	53%

3.5 Tenlastegelegde misdrijven

In het grootste deel (83%) van de supersnelrechtzaken werd iemand verdacht van het plegen van een enkel strafbaar feit, in 14% waren dat twee strafbare feiten en in de resterende 4% drie of meer. In totaal handelden de 15.050 supersnelrechtzaken over **18.355** strafbare feiten. Deze 18.355 in supersnelrechtzaken tenlastegelegde misdrijven betroffen meer dan 80 verschillende wetsartikelen, die zijn samengevoegd in 16 categorieën (Tabel 3.3).⁷⁸

Tabel 3.3 Tenlastegelegde misdrijven

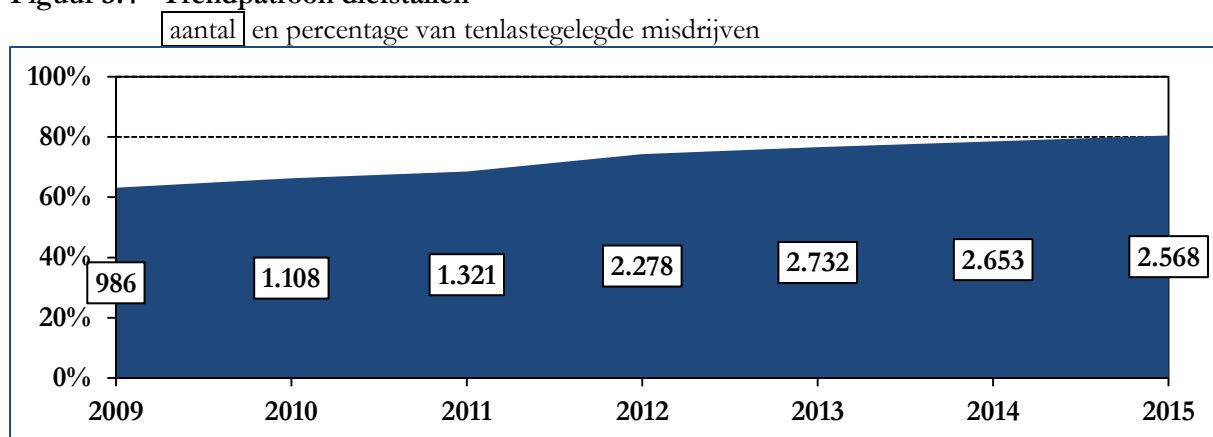
Categorie	Wetsartikelen (aantal)		
Drugs	OW 2/c (39), OW 3/c (20), OW 2/b (17), OW 3/b (17), OW 3/a (4), OW 2/a (2), OW 10a/1/1 (1), OW 11a/1 (1), OW 2/1/b (1), OW 3b/1 (1)	103	1%
Huisvredebreuk	Sr 138/1 (399), Sr 138a/1 (9), Sr 139/1 (4), Sr 138/3 (1)	413	2%
Openlijk geweld	Sr 141/1 (67)	67	< 1%
Openbaar gezag	Sr 180 (134), Sr 184/1 (75), Sr 181/1 (47), Sr 184a (4), Sr 188 (2), Sr 179 (1)	263	1%
Illegaal verblijf	Sr 197 (80)	80	< 1%
Valse papieren	Sr 231/2 (387), Sr 225/2 (120), Sr 225/1 (12), Sr 231/1 (7), Sr 232/2 (2), Sr 226/2 (1)	529	3%
Belediging	Sr 266/1 (408), Sr 267/1 (5)	413	2%
Bedreiging	Sr 285/1 (644), Sr 285/2 (4), Sr 284/1/1 (2), Sr 285b/1 (1)	651	4%
Mishandeling	Sr 300/1 (398), Sr 302/1 (25), Sr 304/1 (2)	425	2%
Diefstal	Sr 310 (13.619), Sr 311/1/4 (21), Sr 312/2/3 (3), Sr 311/1/5 (1), Sr 312/1 (1), Sr 312/2/2 (1)	13.646	74%
Verduistering	Sr 321 (146)	146	1%
Bedrog	Sr 326/1 (192), Sr 326 (20), Sr 326a (9)	221	1%
Vernieling	Sr 350/1 (601)	601	3%
Heling	Sr 416/1/a (365), Sr 417bis/1 (154), Sr 417 (14)	533	3%
Wapens	WWM 26/1 (60), WWM 13/1 (28), WWM 27/1 (23)	111	1%
Overig/onbekend	Wth 11/1 (21), Sr 420bis/1 (17), Sr 209 (14), Sr 447e (14), Sr 435/4 ^o (10), Sr 131/1 (7), Sr 157/1 (5), WvW94 107/1 (5), Sr 239/1 (4), Sr 246 (4), Sr 317/1 (4), WvW94 7/1/a (4), Sr 137c/1 (3), WvW94 11 (3), WvW94 8/3/a (3), Sr 213 (2), VWB 1.2.2/3 (2), Sr 131 (1), Sr 142/2 (1), Sr 159 (1), Sr 164/1 (1), Sr 239/3 (1), Sr 244 (1), Sr 245 (1), Sr 453 (1), Sr 461 (1), VWB 1.2.2/1 (1), WAM 30/4 (1), Wbb 13 (1), WvW94 8/2/a (1), onbekend (18)	153	1%
TOTAAL		18.355	

De tenlastegelegde misdrijven zijn afgeleid uit de in het registratiesysteem van het Openbaar Ministerie vastgelegde misdrijven waarop de rechter zijn/haar vonnis baseerde. Wanneer deze informatie ontbrak (2% van de feiten) is gekozen voor de misdrijven die bij instroom (het moment dat het OM het politiedossier ontvangt) werden vastgelegd. De misdrijven waarop gevonnis wordt, zijn uiteraard ook de tenlastegelegde misdrijven. In de meeste gevallen (97%) zijn deze ook dezelfde als de misdrijven geregistreerd bij instroom. In sommige gevallen besluit het OM echter andere (lichtere of zwaardere) feiten ten laste te leggen.

⁷⁸ Vanwege de beperkte ruimte in de tabellen is gekozen voor korte categorienamen, waardoor, die soms niet helemaal de lading dekken. De gehanteerde categorisering is gebaseerd op het primaire wetsartikel.

Het aantal en percentage in supersnelrechtzaken tenlastegelegde diefstallen zijn in de loop der tijd gestaag toegenomen, maar ook in 2009, toen het aantal supersnelrechtzaken veel kleiner was dan in 2015, werd in meer dan de helft van de gevallen al diefstal ten laste gelegd. (**Figuur 3.4**)

Figuur 3.4 Trendpatroon diefstallen

Er is een duidelijk verschil tussen arrondissementsparketten als het gaat om tenlastegelegde misdrijven (**Tabel 3.4**). In Amsterdam werd vrijwel uitsluitend diefstal ten laste gelegd (87%). In Den Haag was dat ook voornamelijk diefstal (72%), maar ook wel bedreiging, vernieling en heling (elk 4%). In Rotterdam werd naast diefstal (71%) vaak het hebben van valse papieren ten laste gelegd (8%). In de overige parketten was in ‘slechts’ de helft van de gevallen diefstal ten laste gelegd (50%). Hier ging het verhoudingsgewijs vaak om het hebben van valse papieren (10%), bedreiging (7%) en mishandeling (7%).

Tabel 3.4 Tenlastegelegde misdrijven naar arrondissementsparket

	Amsterdam	Den Haag	Rotterdam	overige parketten
Drugs	< 1%	1%	1%	4%
Huisvredebreuk	1%	3%	1%	3%
Openlijk geweld		1%	< 1%	3%
Openbaar gezag	1%	2%	1%	3%
Illegaal verblijf	< 1%	< 1%	1%	1%
Valse papieren	2%	1%	8%	10%
Belediging	1%	3%	2%	3%
Bedreiging	1%	4%	4%	7%
Mishandeling	1%	3%	2%	7%
Diefstal	87%	72%	71%	50%
Verduistering	1%	1%	< 1%	-
Bedrog	1%	1%	1%	2%
Vernieling	1%	4%	3%	4%
Heling	2%	4%	2%	1%
Wapens	< 1%	1%	1%	-
Overig/onbekend	1%	1%	1%	3%

Meer informatie over de tenlastegelegde misdrijven is af te leiden uit de zogenoemde ‘maatschappelijke classificaties’ die door het OM aan zaken worden toegekend. De maatschappelijke classificaties volgen in grote lijnen de categorisering van het wetboek van strafrecht, maar in het geval van diefstal is de maatschappelijke classificatie meer gedifferentieerd en kunnen daarmee verschillende *typen diefstal* worden onderscheiden. Omdat diefstal verreweg de grootste categorie van tenlastegelegde misdrijven vormt, is deze aan de hand van maatschappelijke classificaties verder bestudeerd (§ 3.5.1).

Daarnaast bestaan er maatschappelijke classificaties die de categorisering van het wetboek van strafrecht overstijgen en betrekking kunnen hebben op verschillende wetsartikelen. De maatschappelijke classificatie ‘Huiselijk geweld’ is daar een bekend voorbeeld van. Zo bestaan er ook wetsartikel-overschrijdende maatschappelijke classificaties die wijzen op *misdrijven gericht tegen politie en andere hulpverleners*. Dergelijke misdrijven worden vaak geassocieerd met supersnelrecht en zijn daarom eveneens verder bestudeerd (§ 3.5.2).

Het OM kan één of meer maatschappelijke classificaties toekennen aan een zaak. Meestal komt het aantal maatschappelijke classificaties overeen met het aantal strafbare feiten in een zaak, maar het gebeurt ook wel dat meerdere feiten onder een enkele maatschappelijke classificatie vallen. Bij 12% van de 15.050 supersnelrechtzaken was geen maatschappelijke classificatie toegekend. Dit bleken vrijwel uitsluitend zaken uit 2015; 62% van de supersnelrechtzaken in dit jaar waren (nog) niet geclassificeerd. Daarom gaan de volgende paragrafen uitsluitend over tenlastegelegde misdrijven in 15.166 supersnelrechtzaken in de periode 2009-2014.

3.5.1 *Typen diefstal*

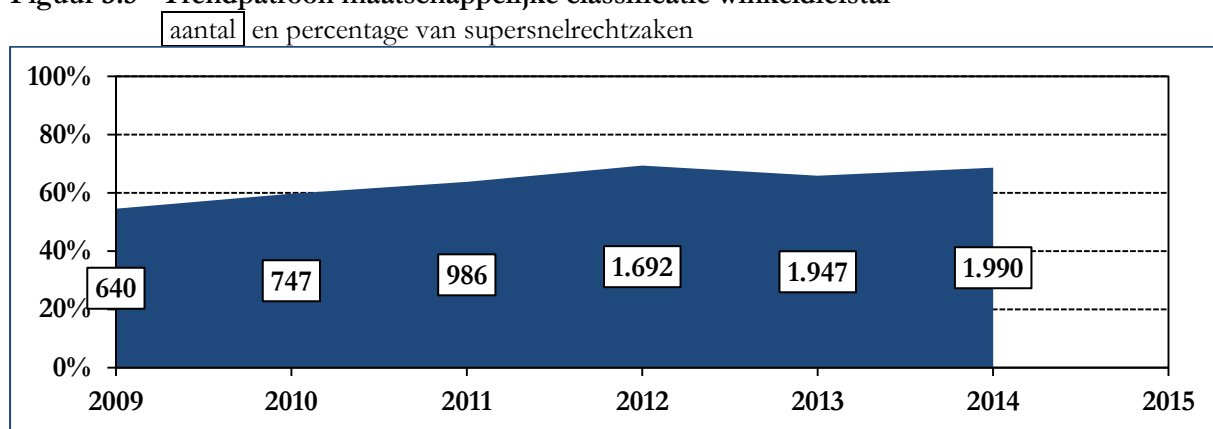
Wanneer diefstal ten laste werd gelegd in de periode 2009-2014, ging het ruim drie van de vier keer om winkeldiefstal (**Tabel 3.5**). Dit geldt zowel voor de arrondissementsparketten Amsterdam (74%), Den Haag (77%) en Rotterdam (83%) als overige arrondissementsparketten (74%). Op plaats twee en drie staan fietsendiefstal en zakkenrollerij. Deze en andere typen diefstal komen echter veel minder vaak voor dan winkeldiefstal en vormen elk slechts enkele procenten van de tenlastegelegde diefstallen.

Aan 8.002 van de 12.263 supersnelrechtzaken van 2009-2014 werd (ook) de maatschappelijke classificatie winkeldiefstal toegekend, wat neerkomt op 65% van alle zaken. Dit percentage nam toe van 55% in 2009 naar 69% in 2012 en stabiliseerde daarna. (**Figuur 3.5**).

Tabel 3.5 Typen diefstal tenlastegelegd (2009-2014) ⁷⁹

Maatschappelijke classificatie	Aantal	Percentage van alle tenlastegelegde diefstallen
Winkeldiefstal	8.656	78%
Diefstal fiets	501	5%
Zakkenrollerij	486	4%
Diefstal uit/vanaf auto	331	3%
Inbraak ⁸⁰	246	2%
Diefstal uit woning	130	1%
Diefstal ander voertuig ⁸¹	101	1%
Overig	627	6%
TOTAAL	11.078	

Figuur 3.5 Trendpatroon maatschappelijke classificatie winkeldiefstal⁷⁹

3.5.2 Misdrijven gericht tegen politie en andere hulpverleners

Vooraf binnen de categorieën Openlijk geweld, Openbaar gezag, Bedreiging en Mishandeling blijken de tenlastegelegde misdrijven te zijn gericht tegen politieambtenaren of andere hulpverleners (**Tabel 3.6**).⁸² Twee derde (67%) van de bedreigingen die ten laste waren gelegd, was gericht tegen politie/hulpverlening. Tenlastegelegde misdrijven in de categorieën Openbaar gezag en Mishandeling waren in ongeveer de helft van de gevallen gericht tegen politie/hulpverlening (49% en 47%). Bij Openlijk geweld was dat ruim een kwart (29%).

⁷⁹ Gegevens van 2015 ontbreken in de tabel/figuur omdat aan 62% van de supersnelrechtzaken in dit jaar geen maatschappelijke classificatie werd toegekend.

⁸⁰ Inbraak in bedrijf/kantoor, inbraak in school, inbraak in woning of inbraak in overige objecten.

⁸¹ Diefstal van auto, diefstal van motor, diefstal brom-/snorfiets, diefstal overige vervoermiddelen.

⁸² Hiervoor zijn de volgende maatschappelijke classificaties geselecteerd: Slachtoffer politieambtenaar, Slachtoffer werknemer met een publieke taak, Slachtoffer burgermoed, Ander gekwalificeerd slachtoffer, Geweld tegen beroepsbeoefenaars politie, en Geweld tegen beroepsbeoefenaars OV. Categorieën van tenlastegelegde misdrijven waar deze maatschappelijke classificaties niet voorkwamen zijn niet opgenomen in de tabel.

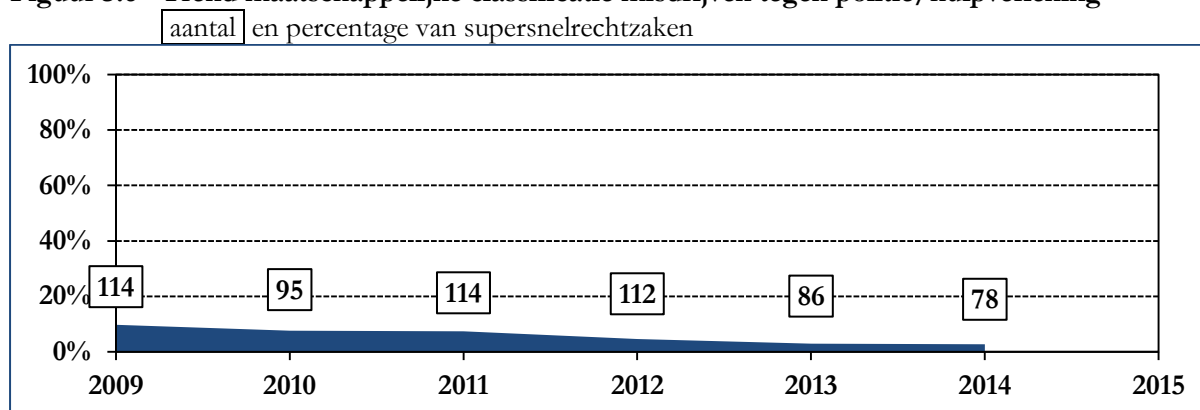
Tabel 3.6 Misdrijven gericht tegen politie/hulpverlening (2009-2014)⁸³

	Maatschappelijke classificatie	Aantal	Percentage van alle tenlastegelegde misdrijven binnen de categorie
Huisvredebreuk	Tegen politie/hulpverlening	14	4%
	Overig	346	96%
Openlijk geweld	Tegen politie/hulpverlening	19	29%
	Overig	47	71%
Openbaar gezag	Tegen politie/hulpverlening	107	49%
	Overig	111	51%
Belediging	Tegen politie/hulpverlening	2	1%
	Overig	360	99%
Bedreiging	Tegen politie/hulpverlening	395	67%
	Overig	195	33%
Mishandeling	Tegen politie/hulpverlening	185	47%
	Overig	206	53%

In totaal werd aan 599 supersnelrechtzaken van 2009-2014 (ook) een maatschappelijke classificatie toegekend die wijst op een misdrijf gericht tegen politie en andere hulpverleners. Dit is 5% van de 12.263 supersnelrechtzaken in die periode. In het arrondissementsparket Amsterdam was dat echter slechts het geval bij 1% van de supersnelrechtzaken. In arrondissementsparketten waar weinig supersnelrechtzaken waren, handelde daarentegen 13% om misdrijven gericht tegen politie/hulpverlening. Rotterdam (5%) en Den Haag (6%) scoorden gemiddeld.

Het percentage supersnelrechtzaken rond misdrijven gericht tegen politie/hulpverlening nam af van 10% in 2009 naar 3% in 2014 (**Figuur 3.6**). Ook het concrete aantal van deze zaken lag in 2014 duidelijk lager dan daarvoor.

Figuur 3.6 Trend maatschappelijke classificatie misdrijven tegen politie/hulpverlening⁸³

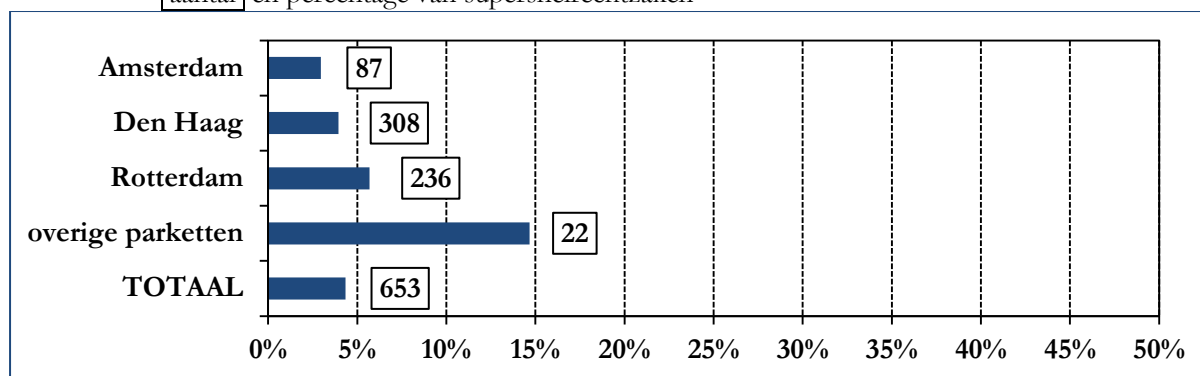
⁸³ Gegevens van uit 2015 ontbreken in de tabel/figuur omdat aan 62% van de supersnelrechtzaken in dit jaar geen maatschappelijke classificatie werd toegekend.

3.6 Aanhouding van supersnelrechtzaken

Gedurende de gehele periode 2009-2015 zijn in totaal 653 supersnelrechtzaken aangehouden.⁸⁴ Dat is 4% van het totaal. Tot 2012 schommelde het percentage aangehouden supersnelrechtzaken rond de 5%, maar sindsdien is het percentage wat gedaald naar 3%. In arrondissementsparketten met weinig supersnelrechtzaken, werden deze verhoudingsgewijs het vaakst aangehouden (15%) ('overige parketten' in **Figuur 3.7**).

Van de hiervoor genoemde supersnelrechtzaken rond winkeldiefstal werd 3% aangehouden. Bij zaken rond misdrijven gericht tegen politie/hulpverlening was dat 8%.

Figuur 3.7 Aanhoudingen per arrondissementsparket
aantal en percentage van supersnelrechtzaken

De geregistreerde redenen voor aanhouding van de zaak zijn in **Tabel 3.7** gecategoriseerd. De belangrijkste reden was onvolledigheid van onderzoek en/of dossier; 48% van de aangehouden supersnelrechtzaken werd om deze reden aangehouden (dat komt neer op 2% van alle supersnelrechtzaken). Onvoldoende voorbereidingstijd van de raadsman/-vrouw lijkt opvallend weinig aanleiding te hebben gegeven tot aanhouding van supersnelrechtzaken (5% van de aangehouden zaken).

⁸⁴ Afgeleid uit het feit dat het eindvonnis werd gewezen op een latere datum dan de eerste terechtzitting of een eindvonnis (nog) ontbreekt.

Tabel 3.7 Redenen van aanhouding (percentage van aangehouden supersnelrechtzaken)⁸⁵

Categorie		
Onderzoek nog niet afgerond / dossier niet compleet	316	48%
<ul style="list-style-type: none"> Dossier onvolledig, aan te vullen door de verdediging Dossier onvolledig; aan te vullen door OM Getuigen/deskundigen, alsnog oproepen op nadere zitting Pro forma behandeling, onderzoek nog niet afgerond Rapport overige instellingen niet gereed Rapport Psychiater/Psycholoog niet gereed Rapport Reclassering niet gereed Rapportage over verdachte (alsnog) opvragen Verwijzing naar R.C. voor horen getuigen/deskundigen Verwijzing naar R.C. voor onderzoek feiten Verwijzing naar R.C. voor onderzoek naar persoon verdachte 		
Probleem met oproeping / betekening procespartij	109	17%
<ul style="list-style-type: none"> Benadeelde partij niet opgeroepen Betekening dagvaarding onjuist; herstelbare betekeningsgebreken Betekeningstermijn dagvaarding niet in acht genomen Tolk niet aanwezig; niet opgeroepen 		
Logistieke redenen	39	6%
<ul style="list-style-type: none"> Calamiteit Gelijktijdige behandeling met zaak tegen medeverdachte Gelijktijdige behandeling/voeging met andere zaak tegen verdachte Gebrek aan zittingscapaciteit Uitloop zitting 		
Onvoldoende voorbereidingstijd voor de verdediging	32	5%
<ul style="list-style-type: none"> Raadsman/vrouw onvoldoende voorbereidingstijd; beschikt niet tijdig over volledig dossier Raadsman/vrouw onvoldoende voorbereidingstijd; niet of niet tijdig opgeroepen Raadsman/vrouw onvoldoende voorbereidingstijd; overig 		
Procespartij niet verschenen (wel correct opgeroepen)	31	5%
<ul style="list-style-type: none"> Getuigen/deskundigen alsnog horen op nadere zitting Ouders minderjarige niet verschenen Raadsman/vrouw niet verschenen; met bericht van verhindering Raadsman/vrouw niet verschenen; zonder bericht van verhindering Slachtoffer wel opgeroepen, niet verschenen; alsnog horen op nadere zitting Tolk niet aanwezig; wel opgeroepen Verdachte (gedetineerd) is niet tijdig verschenen; transport is aangevraagd Verdachte (gedetineerd) is niet tijdig verschenen; transport is niet aangevraagd 		
Overig	17	3%
<ul style="list-style-type: none"> Verschoning rechter Wijziging/nadere omschrijving tenlastelegging; verdachte maakt bezwaar tegen voortzetting, etc. 		
Onbekend	144	22%
TOTAAL	653	

3.7 Vonnissen in supersnelrechtzaken

Het grootste deel (96%) van de supersnelrechtzaken werd dus niet aangehouden. In deze 14.397 zaken deed de rechter direct op de eerste zitting uitspraak.

⁸⁵ De aantallen tellen niet op tot het totaal omdat per zaak omdat meerdere redenen van aanhouding kunnen zijn geregistreerd.

In 682 supersnelrechtzaken werd de verdachte vrijgesproken; in 13.665 gevallen werd een straf opgelegd.^{86, 87} Van het totaal aantal supersnelrechtzaken in 2009-2015 resulteerde dus 5% in vrijspraak en 91% in strafoplegging. Zowel het percentage strafopleggingen als het percentage vrijspraken is in de periode 2009-2015 min of meer gelijk gebleven. Ook is er weinig verschil tussen de arrondissementsparketten Amsterdam, Den Haag en Rotterdam. In de overige parketten (met weinig supersnelrechtzaken) ligt het percentage strafopleggingen wat lager (83%). Dit is niet omdat hier meer vrijspraken zijn (dit percentage is hier zelfs lager dan gemiddeld, 1%), maar omdat hier meer zaken worden aangehouden.

3.7.1 Strafoplegging

Als het vonnis een strafoplegging inhield, was dat in verreweg de meeste gevallen een vrijheidsstraf.⁸⁷ In 86% van alle 15.050 supersnelrechtzaken in 2009-2015 werd de verdachte veroordeeld tot een vrijheidsstraf, waaronder 53% geheel onvoorwaardelijk. In 10% werd een werkstraf opgelegd en in 1% een geldboete. Leerstraffen en rijontzeggingen werden zelden opgelegd (elk minder dan 1%). Er werden ook verschillende combinaties van straffen opgelegd, maar verreweg de meeste vonnissen bestonden (mede) uit een onvoorwaardelijke gevangenisstraf. Werk- en leerstraffen en geldboetes werden ook vrijwel altijd opgelegd met een subsidiaire hechtenis. (Tabel 3.8)

Tabel 3.8 Strafoplegging (percentage van alle 15.050 supersnelrechtzaken)

	Deels			TOTAAL
	Onvoorwaardelijk	onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk	
Vrijheidsstraf	53%	27%	5%	86%
Werkstraf	9%	1%	<1%	10%
Geldboete	1%	<1%	-	1%
Leerstraf	<1%	-	-	<1%
Rijontzegging	<1%	<1%	<1%	<1%

Qua (on)voorwaardelijke vrijheidsstraffen is er geen verschil tussen de arrondissementsparketten Amsterdam, Den Haag en Rotterdam, maar (on)voorwaardelijke werkstraffen werden minder vaak opgelegd in Amsterdam (5%) dan in Den Haag (10%) en Rotterdam (12%). In de overige arrondissementsparketten werd überhaupt minder vaak een straf opgelegd omdat supersnelrechtzaken daar vaker werden aangehouden.

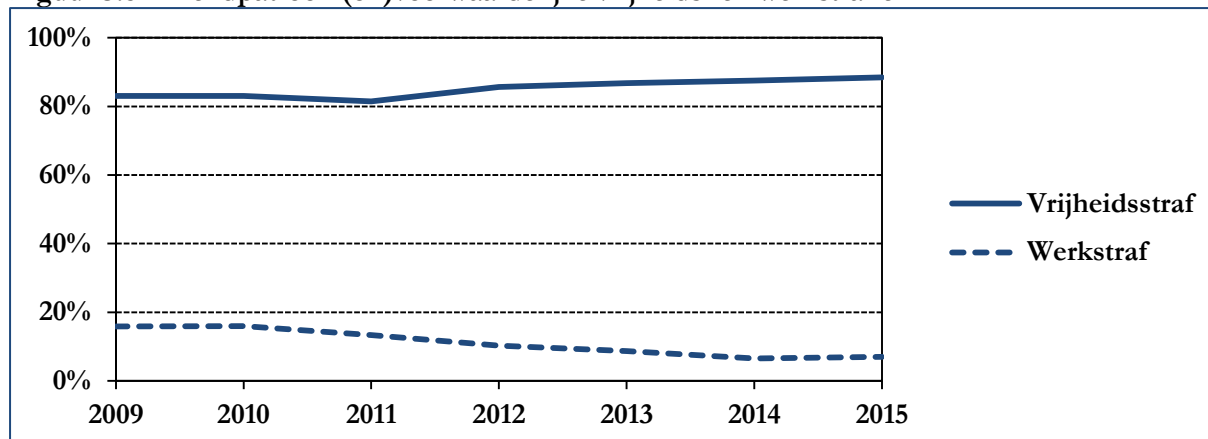
In de periode 2009-2015 werden geleidelijk aan vaker (on)voorwaardelijke vrijheidsstraffen opgelegd (van 83% van het totaal aantal supersnelrechtzaken in 2009 naar 88% in

⁸⁶ In de resterende 50 zaken luidde het vonnis Dagvaarding nietig (3), Ontslag van alle rechtsvervolgning (14), Openbaar Ministerie niet ontvankelijk (4), Schuldigverklaring zonder oplegging van straf of maatregel (14), of is het vonnis onbekend (15).

⁸⁷ Uitsluitend vonnissen die tijdens de eerste terechtzitting werden gewezen; vonnissen die op een later moment (na aanhouding van de supersnelrechtzaak) werden gewezen zijn buiten beschouwing gelaten.

2015) en minder vaak werkstraffen (van 16% naar 7%) (**Figuur 3.8**). Andere typen straffen kwamen te weinig voor om trendpatronen of verschillen tussen arrondissementparketten te kunnen onderscheiden.

Figuur 3.8 Trendpatroon (on)voorwaardelijke vrijheids- en werkstraffen

De onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen (of het onvoorwaardelijke deel ervan) besloegen over het algemeen enkele dagen of weken. In 34% van alle supersnelrechtzaken werd de verdachte veroordeeld tot maximaal een week (1-7 dagen) onvoorwaardelijke gevangenisstraf, in 38% was dat maximaal een maand (8-30 dagen), en in 8% langer dan een maand. Gemiddeld werd 17 dagen onvoorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd. De gemiddelde onvoorwaardelijke werkstraf bedroeg 44 uur en de gemiddelde leerstraf 34 uur. De onvoorwaardelijke geldboete bedroeg meestal een paar honderd euro (gemiddeld € 261).

3.8 Hoger beroep bij supersnelrechtzaken

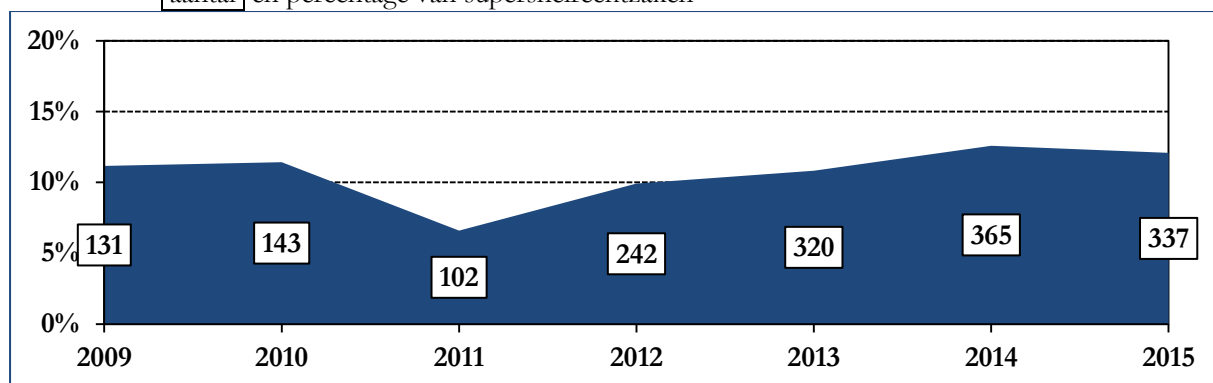
Tegen 1.638 supersnelrechtvonnissen ging de verdachte in hoger beroep, het OM ging 46 keer in hoger beroep en in 2 gevallen deden zowel verdachte als OM dat.⁸⁸ Het OM tekende in de helft van de gevallen hoger beroep aan tegen vrijspraak, maar deed dat dus ook wel bij strafoplegging. Logischerwijs gingen verdachten vrijwel uitsluitend in hoger beroep wanneer het vonnis een strafoplegging betrof.

In totaal gingen verdachten in 11% van alle supersnelrechtzaken van 2009-2015 in hoger beroep. Er is nauwelijks verschil tussen arrondissementsparketten: Den Haag scoorde iets hoger (12%), Rotterdam iets lager (9%), Amsterdam en de overige parketten scoorden gemiddeld (11%). Zowel het aantal als het percentage supersnelrechtzaken waarbij de verdachte hoger beroep aantekende, kende een opmerkelijke dip in 2011 (**Figuur 3.9**).

⁸⁸ Uitsluitend hoger beroep tegen vonnissen die tijdens de eerste terechtzitting werden gewezen; hoger beroep tegen vonnissen die op een later moment (na aanhouding van de supersnelrechtzaak) werden gewezen zijn buiten beschouwing gelaten.

In het registratiesysteem van het OM wordt alleen vastgelegd of er hoger beroep is aange-tekend en door wie, maar over de *uitkomsten* van het hoger beroep kunnen geen uitspra-ken worden gedaan. Deze informatie is vastgelegd in een ander registratiesysteem, waarin andere parketnummers worden gehanteerd. Het is daardoor voor het Parket Generaal niet mogelijk om de uitkomsten van deze specifieke 1.638 hoger beroepen terug te vin-den.⁸⁹

Figuur 3.9 Trendpatroon hoger beroep door verdachte
aantal en percentage van supersnelrechtzaken

3.9 Conclusie

In dit hoofdstuk stonden kwantitatieve gegevens over supersnelrecht centraal. Wat be-treft de frequentie van het aantal supersnelrechtzaken (onderzoeksvraag 1) werden in de periode 2009-2015 landelijk in totaal iets meer dan **15.000** supersnelrechtzaken afgehan-deld. In 2015 waren er ruim tweemaal zoveel supersnelrechtzaken als in 2009. Tot 2011 was er een gestage toename, gevolgd door een flinke sprong in 2012 en een verdere toe-name in 2013 naar bijna 3.000 zaken. In 2014-2015 stagneerde het aantal supersnelrecht-zaken rond 2.800 per jaar. Verspreid over het hele jaar zijn er supersnelrechtzaken. Door de jaren heen zijn er *geen* duidelijke pieken in het jaar. Ook zijn er landelijk *geen* aanwijzin-gen voor (opvallend) meer supersnelrechtzaken rond bepaalde evenementen of feestda-gen, inclusief de jaarwisseling. In totaal ging het bij 1% van alle supersnelrechtzitting om misdrijven tijdens de jaarwisseling (31 december en 1 januari).

Wat betreft de spreiding over het land (onderzoeksvraag 1 en 5) komt supersnelrecht uit zowel de inventarisatie bij de arrondissementen als de analyse van de kwantitatieve justi-tiedata naar voren als een vrijwel exclusief Randstedelijk fenomeen. Daar vindt 99% van alle supersnelrechtzaken plaats, met het arrondissement Den Haag veruit als koploper, op afstand gevolgd door Rotterdam en Amsterdam. Midden-Nederland staat op de vierde

⁸⁹ Ook in de kengetallen van de Raad van de Rechtspraak ontbreekt informatie over de uiteindelijke uit-spraak. (Zie: Goudriaan, Frierson & Gielen (2015) *Van Kengetallen naar Kennis. Een onderzoek naar de mo-gelijkheden tot verbetering van de kengetallen voor gerechten*. Den Haag: Raad voor de rechtspraak.)

plaats, maar op zeer grote afstand, met slechts een fractie van het aantal zaken in de top-drie. De landelijke trend in aantallen supersnelrechtzaken door de jaren heen komt vrijwel volledig op het conto van Den Haag en Amsterdam (en in mindere mate Rotterdam, waar sprake was van een meer geleidelijke toename tot 2013).

De belangrijkste reden voor arrondissementen om niet structureel of regelmatig supersnelrecht toe te passen (onderzoeksvraag 5a), lijkt vooral te liggen in het ontbreken van voldoende geschikte zaken.

Van de misdrijven op de tenlastelegging bij supersnelrecht (onderzoeksvraag 2) betrof in de periode 2009-2015 driekwart diefstallen. Tussen 2009 en 2015 steeg dit aandeel van ca. 60% naar ca. 80%. Met ruim driekwart was winkeldiefstal veruit het meest voorkomende type diefstal. Van alle supersnelrechtzaken betrof ongeveer twee derde winkeldiefstal. Na diefstal volgden, op grote afstand, bedreiging, vernieling, heling en het hebben van valse papieren. Ongeveer 5% van de supersnelrechtzaken handelde om misdrijven gericht tegen politie of hulpverleners. Opvallend is de regionale variatie in het aandeel hiervan op het totaal aantal supersnelrechtzaken (binnen de top-drieparketten: 1% in Amsterdam, 5% in Rotterdam en 6% in Den Haag). Misdrijven gericht tegen politie of hulpverleners betroffen voornamelijk bedreiging of mishandeling.

In 4% van alle supersnelrechtzaken in de periode 2009-2015 werd de behandeling van de zaak aangehouden (onderzoeksvraag 3a). Tot 2012 schommelde dit rond 5% en sindsdien daalde het aandeel licht naar 3%. De meest voorkomende reden voor aanhouding van de zaak was onvolledigheid van het onderzoek en/of het dossier. Dit was het geval bij 2% van alle supersnelrechtzaken. Wat betreft de vonnissen (onderzoeksvraag 3b): in veruit de meeste supersnelrechtzaken (96%) deed de rechter direct uitspraak op de eerste zitting. Meestal resulteerde dit in strafoplegging (91% van alle supersnelrechtzaken), voornamelijk een vrijheidsstraf (86% van alle supersnelrechtzaken) of, veel minder vaak, een werkstraf (10%). In de periode 2009-2015 werden geleidelijk aan vaker vrijheidsstraffen en minder vaak werkstraffen opgelegd.

Hoger beroep tegen supersnelrechtvonnissen (onderzoeksvraag 4) door het OM kwam weinig voor. In totaal gingen verdachten in 11% van alle supersnelrechtzaken van 2009-2015 in hoger beroep. Dat komt min of meer overeen met het landelijk appelpercentage van 13% bij vonnissen van de politierechter.⁹⁰

⁹⁰ Raad voor de rechtspraak (2015) *Kengetallen gerechten 2014*.

4 Supersnelrechtzittingen

In het kader van het onderzoek naar supersnelrecht hebben we ook vijf zittingen bijgewoond in Amsterdam (waarbij in totaal 22 zaken werden behandeld), vier in Den Haag (17 zaken) en één in Rotterdam (3 zaken).⁹¹ In Utrecht, waar tot nu toe nog weinig supersnelrechtzittingen plaatsvinden, hebben we geen zittingen kunnen bijwonen, maar is wel informatie verzameld over een zitting na de jaarwisseling. Aanvankelijk was de bedoeling slechts één of twee zittingen bij te wonen, louter om een indruk te krijgen. Dat we uiteindelijk meer zittingen hebben geobserveerd, was vooral omdat dit zinvolle informatie opleverde en behulpzaam bleek bij het formuleren van relevante interviewvragen met professionele procespartijen (waarover meer in hoofdstuk 5). Bovendien hoopten we op die wijze contact te kunnen leggen met slachtoffers en verdachten. Dat bleek echter niet eenvoudig (zie hoofdstuk 7).

In dit hoofdstuk schetsen we eerst in het kort wanneer in de vier genoemde arrondissementen supersnelrechtzittingen plaatsvinden en geven we een algemene impressie van de gang van zaken. Daarbij wordt de algemene indruk geïllustreerd aan de hand van twee zaken die exemplarisch zijn voor de geobserveerde zaken. Vervolgens wordt besproken in welke mate de categorieën doelgroepen en gelegenheden waarvoor supersnelrecht is bedoeld, tijdens de zittingen aan de orde waren. Daarna wordt ingezoomd op de supersnelrechtzittingen rond de jaarwisseling. Afgesloten wordt met enkele conclusies.

4.1 Algemene gang van zaken bij supersnelrechtzittingen

In Amsterdam en Den Haag begint de supersnelrechtzitting elke werkdag om 13.30 uur, in Rotterdam om 14.00 uur. In Den Haag is er op maandag en vrijdag ruimte voor twee zittingen; in de andere steden is er één zitting per dag. Per zaak wordt in Den Haag en Rotterdam 30 minuten uitgetrokken, in Amsterdam 25 minuten en in Utrecht 15 minuten. Zoals eerder beschreven (§ 3.1) is er in Utrecht slechts op maandag, woensdag en vrijdag een half uur ruimte voor maximaal twee zittingen, voorafgaand aan de reguliere middagzitting.

Bij de observaties van de zittingen bleken de supersnelrechtzittingen eigenlijk gelijk verlopen aan politierechterzittingen, met dat verschil dat bij supersnelrecht ook de rechtmatigheid van de inverzekeringstelling moet worden getoetst. Dit kwam echter niet altijd expliciet aan de orde. In de drie rechtbanken waar we observeerden (Rotterdam, Den

⁹¹ Voor het bijwonen van enkele zittingen en hun ondersteuning bij de totstandkoming van dit rapport danken de onderzoekers de volgende student-stagiaires: Arlina van Schaik, Angelique Vreeke, Jodie Krahmer en Jessy Dommershuijzen.

Haag en Amsterdam) bleek de gereserveerde tijd voor de zitting ruim voldoende voor de inhoudelijke behandeling van de zaak.

Slechts bij twee zaken had een benadeelde partij (slachtoffer) een vordering tot schadevergoeding ingediend. Zij waren niet bij de zitting aanwezig. De verdachte en de tolk waren wel altijd aanwezig. Ook was er altijd een advocaat, al kwam die regelmatig verlaat binnen en gaf dan aan nog in gesprek te zijn geweest met zijn cliënt in het cellencomplex.⁹² Niet alle verdachten bekenden de tenlastegelegde feiten. Er waren ook zaken waarbij ontkend werd. De verdenking betrof vaak winkeldiefstal (Zie hoofdstuk 7 voor een cijfermatig overzicht).

Supersnelrechtzitting Amsterdam, 2 november 2015

De zaak wordt uitgeroepen door de bode. De tolk Roemeens is aanwezig, maar de advocaat heeft zich niet gemeld. De bode meldt dat hij ook telefonisch niet bereikbaar is. Er ontstaat enige onrust. De verdachte wordt door de parketpolitie aangevoerd. Kort daarna verschijnt de advocaat alsnog. Hij verklaart dat hij nog in het cellencomplex was om de zaak met zijn cliënt te bespreken.

De rechter controleert de personalia van de verdachte, een Roemeense man, geboren in 1985, zonder vaste woon- of verblijfplaats.

De officier van justitie draagt de zaak voor. Aan de verdachte worden twee feiten tenlastegelegd: diefstal van een portemonnee van X en poging tot diefstal van een portemonnee van Y op vrijdag 30 oktober 2016.

De rechter houdt kort de stukken uit het dossier voor. De verdachte ontkent en begint te huilen. Op de vragen van de rechter geeft hij onsamenhangende antwoorden. Het is niet duidelijk of er iets mis gaat in de vertaling of dat zijn emotionele toestand hem verhindert helder te antwoorden.

Bij de bespreking van de persoonlijke omstandigheden komt aan de orde dat verdachte een recidivist is; hij is al eerder veroordeeld wegens diefstal.

De officier van justitie eist een gevangenisstraf van drie maanden met aftrek van voorarrest en vordert de gevangenneming van verdachte. Na het requisitoir vraagt de rechter aan de advocaat of hij inderdaad akkoord gaat met supersnelrecht. De advocaat bevestigt dat en voert vervolgens een uitgebreid bewijsverweer. Met betrekking tot het eerste feit voert de advocaat aan dat de portemonnee niet is teruggevonden. Deze is niet bij zijn cliënt of in diens omgeving aangetroffen, terwijl hij slechts twee seconden uit het zicht van de opsporingsambtenaren is geweest. Een alternatief scenario is denkbaar, zoals verlies van de portemonnee of diefstal door een ander dan verdachte. Ook wat betreft het tweede feit is er onvoldoende bewijsmateriaal dat de aangifte ondersteunt, aldus de advocaat. De officier repliceert niet.

⁹² De route van het cellencomplex naar de zittingszaal is voor de advocaat vaak langer dan voor de verdachte. De verdachte wordt door de parketpolitie via de cellengang naar de zaal geleid. De advocaat moet buitenom.

De rechter laat zich niet uit over de inverzekeringstelling, spreekt vrij van de diefstal en veroordeelt de verdachte voor de poging diefstal tot vijf weken gevangenisstraf. Ten slotte wordt de gevangenneming bevolen.

In de procedure viel vooral op dat sommige rechters aan het begin van de zitting aan de verdachte of de advocaat vroegen of ze wel met supersnelrecht instemden dan wel nagingen of de verdachte begreep dat het een supersnelrechtzitting betrof. Dat was echter niet altijd het geval. (In de interviews zijn aan de rechters-commissarissen nadere vragen gesteld over dit punt. Zie hoofdstuk 5). Ook viel op dat de beslissing over de rechtmatigheid van de inverzekeringstelling niet altijd werd medegedeeld. Ten slotte troffen we bij twee zittingen in Amsterdam dezelfde verdachte aan, die bovendien kort na de tweede supersnelrechtzitting weer voor zou moeten komen voor gelijksoortige feiten. (Tijdens de interviews met de officieren van justitie is gevraagd waarom dergelijke zaken niet gevoegd worden. Zie hoofdstuk 5).

Supersnelrechtzitting Den Haag, 19 november 2015

De verdachte is een volwassen man uit Litouwen. Hij werd tijdens de zitting bijgestaan door een tolk en een advocaat. De verdenking betrof diefstal van diverse goederen bij de Albert Heijn.

De rechter houdt de stukken voor, en zegt daarbij tegen de verdachte: 'Bij de politie heeft u gezegd dat u van plan was een deel van de spullen wel af te rekenen, maar wat in de rugzak zat niet.'

De verdachte antwoordt: 'Ja, dat was ik van plan, maar ik had het nog niet gedaan. Ik ben *in* de winkel aangehouden.'

'U was samen met iemand anders', zo merkt de rechter op. 'Hadden jullie afgesproken te stelen?'

De verdachte ontkent dit: 'nee, er was geen voorbereid plan.'

Bij de bespreking van de persoonlijke omstandigheden blijkt dat de verdachte sinds twee weken in Nederland is. Hij wilde hier aan het werk maar is er nog niet in geslaagd een baan te vinden. Hij kwam op goed geluk, samen met een vriend en met wat geld op zak, ook om daarmee een woning te kunnen huren. Dat geld is nu op. Op de dag van zijn aanhouding had hij nog 5 euro over. Zijn vriend had nog iets meer, aldus de verdachte, maar hij weet niet precies hoeveel. Hij geeft aan soms op straat te slapen, en soms in een logeerkamer. Hij verklaart niet verslaafd te zijn.

'Bent u goed gezond?' vraagt de rechter.

'In beginsel wel, als we jeugdtrauma's niet meetellen,' antwoordt verdachte.

'Wat gaat u doen als u vrijkomt?'

'Mijn vriend vinden.'

'Hoe?'

'Via internet.'

'Gaat u dan terug naar Litouwen?'

‘Ik denk van wel, want ik heb geen geld meer.’

In het requisitoir geeft de officier van justitie aan dat de verdachte normaal gesproken een boete zou krijgen voor dit feit, maar dat kan hij niet betalen. Aangezien hij geen vaste woon- of verblijfplaats heeft, is een werkstraf ook geen optie. De boete die volgens de richtlijn zou moeten worden opgelegd bedraagt 200 euro. ‘Als we dat omrekenen naar gevangenisstraf kom ik uit op 4 dagen gevangenisstraf’, aldus de officier. Hij eist derhalve 4 dagen onvoorwaardelijke gevangenisstraf en bevel vangenneming wegens vluchtgevaar.

De advocaat blijft zitten tijdens zijn pleidooi, dat hij voorleest van een papier. Hij voert aan dat het geen voltooide diefstal betreft, maar slechts een poging tot diefstal. De verdachte was de kassa immers nog niet gepasseerd. Subsidiair verzoekt hij de gevangenisstraf te matigen, omdat een gevangenisstraf een zwaardere strafmodaliteit is dan een boete.

De officier repliceert niet.

In zijn laatste woord zegt de verdachte: ‘Zodra ik in Litouwen ben, kan ik de boete betalen.’

De rechter doet geen uitspraak over de rechtmatigheid van de in verzekeringstelling. Het verweer van de advocaat verwerpt ze. Volgens vaste jurisprudentie is dit wel degelijk een voltooide diefstal. Voorts erkent ze dat de oriëntatiepunten⁹³ een boete van 200 euro voorschrijven. ‘Executietechnisch is dat lastig want u heeft geen adres’, zo zegt ze tegen de verdachte. De uitspraak is derhalve 4 dagen onvoorwaardelijke gevangenisstraf met aftrek van voorarrest, en een bevel vangenneming wegens vluchtgevaar.

De verdachte roept dan: ‘Ja, maar ik kan toch gewoon mijn adres in Litouwen geven?’

Daarop zegt de rechter: ‘daar ben ik vanuit gegaan maar dat doet aan mijn uitspraak niet af.’

4.2 Categorieën doelgroepen en gelegenheden

Eerder (in hoofdstuk 1) de Menukaart als het beleidskader dat het College van Procureurs-Generaal heeft ontwikkeld voor supersnelrecht (Bijlage A). Daarin wordt aangegeven wat de criteria zijn voor selectie van zaken voor supersnelrecht en voor welke doelgroepen of gelegenheden dit instrument het meest geschikt lijkt. Op die criteria komen we terug in hoofdstuk 5, bij de bespreking van de selectieprocedure. In de Menukaart worden de volgende categorieën doelgroepen en gelegenheden genoemd:

1. *de meerderjarige veelpleger*
2. *de meerderjarige verdachte zonder vaste woon- of verblijfplaats*
3. *de minderjarige veelpleger (harde kern, topjongere etc.)*
4. *evenementen en demonstraties*
5. *geweld tegen personen met een publieke functie*
6. *gebiedsgebonden projectmatige probleemaanpak en gerichte controles*
7. *uitgaansgeweld*

⁹³ Gedoeld wordt op de oriëntatiepunten voor straftoemeting die worden opgesteld door het LOVS.

Tijdens de observaties van de zittingen viel op dat de eerste twee (deels overlappende) doelgroepen zeer goed vertegenwoordigd waren, terwijl de andere categorieën (3-7) niet tot nauwelijks voorkwamen. Veel van de verdachten op de geobserveerde zittingen bleken recidivist te zijn en/of geen niet over een vaste woon- of verblijfplaats te beschikken. (In hoofdstuk 7 wordt hiervan een cijfermatig overzicht gegeven). Daarnaast verklaarden veel van de verdachten over ernstige persoonlijke problemen zoals verslaving, psychische stoornissen of dakloosheid. Niet alle verdachten bekenden de tenlastegelegde feiten. Er waren ook zaken waarbij ontkend werd. De verdenking betrof vaak winkeldiefstal (Ook hiervan wordt in hoofdstuk 7 een cijfermatig overzicht gegeven).

4.3 Supersnelrecht rond de jaarwisseling

Onder categorie 4 uit de menukaart vallen ook de supersnelrechtzittingen die vlak na de jaarwisseling worden gehouden. De informatievoorziening rondom deze zittingen was gebrekkig. De informatie op rechtspraak.nl bleek niet geheel correct, telefoontjes naar rechtbanken leverden geen of innerlijk tegenstrijdige informatie op en de gegeven informatie bleek deels onjuist. Zo deelde de rechtbank Amsterdam mede dat de supersnelrechtzitting plaats zou vinden op zaterdag 2 januari 2016 vanaf 13.30 uur. Op de dag zelf bleek de zitting verschoven te zijn naar de ochtend (en dus al afgelopen bij aankomst van de onderzoeker). Volgens de coördinerende rechter-commissaris van Amsterdam zijn er die ochtend echter geen aan Nieuwjaar gerelateerde zaken behandeld. Op feestdagen en in het weekend is de rechtbank normaal gesproken gesloten. Nu 1 januari 2016 op een vrijdag viel, zou de rechtbank drie dagen achtereen dicht zijn. Dat leverde problemen op met de maximale termijn van inverzekeringstelling. Derhalve waren er voorgeleidingen op zaterdag 2 januari 2016, en is er ook een (reguliere) supersnelrechtzitting gehouden. Voorts zou er in Amsterdam een Oud en Nieuw 'thema'-zitting plaatsvinden op 4 januari (aldus www.rechtspraak.nl). Deze zitting is door een onderzoeker bijgewoond. Er werd slechts één zaak behandeld; dit betrof diefstal van blikjes bier bij een supermarkt.

Ook in Rotterdam, Den Haag en Utrecht werden Oud en Nieuw-supersnelrechtzittingen georganiseerd op 4 januari 2016. Eén van de onderzoekers was aanwezig bij de zitting in Rotterdam. Daar werden drie zaken behandeld. Geen van deze zaken waren specifiek jaarwisseling gerelateerd. Het betrof winkeldiefstallen, zoals ook op een reguliere supersnelrechtzitting vaak het geval is.

Alleen in Den Haag en Utrecht werden wel aan de jaarwisseling gerelateerde zaken behandeld. In Den Haag werden op de supersnelrechtzitting van 4 januari 2016 twee zaken behandeld. De eerste betrof een verdenking van vroegtijdig afsteken van vuurwerk en het geven van een kopstoot aan een agent op 31 december 2015. De verdachte werd voor deze feiten veroordeeld tot 10 weken gevangenisstraf, waarvan 5 weken voorwaardelijk

met een proeftijd van twee jaar, en met als bijzondere voorwaarden de verplichting zich te houden aan de aanwijzingen van de Reclassering en een uitgaansverbod voor de volgende jaarwisseling. Voorts werd een boete opgelegd van €100,- en werd de vordering van de benadeelde partij (de geraakte agente) ad €440,- toegewezen. De tweede zaak betrof twee broers die beiden werden verdacht van geweld tegen verbalisanten. De advocaten van de broers maakten al voor de voordracht van de zaak door de officier van justitie bezwaar tegen supersnelrecht. Na het voordragen van de zaak en het horen van de verdachten in elkaars zaken als getuigen, werd de zaak alsnog aangehouden voor het horen van de verbalisanten.

Op 4 januari 2016 werd ons (helaas ten onrechte) door de rechtbank Utrecht medegedeeld dat de thema-supersnelrechtzitting was afgelast. Later bleek dat deze zitting wel degelijk doorgang had gevonden. Via de media en het interviewen van de rechter-commissaris die tijdens die zitting als rechter had opgetreden, vernamen we dat er die middag vier zaken zijn behandeld. De eerste zaak betrof wederspanning; deze werd aangehouden op verzoek van de advocaat. In de tweede zaak betreffende vernieling van een autoruit door vuurwerk, requireerde de officier van justitie tot vrijspraak, maar legde de rechter toch 30 uur werkstraf op. De derde zaak betrof wederspanning en vernieling (van de bodycam van de agent) en de verdachte werd bestraft met drie dagen gevangenisstraf en 30 uur werkstraf. De laatste zaak betrof ook geweld tegen een agent en de verdachte werd veroordeeld tot 40 dagen gevangenisstraf waarvan 27 dagen voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaren en reclasseringstoezicht als bijzondere voorwaarde.

4.4 Conclusie

Op basis van observaties van supersnelrechtzittingen lijken deze qua verloop sterk op een gewone politierechterzitting. De gereserveerde tijd voor de zitting bleek ruim voldoende voor de inhoudelijke behandeling van de zaak. De geobserveerde zaken betroffen voornamelijk meerderjarige veelplegers en/of meerderjarige verdachten zonder vaste woon- of verblijfplaats. Het aantal aan de jaarwisseling gerelateerde zaken dat via supersnelrecht werd afgedaan, was zeer beperkt. Niet alle zaken die rond de jaarwisseling werden behandeld waren daar ook specifiek aan gerelateerd.

5 Ervaringen van professionele procespartijen

Dit hoofdstuk geeft de belangrijkste resultaten weer van de interviews met de professionele procespartijen. De advocaten, officieren van justitie en rechters zijn bevraagd over de selectieprocedure (onderzoeksvraag 6), de voorbereidingstijd (onderzoeksvraag 7) en hun positieve en negatieve ervaringen met supersnelrecht (onderzoeksvragen 8, 9 en 10). Daarbij lag de nadruk op onderwerpen die relevant zijn in het licht van de zorgvuldigheidseisen, zoals bijstand van een tolk, de wijze waarop afstand wordt gedaan van de normale dagvaardingstermijn en de mogelijkheid om ‘uitstel’ (aanhouding) te vragen van de zitting.

In elk arrondissement waar supersnelrecht plaatsvindt, is een officier van justitie geïnterviewd. In Amsterdam zijn twee officieren van justitie geïnterviewd. De geïnterviewde officieren van justitie hadden vooral ervaring met selectie van zaken voor supersnelrecht, maar ook met het staan op zittingen. In Rotterdam staat niet de officier van justitie, maar de assistent-officier van justitie op supersnelrechtzitting. Daarom hebben we in Rotterdam ook een assistent-officier geïnterviewd. De officieren en assistent-officier worden in de tekst aangehaald als respondent O1 t/m O6. De geïnterviewde rechters-commissarissen hadden allen ervaring met supersnelrechtzittingen. In elk relevant arrondissement is met twee rechters-commissarissen gesproken. Deze worden in de tekst aangehaald als R1 t/m R8. Bij de officieren van justitie en de rechters-commissarissen wordt bovendien de standplaats aangegeven. De advocaten zijn landelijk werkzaam; daar is dit dus nagelaten. De geïnterviewde advocaten hadden allen ervaring met supersnelrechtprocedures, soms bij één, vaak bij twee rechtbanken. De advocaten vertelden dat het bij supersnelrechtzaken vaak om voorkeurscliënten ging, maar dat er soms ook een verdachte via piketdienst hun cliënt werd. Er zijn twee advocaten geïnterviewd wier kantoor in Utrecht gevestigd is; zij hadden beiden nog geen supersnelrechtzitting in Utrecht mee gemaakt en waren niet op de hoogte van het bestaan ervan in hun eigen arrondissement. Gezien het lage aantal supersnelrechtzittingen dat daar jaarlijks plaatsvindt⁹⁴, is dit niet verwonderlijk. Over de supersnelrechtzittingen in Amsterdam, Rotterdam en Den Haag hebben we wel advocaten kunnen bevragen. De advocaten zijn in de tekst aangeduid met A1 t/m A9.

5.1 De selectieprocedure

In de inleiding (Hoofdstuk 1) bespraken we de Menukaart Supersnelrecht. Dit is het beleidskader voor supersnelrechtzaken, zoals ontwikkeld door het College van Procureurs-

⁹⁴ Zie Hoofdstuk 3 voor de cijfers.

Generaal. De menukaart geeft weer wat volgens het College de relevante criteria moeten zijn bij de selectie van zaken voor supersnelrecht. Middels interviews onderzochten wij hoe het in de praktijk gaat. Daarbij zijn vooral de interviews met de officieren van justitie relevant.

De rechters-commissarissen die we interviewden, gaven allen aan geen rol te hebben in dit besluitvormingsproces.⁹⁵ Sommige rechters-commissarissen vertelden wel eens achteraf feedback te hebben gegeven aan de officier van justitie, indien een verdachte aan hen werd voorgeleid terwijl de zaak volgens hen meteen had kunnen worden afgedaan op supersnelrechtzitting, of wanneer een verdachte was gedagvaard voor een supersnelrechtzitting terwijl de zaak daarvoor niet geschikt was. In het laatste geval kan de zaak worden aangehouden; dat kan onder omstandigheden ook worden beschouwd als een vorm van feedback voor de officier van justitie.

Uit de interviews met de officieren van justitie blijkt het besluitvormingsproces als volgt te verlopen. De officier die de betreffende dag ‘dienst’ heeft beslist of en zo ja, hoe een bepaalde zaak moet worden afgedaan. Hij kan daarbij kiezen voor een buitengerechtelijke afdoening, bijvoorbeeld een transactie of een strafbeschikking, of voor een dagvaarding. In het laatste geval kan op korte of op langere termijn worden gedagvaard. Bij een dagvaarding binnen de termijn van de inverzekeringstelling spreken we van supersnelrecht. Bij een dagvaarding op langere termijn moet de officier van justitie beslissen of het nodig is dat de verdachte voorlopig in voorarrest blijft. Zo ja, dan zal hij worden voorgeleid bij de rechter-commissaris.

5.1.1 Overleg met verschillende actoren

In alle vier arrondissementen was er bij één of meerdere politiebureaus een ZSM-afdeling (zie ook hoofdstuk 6). Daar zijn naast de (dienstdoende) officier van justitie ook politieambtenaren aanwezig en vertegenwoordigers van de Reclassering, Slachtofferhulp en (vaak) de Raad voor Kinderbescherming. Deze ‘ketenpartners’ worden in het besluitvormingsproces betrokken.

Overleg met de politie is nodig omdat zij het dossier gereed moeten kunnen maken voor de zitting. Zij voeren het opsporingsonderzoek feitelijk uit en de officier overlegt met hen of alle belangrijke onderzoekshandelingen kunnen worden verricht en geverbaliseerd voor de zitting. De ervaringen van de politieambtenaren met supersnelrecht vormen het onderwerp van het volgende hoofdstuk.

⁹⁵ Alleen in uitzonderlijke gevallen, wanneer de officier van justitie een zaak heeft die eigenlijk atypisch is voor supersnelrecht maar toch redenen heeft om hem daarop te willen plaatsen, vindt wel eens overleg plaats met de coördinerende rechter-commissaris, aldus R6.

Indien er een slachtoffer is, neemt Slachtofferhulp contact op met deze persoon of instantie (zie ook hoofdstuk 7). Mocht hij of zij een vordering in willen dienen, dan kan Slachtofferhulp hen daarbij ondersteunen. Indien het niet mogelijk is de vordering tijdig in te dienen voor een supersnelrechtzitting, laat Slachtofferhulp dat weten aan de officier van justitie. De geïnterviewde officieren lieten allen weten dat dit dan een reden is om af te zien van supersnelrecht. Overigens lijkt daarbij geen rol te spelen of het slachtoffer aanwezig kan zijn op de zitting.⁹⁶

De Reclassering wordt gevraagd of het nodig is een uitgebreid rapport over de verdachte te maken. Als dat het geval is, is dat ook een contra-indicatie voor supersnelrecht. Een vroeghulprapport is vaak wel mogelijk binnen de termijn van de in verzekeringstelling, maar niet altijd. Dit vereist immers dat de reclasseringsmedewerker de verdachte nog spreekt voor de zitting. In Den Haag kan dit eventueel via telehoren. Een dergelijk vroeghulprapport kan eventueel eerdere reclasseringscontacten van de verdachte vermelden en bevat verder vooral de verklaring van de verdachte over zijn persoonlijke omstandigheden. Meestal is er geen tijd om deze te verifiëren of te spreken met hulpverleners of familieleden. Soms wordt dan ook aan de waarde van dit vroeghulprapport getwijfeld.

“Tja, zo’n Roemeen die aan het jatten is, daar kun je een reclasseringsrapport over op laten maken, maar dat is dan alleen gebaseerd op wat die man zegt. Dan schrijft de Reclassering op wat hij zegt. Dat kan ik die man net zo goed vragen.” (R8, Utrecht)

In Rotterdam wordt nog een ander probleem signaleerd. Een vroeghulprapport kan niet worden opgemaakt, indien de verdachte geen Nederlands spreekt, omdat het niet mogelijk is tijdig een tolk te regelen die aanwezig kan zijn bij het reclasseringsgesprek.

“Wat ik het nadeel vind bij supersnelrecht is dat je bij niet Nederlands sprekende verdachten geen reclasseringsrapportage kan aanvragen, we hebben dan geen tolk. Het is een praktisch puntje, waarvan ik het jammer vind dat we dat niet kunnen regelen.” (O5)

Indien het gaat om een minderjarige, wordt vanzelfsprekend ook advies gevraagd aan de Raad voor de Kinderbescherming. Supersnelrechtzittingen met minderjarigen komen echter heel weinig voor, alleen zo nu en dan in Den Haag.

Uit de interviews blijkt dat de advocaat meestal niet bij het besluitvormingsproces wordt betrokken. De advocaten vertellen dat hen wordt medegedeeld dat de verdachte gedagvaard wordt voor een supersnelrechtzitting, meestal op de dag van de zitting zelf (’s ochtends vroeg) en soms de dag van tevoren. Met andere woorden; de uitkomst van het besluitvormingsproces (de keuze voor supersnelrecht) wordt medegedeeld en als de ver-

⁹⁶ O6: “Of het slachtoffer op de zitting kan zijn, daar houden we geen rekening mee. Dat is in alle zaken zo.”

dachte nog geen afstand heeft gedaan van de reguliere dagvaardingstermijn, kan de advocaat dit nog blokkeren door te adviseren geen afstand te tekenen, maar hij is geen partner in het overleg zoals bijvoorbeeld Slachtofferhulp en reclassering.

Amsterdam lijkt een positieve uitzondering hierop. Meerdere advocaten verklaren dat ze in Amsterdam gebeld werden door de politie met de vraag of ze akkoord gingen met supersnelrecht. De Amsterdamse officier van justitie (O3) verklaart dat de ketenprocescoördinator de advocaat belt. De ketenprocescoördinator is de OM-medewerker die binnen ZSM de processen coördineert.

“De officier heeft nog nooit gebeld, maar de politie belt in Amsterdam. Ik heb ook meegemaakt dat ik ZSM belde en zei dat ik piket deed en vroeg wat ze met die zaak gaan doen. Dan zeggen zij dat ze die met supersnelrecht willen doen. Ik ben nooit zelf door ZSM gebeld. In Amsterdam heb ik nog wel het gevoel dat ik er voor kan gaan liggen als ik het niet verstandig vind.”(A7)

“In Amsterdam is mijn ervaring dat het echt wordt verzocht aan de verdachte of hij dat wil. In mijn beleving wordt ook verzocht of ze dat willen overleggen met de advocatuur, als de advocatuur niet rechtstreeks benaderd is. Maar in de andere steden heb ik die ervaring niet, het was meer een voldongen feit.”(A5)

“In Amsterdam verneem ik van de politie van tevoren dat er een supersnelrechtzitting plaatsvindt. In Den Haag bel ik zelf wel eens de politie. Soms weten ze het, soms niet. Er wordt in ieder geval niet van tevoren door de politie om toestemming gevraagd”. (A9)

5.1.2 Selectiecriteria

In Hoofdstuk 1 bespraken we de belangrijkste criteria van de Menukaart voor de selectie van zaken voor supersnelrecht. In de interviews vroegen we de officieren welke criteria in de praktijk worden gehanteerd. Uit de interviews bleek dat de in de praktijk gehanteerde criteria in grote lijnen overeenkomen met de criteria uit de Menukaart. De geïnterviewde officieren noemden de volgende criteria:

1. *bewijstechnisch rond*
2. *naar verwachting zal ter zitting een gevangenisstraf worden geëist*
3. *het is van belang dat deze straf meteen wordt uitgezeten*
4. *er zijn gronden voor voorlopige hechtenis*
5. *er is zittingsruimte beschikbaar binnen de ivs-termijn*
6. *een eventuele vordering van de benadeelde partij kan op tijd worden ingediend*
7. *er hoeft geen uitgebreid reclasseringsrapport of deskundigenrapport te worden opgemaakt*
8. *een eventuele vordering tot tenuitvoerlegging van een eerder opgelegde voorwaardelijke straf kan tijdig worden gevoegd bij het dossier.*

Het eerste criterium (bewijstechnisch rond) wordt door alle officieren genoemd. Vaak gaat het om een bekende verdachte, maar dat is niet per se vereist.

“We hebben verder als criterium dat zaken wel hapklaar moeten zijn, het liefst bekende verdachten, maar dat hoeft niet per se. We zien de afgelopen jaren wel dat de zaken wat beperkt zijn geworden, veel valse paspoorten, veel winkeldiefstallen. Maar aan de andere kant: die zaken lenen zich er ook gewoon voor om direct af te kunnen doen.” (O4, Rotterdam)

“We denken vaak aan bekende verdachten. Daar kun je natuurlijk over discussiëren ‘hoezo is het klip en klaar’, want soms kennen ze ook als ze het niet gedaan hebben; daar moet je ook rekening mee houden. In eerste instantie denken we wel aan ronde zaken, bewijstechnisch. Maar als je een ontkennende verdachte hebt, dan heb je daar natuurlijk wel discussie over. En ook die kan je wel als klip en klaar aanmerken, bijvoorbeeld als je kijkt naar zakkenrollers uit Roemenië of Bulgarije, die komen we nog best wel eens wat tegen helaas op ZSM. Dat zijn natuurlijk mensen die hebben vaak geen vaste woon- of verblijfplaats, die komen hier als toerist of omdat ze werk zoeken, of om andere redenen. Ze hebben hier dan geen strafblad, in ieder geval niet in Nederland. Zij ontkennen vaak wel, maar vaak hebben we wel een heel goed proces-verbaal van het zakkenrollersteam. Meestal ontkennen ze dus, en soms worden de goederen niet bij hen aangetroffen, maar als daar een heel goed p-v van bevindingen tegenover staat waaruit heel duidelijk blijkt wat ze gedaan hebben, dan kan je toch zeggen het is een klip en klare zaak, we gaan ermee naar supersnelrecht. Het is niet wenselijk om ze met een dagvaarding de deur uit te sturen want dan zien we ze nooit meer terug, en we gaan ermee naar supersnelrecht.” (O3, Amsterdam)

De zaken over diefstallen door personen zonder vaste woon- of verblijfplaats worden vaak genoemd als typische supersnelrechtzaken. Zoals al uit het citaat hierboven blijkt, hebben deze personen vaak geen justitiële documentatie, althans niet in Nederland. Dat werpt de vraag op of zo’n zaak eigenlijk niet met een strafbeschikking of transactie kan worden afgedaan. Immers, conform de richtlijnen van het OM wordt voor een diefstal door een first offender geen gevangenisstraf geëist, maar een boete.⁹⁷

“Een strafbeschikking is heel moeilijk bij iemand zonder vaste woon- of verblijfplaats, want die stuur je naar hun adres. Wat je wel kan doen is een boete meegeven, een soort losse strafbeschikking, met een inkeerbrief. Maar zakkenrollen is wel weer zo’n misdrijf dat je zegt, zeker als er meerdere zakkenrollerijen hebben plaatsgevonden, dan kun je dat eigenlijk niet afdoen met een boete. Dus dan kom je toch weer uit op; we willen dat je naar de rechter gaat. Dan is zo’n supersnelrechtzitting daarvoor toch wel een fijne weg.” (O3, Amsterdam)

⁹⁷ Richtlijn voor strafvordering (winkel) diefstal/verduistering al dan niet met geweld (2015R011), www.om.nl/organisatie/beleidsregels/overzicht-0/index/@88215/richtlijn-4/

“Dat kan een overweging zijn, maar al is iemand first offender, die komt ook nog weleens op de supersnelrechtzitting. En wat je dan doet is, want een boete is ook heel ingewikkeld te innen zonder adres, en we kunnen niet meer, wij doen in ieder geval na Knigge niet meer direct betalen, dus daar zit je ook mee. In de richtlijn staat voor winkeldiefstal de eerste keer 1 week. Vaak eis je dan een week waarvan 4 dagen voorwaardelijk, zodat alleen de IVS de onvoorwaardelijke straf is, zodat de rest een stok achter de deur is.” (O2, Den Haag)

Met ‘na Knigge’ verwijst de hiervoor geciteerde respondent naar het rapport van mr. G. Knigge, Procureur-Generaal bij de Hoge Raad, over de naleving van de wet door het Openbaar Ministerie bij het uitvaardigen van strafbeschikkingen (‘Beschikt en Gewogen’).⁹⁸ Ook een andere respondent verwijst daarnaar:

“Transactie mag niet meer, ze mogen niet meer direct betalen, zonder dat ze daarover extra hebben kunnen overleggen met een advocaat. Bovendien hebben ze vaak geen geld om direct te kunnen betalen. Je kunt ze wel een boete geven, maar ze hebben geen vaste woon-of verblijfplaats; dus dat is moeilijk te executeren. Of je geeft ze een dagvaarding in persoon tegen een zitting van over 8 tot 12 weken. Dan komen ze natuurlijk niet en dan moet je nog steeds moeite doen om die boete te executeren of een verzet op supersnelrecht. Maar het hangt een beetje van het soort feit af; de ene officier zet iemand zonder documentatie zonder pardon op supersnelrecht en de ander doet eerste toch een dagvaarding in persoon.” (O6, Amsterdam)

Op dit punt valt dus op dat eventuele toekomstige problemen bij de tenuitvoerlegging een rol kunnen spelen bij de keuze voor supersnelrecht.

De vereisten 2, 3 en 4 weerspiegelen het uitgangspunt dat tijdens een supersnelrechtzitting in beginsel een gevangenisstraf zal worden geëist en een vordering gevangenneming zal worden ingediend, zodat de straf meteen wordt uitgezeten. Hoewel het technisch mogelijk is om op de supersnelrechtzitting een boete of een taakstraf te eisen, ligt dat volgens de officieren van justitie niet in de rede.

“We kijken meestal naar: is een interventie direct geboden? En lukt het om hem op supersnelrecht te zetten omdat het bijvoorbeeld een veelpleger is, waarbij we snel willen afhandelen. Je wil iemand natuurlijk vasthouden; dat is het belangrijkste criterium. Je gaat natuurlijk niet een zaak op een supersnelrechtzitting plaatsen, omdat je een geldboete wil vragen, dat heeft geen zin. Je zet ze op supersnelrecht als je een gevangenisstraf voor ogen hebt, en als je vindt dat deze ook direct geëxecuteerd en uitgevoerd moet worden.” (O1, Utrecht)

⁹⁸ www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Hoge-Raad-der-Nederlanden/Over-de-Hoge-Raad/Publicaties/Rapporten%20en%20adviezen/Rapport%20Beschikt%20en%20Gewogen.pdf

Een Amsterdamse officier maakt daarbij wel de kanttekening dat het niet voor de hand ligt een verdachte voor een supersnelrechtzitting te dagvaarden als de verwachte gevangenisstraf hoog zal zijn;

“En ja natuurlijk als de te verwachten strafeis heel hoog is, dan ga je ook niet naar supersnelrecht. Ik heb wel eens gehad dat ik een half jaar heb geëist, even uit mijn hoofd, en uiteindelijk is dat ook opgelegd, of zo rond die straf, maar die rechter-commissaris vond dat toen nog wel een beetje spannend. Dus ik denk dat dat niet helemaal op z’n plaats is als het om een heel heftig feit gaat.” (O3, Amsterdam)

Maar het gaat vooral om het belang dat de straf daadwerkelijk wordt uitgezeten

“Vaak zijn het winkeldiefstallen, en het zijn ook vaak wel mensen zonder vaste woon- of verblijfplaats. En voor zulke zaken is het natuurlijk bij uitstek een geschikt middel, omdat je bij winkeldiefstallen door iemand zonder vaste woon- of verblijfplaats op grond van art. 67a lid 3 Sv iemand niet heel lang kunt vasthouden, maar je wil wel graag dat het gelijk uitgezeten wordt, omdat hij anders weg is en je hem niet kan bereiken, en daar zijn dan die supersnelrechtzittingen heel geschikt voor.” (O2, Den Haag)

Bij de afweging om al dan niet te dagvaarden voor een supersnelrechtzitting speelt ook een rol hoeveel plek er beschikbaar is voor supersnelrechtzittingen (criterium 5). Immers, het is denkbaar dat er bijvoorbeeld vier zaken zijn die geschikt zijn voor supersnelrecht, maar er slechts ‘ruimte’ is voor twee. Bij ‘ruimte’ moet niet alleen worden gedacht aan zittingsruimte, maar ook aan de beschikbaarheid van een rechter-commissaris. In dit kader moet de rechter-commissaris immers zijn tijd verdelen tussen voorgeleidingen en supersnelrechtzittingen.

“Als ik zeg het wordt geen supersnelrecht, moet ik ook rekening houden met aantallen die het kabinet r-c (=rechter-commissaris) wil hanteren. Afgelopen dinsdag stond er maar één zaak op mijn supersnelrecht, omdat het aantal voorgeleidingen al te hoog was.” (O5, assistent-officier van justitie Rotterdam)

Voorts wordt gelet op de adviezen van Slachtofferhulp en de Reclassering. Is nader onderzoek nodig naar de persoonlijkheid van de verdachte of kan het slachtoffer onmogelijk op tijd een vordering indienen? Dan zijn dat contra-indicaties voor supersnelrecht.

“Ik denk als je een hele moeilijke vordering van de benadeelde partij hebt, bijvoorbeeld bepaalde schade of letsel is nog niet helemaal helder, en het slachtoffer wil misschien nog wel een vordering benadeelde partij indienen, nou dan ga je niet naar supersnelrecht, want dan is het nog niet klaar daarvoor.” (O3, Amsterdam)

“Ook als iemand problemen heeft in zijn hoofd en eigenlijk door een psychiater gezien zou moeten worden, als er ernstige persoonlijkheidsproblemen zijn (..) dan kan het ook niet.” (O2, Den Haag)

Het laatste criterium, de mogelijkheid om tenuitvoerlegging van een voorwaardelijke straf te vorderen bij een verdachte die in een proeftijd loopt, wordt (slechts) door één respondent genoemd.

“Een andere contra-indicatie is als iemand in een proeftijd loopt en je kan de tenuitvoerlegging niet vragen op supersnelrecht. We kunnen dat wel van vonnissen uit Amsterdam, maar van andere regio’s redden we dat niet binnen 3 dagen.(..) Afdeling executie zegt dat ze dat niet redden. Dan krijgen ze niet de TUL-stukken⁹⁹ op tijd van die andere rechtbank. Bij GPS¹⁰⁰ lukt het soms wel. Als iemand een buiten TUL heeft, en dat is substantieel en je wil dat echt wel ten uitvoer gelegd zien, dan kies je niet voor supersnelrecht als je denkt dat je dat niet redt.” (O6, Amsterdam)

Op de vraag of er schriftelijke afspraken zijn gemaakt over de selectie en behandeling van zaken via supersnelrecht werd wisselend op geantwoord, afhankelijk van de inmiddels opgedane ervaring. In de vestiging Utrecht van rechtbank Midden-Nederland is in mei 2015 een nieuwe start gemaakt met supersnelrecht. Toen heeft de coördinerende rechter-commissaris aan alle rechters-commissarissen van de rechtbank een e-mail gestuurd met ‘spelregels’ en een werkproces (zie Bijlage B). Deze instructie is gericht aan de rechters en ziet vooral op de praktische aanpak van een supersnelrechtzitting. De memo over het werkproces was gekopieerd van de rechtbank Rotterdam. De andere geïnterviewden gaven aan dat er mogelijk in het verleden wel eens iets op papier was gezet, maar dat ze niet zouden weten waar. Er bleek ook weinig behoefte aan een geschreven document. In Rotterdam, Amsterdam en Den Haag is het supersnelrecht inmiddels een zodanig gevestigde praktijk, dat de betrokken partijen wel weten wat voor zaken daarvoor in aanmerking komen en welke niet.

“De menukaart ken ik niet. Ik ken ook geen protocollen. Ik denk dat er wel iets op papier staat over supersnelrecht. Er zijn afspraken gemaakt met rechtbanken hierover in het verleden. Maar dit is zo’n staande praktijk inmiddels dat je daar geen papieren meer voor nodig hebt.” (O6, Amsterdam)

Voorts is aan de officieren van justitie gevraagd in hoeverre er bij de besluitvorming om een zaak al dan niet op supersnelrecht te plaatsen, rekening wordt gehouden met eventuele openstaande zaken en reeds geplande zittingen van een verdachte. Deze vraag

⁹⁹ TUL staat voor een vordering tenuitvoerlegging voorwaardelijke straf.

¹⁰⁰ Het Openbaar Ministerie werkt blijkens de interviews met twee verschillende software-systemen: GPS en Compas.

kwam op naar aanleiding van het bijwonen van enkele supersnelrechtzittingen in Amsterdam. Eén van de onderzoekers was aanwezig bij de supersnelrechtzittingen van 2 november en 9 november 2015 en trof bij beide zittingen dezelfde verdachte aan, terwijl deze bovendien gedagvaard was voor andere ‘reguliere’ zittingen op 10 november 2015 en 16 december 2015, voor gelijksoortige zaken (diefstallen bij een supermarkt). Dit wierp de vraag op waarom niet al die winkeldiefstallen tegelijk, op één zitting, konden worden behandeld. Bij dit soort kwesties bleek niet alleen de strakke planning van de rechtbank en de ruim van tevoren ‘gereserveerde’ zittingstijd een rol te spelen, maar ook het feit dat het OM met twee verschillende computersystemen werkt die niet of moeilijk gecombineerd kunnen worden.

“Sowieso binnen twee weken voegen gaat niet meer, want we hebben afspraken met de rechtbank dat dat sowieso vier-vijf weken voor de zitting moet, want een zitting is helemaal overgedragen, de rechter heeft zich voorbereid en noem maar op, en dan zien ze toch dat er over het algemeen teveel aanhoudingen plaatsvinden, omdat het toch niet compleet is of wat dan ook (...). Maar de grootste hic-up is dat wij, we werken op supersnelrecht met Compas, en die andere zaken zijn GPS; dus dat is bijna niet te doen. Totdat we in één systeem werken.” (O4, Rotterdam)

“Maar het is niet altijd mogelijk om als iemand over 2 weken een zitting heeft, de nieuwe zaak daarbij te plaatsen. Sterker nog, dat kan niet over 2 weken. Over 8 weken zou het misschien kunnen, maar dan moet je kijken of er nog ruimte over is op die zitting. Daar wordt streng op toegezien door de rechtbank. Dan moet je toestemming krijgen, en dat gebeurt vaak niet. Supersnelrecht is dan weer een Compas-gebeuren en de loslopende zittingen zijn GPS zittingen.” (O6, Amsterdam)

Ook al valt er in sommige omstandigheden dus zeker iets voor te zeggen alle zaken in één keer te behandelen (efficiëntie, belangen verdachte), een strakke planning en daarbij behorende afspraken en twee verschillende computersystemen blijken grote blokkades te vormen.

5.2 Voorbereidingstijd

De advocaten zijn uitgebreid geïnterviewd over de tijd die ze kregen om de supersnelrechtzitting voor te bereiden; dit is immers direct relevant voor de vraag in hoeverre ‘*the right to adequate time and facilities*’ van art. 6 lid 3 sub b EVRM wordt gewaarborgd. Voor een werkelijk eerlijk proces is het ook van belang dat de rechter en de officier van justitie zich goed kunnen voorbereiden. Zoals we zagen in de paragraaf over het selectieproces, is het de officier die bepaalt of een zaak op supersnelrechtzitting wordt geplaatst, en zo ja, wanneer en hoe laat. Als de politie het dossier niet tijdig ‘rond’ kan krijgen, of er op andere wijze voor de officier van justitie te weinig voorbereidingstijd is, kan hij ertoe besluiten

de zaak niet op deze wijze af te doen. De rechter en de advocaat zien zich geconfronteerd met het besluit van de officier van justitie om de zaak op het gekozen moment op zitting te plannen en ontvangen het dossier meestal in de ochtend op de dag van de zitting, zo blijkt uit de interviews.

Hieronder zullen we eerst ingaan op de voorbereidingstijd voor de advocaten en daarna op die van de rechters.

5.2.1 Voorbereidingstijd voor advocaten

De geïnterviewde advocaten gaven allen aan dat het dossier 's ochtends klaar lag bij het kabinet rechter-commissaris van de betreffende rechtbank. In dat opzicht is de gang van zaken gelijk aan die bij voorgeleidingen. Hoeveel voorbereidingstijd de advocaat werkelijk heeft, hangt derhalve af van zijn aankomsttijd bij de rechtbank. Daarbij is relevant dat het tijdstip van de supersnelrechtzitting bepaald wordt door het OM en in beginsel niet wordt afgestemd met de agenda van de advocaat. Mede daarom geven de advocaten aan dat het prettig is als het dossier 's ochtends kan worden gefaxt of gemaïld naar hun kantoor. Dat blijkt niet altijd mogelijk.

“Ja maar in die zin heb je als advocaat ook best wel veel te dulden. Het zou veel fijner zijn als het gefaxt kan worden, of beter nog, ge-emaild kan worden, of beter nog, digitaal beschikbaar kan worden gemaakt. Dat je kan inloggen bij mijn strafdossiers; dat werkt hartstikke goed.” (A3)

“Het dossier lag klaar in Rotterdam. Dan probeer ik ervoor te zorgen dat ik het ook krijg via de fax of de mail of een advocaat om dat even op te pikken. Want ik vind het vreselijk om ergens te komen en dan pas het dossier te gaan lezen. Misschien moet ik bepaalde verweren wel uitzoeken.” (A7)

“Dat [het dossier] ligt meestal vanaf 10 uur 's ochtends klaar. Dat is erg afhankelijk van de rechtbank; Den Haag mailt of faxt niet.” (A8)

Desalniettemin oordelen de advocaten dat ze eigenlijk altijd voldoende tijd hadden om het dossier te lezen, aangezien het ging om dunne, eenvoudige dossiers. Over de vraag of er voldoende tijd is om met de cliënt te spreken, wordt verschillend gedacht.

“Als je een zittingszaal binnenstapt bij de politierechter die enigszins flexibel is en je zegt ‘ik heb cliënt niet kunnen spreken’, dan maak je wel mee dat zo een politierechter zegt ‘prima, dan trek ik me even terug; dan kunnen jullie hier even blijven zitten’. Vlak achter dat deurtje kan je dan nog je cliënt spreken. Het zijn ook geen zaken waar je 20 minuten over hoeft te praten. Meestal zijn het ook bekende cliënten.” (A1)

“Dat [tijd om cliënten te spreken] is wel beperkt; dat is squeeze. Ik heb dan wel al besproken wat er in zit en je bespreekt ‘waarom ben je gearresteerd’. Daar vind ik wel het grootste probleem zitten. Je cliënt wordt op een gegeven moment aangevoerd, je hebt geen tijd om op basis van wat je cliënt zegt nog iets uit te zoeken. In Rotterdam ga je dan samen naar binnen¹⁰¹, in Amsterdam kan je hem eerder bezoeken maar dan kan je hem maar één keer bezoeken. Dan kan je het dossier doornemen, dan moet je naar hem toen, als je iets wilt uitzoeken, kan je niet meer terug. Stel hij geeft een nummer en dat bel je, dan kan je je cliënt niet meer vertellen ‘het zit zo’.” (A7)

“Het probleem is het bespreken met cliënt, omdat het heel vaak cliënten zijn die de taal niet machtig zijn.” (A3)

Dat laatste citaat duidt op een reëel gevoeld probleem. Wat de communicatie met cliënten extra kan compliceren, is het feit dat het vaak om buitenlandse verdachten gaat en dat er een tolk nodig is. Het recht op bijstand van een tolk, tijdens de zitting en in het gesprek met de advocaat, is op zichzelf een recht dat voortvloeit uit art. 6 EVRM, zoals omschreven in hoofdstuk 2. Voor een advocaat is het niet altijd haalbaar om op zo korte termijn een tolk te regelen. De interviews wekken de indruk dat de meesten hopen dat de tolk die voor de zitting besteld is, eerder arriveert en bereid is mee te gaan naar het gesprek met de cliënt. De advocaten geven aan dat deze situatie niet ideaal is. Bovendien blijkt dit bij elke rechtbank anders geregeld. Bij de rechtbanken Rotterdam en Den Haag wordt de tolk door het OM standaard een kwartier te vroeg ‘besteld’, zodat hij op tijd is om ook te tolken tijdens het gesprek tussen advocaat en cliënt. In de andere arrondissementen bleek niet van een dergelijk beleid. Daar moet de advocaat dus geluk hebben, of snel zelf een tolk regelen.

“In Amsterdam wordt bovendien de tolk niet besteld voor de advocatuur. Dus dan moet ik ’s ochtends mijn secretariaat laten bellen om een tolk Litouws; die had ik in dat geval nodig. De zitting was om 1 uur. Dan wil ik die tolk daar om 12 uur hebben. Dan ben ik daar om half 12 om dat dossier te bekijken. Dan kun je daarna even praten. Dat is heel omslachtig. In Den Haag wordt de tolk een half uur of een kwartier van tevoren besteld, zodat je nog even met die tolk met je cliënt kunt spreken. Je kunt je afvragen hoe zuiver dat is, omdat je heel vertrouwelijk met cliënt praat en vervolgens op zitting zit die zelfde tolk daar. Ik heb er nog nooit echt problemen mee gehad, maar ik kan me heel goed voorstellen, als je uit een vreemd land komt, dat je toch denkt ‘ik vind het wonderlijk. ik heb net tegen mijn advocaat gezegd dat ik het allemaal gedaan heb en hier beroep ik me op mijn zwijgrecht en daar zit dezelfde man bij. “ (A9)

¹⁰¹ Bedoeld wordt; je wordt vanuit het kamertje waar je met je cliënt spreekt, samen gelijktijdig opgehaald om naar de zittingszaal door te lopen. Er is dus geen mogelijkheid om naar aanleiding van het gesprek nog even iets op te zoeken of telefoontjes te plegen.

“Als hij geen Nederlands spreekt is het een andere zaak denk ik. Dan heb je meer voorbereidingstijd nodig. Een tolk wordt opgeroepen; dan is die er toch altijd. Ik heb nooit gehad dat de tolk er niet was. Die gaan er gewoon bij zitten, die doen niet moeilijk.” (A8)

In Amsterdam ontstaan als gevolg van dit beleid specifieke problemen met betrekking tot de communicatie tussen advocaat en cliënt ter voorbereiding van de zitting en de bereidheid van de tolk die door het Openbaar Ministerie voor de zitting is geregeld om voor hen te tolken.

“In Amsterdam heb je een hokje, nummer A, waar een tolkentelefoon in staat, maar dat ding werkt niet optimaal. Als je heel hard schreeuwt, kan de cliënt de tolk wel horen, maar eigenlijk is er niet echt communicatie mogelijk. Dus dat vind ik niet optimaal. Je kunt wel met heel veel handen en voeten en met beelden wat duidelijk maken, maar echt goed voorbespreken kan niet. Dus daar zou ook wel wat aan moeten worden gedaan. Het is gewoon veel zorgvuldiger als je zorgt dat je in ieder geval in de gelegenheid bent om met de verdachte een kwartier te spreken met een tolk.(..) Maar het liefst zou ik in elke zaak zelf één tolk regelen, en één tolk steeds meenemen naar dezelfde cliënt, en die je dus ook wil meenemen naar zo’n supersnelrechtzitting, want ik heb vertrouwen in die tolk. Dat heb je ook niet in alle tolken, maar daar zit je eigenlijk ook vooral met buitenlandse verdachten, dat is echt wel kantje boord of dat eigenlijk wel kan. Ik probeer weleens gebruikt te maken van de diensten van de tolk die voor de zitting is besteld. De ene wil dat wel en de andere niet. Die zegt gewoon ‘ik ben opgeroepen voor half 2 maar het is kwart over 1.’” (A3)

Het bespreken van de zaak in aanwezigheid van een tolk kan dus voor een complicatie zorgen. Soms is de rechtbanktolk niet tijdig aanwezig en niet alle advocaten en verdachten willen van de diensten van de rechtbanktolk gebruik maken. De tolkentelefoon werkt niet ideaal¹⁰² en de advocaat wordt zodoende belast met het zelf op korte termijn regelen van een tolk.¹⁰³ Bij cliënten met wie gesproken kan worden zonder tussenkomst van een tolk, worden door de advocaten geen problemen ervaren in de voorbereidingstijd.

Overigens geeft art. 6 lid 3 sub a en sub e EVRM ook het recht op een vertaalde dagvaarding en bijstand van een tolk tijdens de zitting. Daarover zijn van geen van de professionele partijen klachten vernomen. Het knelpunt zit hem uitsluitend in de bijstand van een tolk tijdens het vertrouwelijke gesprek met de advocaat ter voorbereiding op de zitting.

¹⁰² Het is de onderzoekers bekend dat de spreekhokjes in het cellencomplex van de rechtbank Amsterdam zijn voorzien van een ruit tussen de verdachte en de advocaat. Dit kan vanzelfsprekend de vertaling door middel van de tolkentelefoon bemoeilijken.

¹⁰³ In de Aanwijzing bijstand van tolken en vertalers bij de opsporing en vervolging van strafbare feiten (2013A019, Stcrt 2013, 35062) is het kennelijke uitgangspunt dat de advocaat verantwoordelijk is voor het oproepen van een tolk, indien tolkenbijstand vereist is tijdens het gesprek met zijn cliënt. In de aanwijzing wordt niet ingegaan op supersnelrechtprocedures.

5.2.2 Voorbereidingstijd voor rechters

In alle rechtbanken vangen de supersnelrechtzittingen aan na de lunch, om 13.00 uur of 13.30 uur. De rechters verklaren dat ze de dossiers voor die zitting in de ochtend van de zittingsdag ontvangen. Het tijdstip verschilt; in Rotterdam is de afspraak dat de dossiers om 9.30 uur binnen moeten zijn, in de andere steden om 9.00 uur. Deze tijd wordt niet altijd gehaald. Het dossier dat 's ochtends wordt verstrekt bestaat alleen uit het proces-verbaal van de politie. De dagvaarding (met daarin de tenlastelegging) komen vaak later. Een eventueel reclasseringsrapport wordt op het allerlaatste moment geleverd.

“Ik zie dan rond een uurtje of 11 de dagvaarding. Eventueel de documentatie die iemand heeft of de vroeghulprapporten komen nog later. Die komen redelijk vlak voor de zitting. Dat is niet zo erg; tijdens de zitting lees je met de partijen het vroeghulprapport gewoon door.” (R1, Den Haag)

De rechters-commissarissen gaven aan niet de hele ochtend beschikbaar te hebben voor de voorbereiding van de supersnelrechtzitting. Vaak zijn die ochtend ook nog andere zaken gepland, zoals een getuigenverhoor of voorgeleidingen. Hoeveel tijd er dan nog over blijft, verschilt per rechtbank.

“In theorie hebben we de ochtend de tijd, maar die ochtend zit ook volgepland met andere dingen. Dus wij hebben ook maar een half uurtje ofzo om te lezen.” (R8, Utrecht, waar maximaal twee zaken per supersnelrecht-zitting worden behandeld)

“Om 11 uur begin je dan met je voorgeleidingen. Dan zit er een lunchpauze in. In totaal hebben we ongeveer 2,5 uur voorbereidingstijd.” (R5, Amsterdam, met een maximum van 7 zaken)

“Als je zes eenvoudige winkeldiefstallen hebt, dan ben je wel in een uurtje klaar.” (R6, Den Haag)

De rechters zeggen allen genoeg tijd te hebben voor de voorbereiding. Overigens geven enkele rechters aan bij de voorbereiding ondersteund te worden door een secretaris.

5.3 Afstand

Het recht op voldoende voorbereidingstijd voor de verdediging wordt in ons nationale recht (onder meer) gewaarborgd door de minimum dagvaardingstermijnen. Door afstand te tekenen van die termijn, doet de verdachte afstand van het recht op die voorbereidingstijd. Blijkens de jurisprudentie van het EHRM is deze afstand alleen geldig als deze ondubbelzinnig is, omgeven met minimale waarborgen en niet strijdig met een publiek belang. De verdachte moet goed geïnformeerd zijn op het moment dat hij afstand doet; hij moeten weten waar hij afstand van doet en wat de mogelijke gevolgen daarvan zijn.

Conform art. 265 lid 2 jo. 367 Sv moet voor de afstand worden getekend door de verdachte. Bij de rechtbank Rotterdam geschiedt dat vlak voor de zitting, op het moment dat de verdachte in het cellencomplex - indien nodig in het bijzijn van een tolk - overlegt met zijn advocaat. Dan komt de parketwacht de dagvaarding uitreiken en wordt verzocht of de verdachte wil tekenen voor ontvangst van de dagvaarding en afstand van de termijn.

“In Rotterdam was het zo, dan zit je in de cellengang van de rechtbank, de zitting is al lang gepland, en dan komt de arrestantenwacht naar je toe en vraagt of hij afstand tekent. Als hij dat doet, dan geeft hij dat door aan de rechtbank boven van ‘joh, hij heeft afstand getekend, dus we kunnen de procedure verder voortzetten.’ Dat vindt plaats in de cellengang, in de rechtbank.” (A1)

“Er zijn wel afspraken over wat er in beginsel wel en niet op zo een supersnelrecht geplaatst mag worden, dan gaat het om wat simpelere zaken die snel te behandelen zijn. Er wordt ook door de officier een zekere gok genomen of iemand iets wel of niet gaat tekenen, want ze moeten akkoord gaan met supersnelrecht. Dat tekenen vindt plaats vlak voor de zitting hier in het cellencomplex.” (R2, rechter-commissaris Rotterdam)

“Het is niet een aparte afstandsverklaring, op de akte van uitreiking moet je tekenen voor ontvangst. Er staat ook een aparte stempel op en die houdt in dat je afstand doet van de termijnen en akkoord bent met behandeling op een kortere termijn. Er moet dus ook apart door die stempel een handtekening. Voor mensen die geen Nederlands machtig zijn is deze in verscheidene talen beschikbaar. De dagvaarding wordt vertaald, over de stempel staat in de vertaling dat het supersnelrecht is. Dat wordt aan de verdachte uitgelegd. Soms wordt hier beneden al getekend als de advocaat op bezoek is.” (R4, Rotterdam)

Het woordje ‘soms’ in het laatste citaat doet vermoeden dat dit niet altijd vlekkeloos verloopt.

“Eén keer is het wel zo geweest in Rotterdam dat ik er bij was toen de dagvaarding werd uitgereikt, eerder niet. Ik heb één keer een zaak overgenomen van een piketadvocaat. Ik kan dus niet met zekerheid zeggen: ‘het gebeurt daar nooit’. Ik heb er ongeveer vijf gehad in Rotterdam en heb maar één keer meegemaakt dat het ter plekke werd betekend.” (A7)

In Utrecht en Den Haag worden de dagvaarding al eerder uitgereikt, wanneer de verdachte op het politiebureau zit.

“Je moet tijdens het piketbezoek duidelijk maken dat het mogelijk is dat hij voor supersnelrecht gaat en dat het mogelijk is dat hij een dagvaarding krijgt voor ik hem weer zie. Dat hij dus als hij die tekent, dan gebonden is aan dat ding.” (A8)

“Vrij snel als wij die beslissing hebben genomen vragen we de verdachte of hij afstand doet, met telehoren of we laten de politie het vragen. Als hij hier¹⁰⁴ zit ga ik zelf even naar boven, en anders bellen we even. Er wordt dan meteen getekend. Op de dagvaarding staat dan een stempel en daar staat dan op: onder afstand van termijn. Dat wordt uiteraard wel uitgelegd, van als u tekent, tekent u ook voor afstand, dus dat wordt wel gevraagd, en als hij instemt dan gaan we pas verder met het proces.” (O1)

In Amsterdam wordt in het geheel niet (meer) getekend voor afstand. Soms wordt wel tijdens het politieverhoor aan de verdachte gevraagd of hij akkoord gaat met een eventuele supersnelrechtprocedure.

“Nee dat doen we ook niet meer. In de verhoren wordt altijd gevraagd door de politie of ze bereid zijn supersnelrecht te doen; daar haal je toestemming van de verdachte wel uit. Een enkele keer staat het er niet in, maar wij hebben nu als werkwijze aangenomen dat de advocatuur nu helemaal bekend is met supersnelrecht. Als dat niet de bedoeling is dan horen we het wel op zitting.” (R5)

Ook de twee geïnterviewde Amsterdamse officieren van justitie verklaarden dat de politie de verdachte tijdens het eerste verhoor in beginsel al de vraag stelt of hij akkoord gaat met supersnelrecht, mocht de officier van justitie daartoe besluiten. In elk geval één van de officieren lijkt wel in de veronderstelling dat de rechter aan het begin van de zitting vraagt of de verdediging daadwerkelijk instemt. Respondent R5 (Amsterdam) verklaarde echter dat dat niet meer het geval is:

“In de pilot werd de advocaten altijd om toestemming gevraagd voordat de zaak op zitting werd gezet. Dat was geen definitieve toestemming. Nu vragen we het niet meer aan het begin van de zitting. Ik heb dat met het OM besproken. Je zag dat sommige zaken niet met supersnelrecht werden gedaan, hoewel verdachten dat wel wilden, omdat de piketadvocaat op donderdagavond niet bereikbaar was. Dus dan kwam die vrijdag in de vooropleiding voor een snelrechtzitting 10 dagen later. Dat kwam doordat de advocaat niet bereikt kon worden voor toestemming. Daar waar de advocatuur eerst veel verzet had, hebben hun cliënten nu vaak dat ze niet 10 dagen willen wachten voordat ze weten waar ze aan toe zijn. In die zin heb ik met het OM, ook met medeweten van een vooraanstaande advocaat,¹⁰⁵ gezegd dat die toestemming niet meer hoeft en dat we het niet meer gaan vragen aan het begin omdat het inmiddels al zo is ingeburgerd. Een advocaat is mans genoeg om te piepen als er iets moet gebeuren of als er nog voorbereiding nodig is.” (R5, Amsterdam)

Deze verschillen tussen de diverse arrondissementen zijn opmerkelijk. Ook de juridische consequenties van het ontbreken van een (geldige) afstand blijken per rechtbank te verschillen. De meest voor de hand liggende consequentie lijkt te zijn dat er dan dus geen

¹⁰⁴ Hoofdbureau, Kroonstraat 25, Utrecht.

¹⁰⁵ naam geanonimiseerd.

supersnelrechtzitting kan plaatsvinden. De officier van justitie kan de verdachte dan heenzenden (eventueel na uitreiking van een dagvaarding voor een latere datum) of alsnog voorgeleiden voor de rechter-commissaris.

“Dat moet hij tekenen op de dagvaarding, dan wordt er zo’n stempel gezet dat verdachte afstand doet van de termijnen van betekening. Dan pas zegt de rechter dat de zaak uitgeroepen mag worden. Op het moment dat er wordt gezegd ‘ik doe geen afstand’, is het aan ons. Ga ik dan voor een voorgeleiding of heb ik geen gronden? Stuur ik hem weg maar met een DIP¹⁰⁶ in zijn handen?” (O5, assistent-officier van justitie Rotterdam)

Indien de verdachte geen afstand doet van de termijn zal hij in de regel worden voorgeleid.

“De verdachte heeft er wel invloed op, als hij dus geen afstand doet. En dan gaan we alsnog voorgeleiden. En dat is ook de reden dat het criterium is: dat mensen voorgeleidingswaardig zijn, zodat als iemand geen afstand tekent, we alsnog gaan voorgeleiden.” (O4, Rotterdam)

“Dan wordt het een voorgeleiding. De rechter doet dan gewoon de toga uit, en dan moet het publiek de zaal uit, en dan gaat dat eigenlijk heel goed, heel discreet.” (A3)

Het feit dat er geen vordering bewaring ligt wordt vervolgens creatief opgelost.

“De vordering bewaring wordt dan mondeling gedaan.” (R7, Utrecht)

Soms gaat de rechter nog een stapje verder als de verdachte niet voor afstand wil tekenen.

“Als ik dan al in de zaal zit, dan meldt de advocaat zich meestal. Ik zeg dan tegen de advocaat dat ik begrijp dat zijn cliënt niet wil tekenen en vraag of hij het goed vindt als ik even met de verdachte spreek. Indien er niet getekend wordt, zeg ik tegen de officier dat de zaak niet uitgeroepen kan worden, dan laat ik het over aan de officier wat er daarna gebeurt. Het gebeurt niet vaak dat mensen niet willen tekenen, als het gebeurt dan is dat vaak omdat er een TUL aan vast zit.” (R4, Rotterdam)

Het komt echter ook voor dat de supersnelrechtzitting wel wordt uitgeroepen, maar vervolgens wordt aangehouden.

“Er zijn raadsliden, dat vind ik heel slim, en daar zal ik ook nooit boos om worden, die zeggen tegen hun cliënt ‘je moet de akte van uitreiking niet ondertekenen’. Vooral niet ondertekenen voor de afstand van de termijn. Als je dat niet doet, kan de advocaat nog kijken of de zaak echt voor hem ook volgens het supersnelrecht kan worden gedaan of dat hij zegt ‘nee er is veel meer onderzoek nodig’. Dan heeft hij het initiatief in handen; als er

¹⁰⁶ DIP is de veelgebruikte afkorting voor ‘Dagvaarding In Persoon’, waarmee bedoeld wordt op een dagvaarding die in persoon is betekend.

geen afstand is gedaan, moet je sowieso aanhouden. Er staat in de wet gewoon dat als je geen afstand doet van de termijn er aangehouden moet worden.” (R1, Den Haag)

“Wat ik wel vaak doe is vragen of de verdachte begrijpt dat hij op een supersnelrechtzitting is. Dan hebben we in ieder geval de afstand in het proces-verbaal. Het is ingeburgerd, de termijnen zijn het punt gewoon niet meer. Als advocaat getuigen wil horen dan houden we de zitting aan. Omdat je nog binnen de dagvaardingstermijn zit, heb ik afgesproken dat we ook geen discussie beginnen. Dan ga ik wel de inverzekeringstelling toetsen en buigen over de vraag van gevangenneming. Ooit was de opzet om bij het ontbreken van afstand een voorgeleiding te houden. Daar ben ik nu mee gestopt, met name ook omdat het een logistiek ding wordt. Je moet van een zitting ombouwen naar een voorgeleiding terwijl je hierna ook een supersnelrechtzitting hebt. Voor een voorgeleiding heb je ook een vordering tot inbewaringstelling nodig, die heb je dan nog niet. Daar zit dan altijd uren vertraging in omdat er dan een vordering moet worden aangemaakt. Daarom ben ik er mee gestopt, want wat is een voorgeleiding anders dan ambtshalve overwegen om iemand wel of niet gevangen te nemen.” (R5, Amsterdam)

“Als je geen afstand doet in Den Haag, wordt de zitting wel uitgeroepen maar dan aangehouden. Ik heb dat een keer of drie gehad. 1x omdat iemand uit de termijn van ivs gelopen was en ik wilde voorkomen dat er een bevel gevangenneming zou komen. Toen heb ik daar echt amok over gemaakt en me enorm verzet tegen het feit dat de OvJ überhaupt de zaak ging voordragen en al daarvoor toen de bode begon. Dus eerst tegen het uitroepen van de zaak, toen tegen de voordracht. Dat werd toen overruled door de rechter en ik zei ‘dat kan niet en ik wil dat deze heren van de parketwacht weg gaan’ en ik heb tegen mijn cliënt gezegd ‘dat hij vrij was’ want er was geen titel om hem vast te houden.” (A9)

Hieruit blijkt dat rechters-commissarissen verschillend omgaan met de afwezigheid van een geldige afstand. Uit de interviews ontstaat het beeld dat bij het ontbreken van een geldige afstand in Rotterdam wordt gekozen voor een voorgeleiding, terwijl in Den Haag en Amsterdam dit leidt tot aanhouding van de zitting. De twee geïnterviewde rechters-commissarissen uit Utrecht verschilden op dit punt van mening. Terwijl de ene Utrechtse rechter-commissaris aangaf dat er dan een voorgeleiding zal plaatsvinden, verklaarde de andere de zitting dan aan te houden.

5.4 Aanhouding

Dat brengt ons in zijn algemeenheid op de vraag hoe bij supersnelrechtzittingen wordt omgegaan met aanhoudingsverzoeken van de verdediging. Zoals hierboven uiteengezet, is dit relevant in het licht van art. 6 EVRM. Immers, een beroep op een gebrek aan ‘adequate time and facilities’ zal niet snel slagen als er uitstel verkregen had kunnen worden. Anderzijds kan het ruimhartig toewijzen van aanhoudingsverzoeken juist voorkómen dat de korte termijn een schending van art. 6 EVRM oplevert.

Op de vraag hoe wordt omgegaan met aanhoudingsverzoeken van de verdediging in supersnelrechtzaken en of er net zoveel beoordelingsvrijheid is als bij aanhoudingsverzoeken in gewone politierechterzaken wordt door de geïnterviewde rechters-commissarissen zeer uiteenlopend geantwoord. De antwoorden lopen uiteen van ‘als de verdachte erom verzoekt wordt dat gehonoreerd’ tot ‘hij heeft afstand gedaan dus behandelen we de zaak’.

Uit de voorgaande paragraaf bleek al dat sommige rechters-commissarissen het ontbreken van een ‘afstandsverklaring’ van de verdachte beschouwen als grond voor aanhouding. Ook is het mogelijk dat uit het dossier blijkt dat de verdachte afstand deed van de termijn, maar dat de advocaat daar ter zitting op terug komt. Dat kan onder omstandigheden een reden zijn om de zaak aan te houden.

“Als iemand zegt: ik weet helemaal van niks en mijn cliënt is ook niet helemaal bij zinnen en hij heeft wel ‘ja’ gezegd tegen iets, maar dat heeft hij niet goed begrepen, dan ontstaat er een nieuwe situatie, dan ga je niet coûte que coûte door.” (R7, Utrecht)

“Wij zijn daar [beoordeling aanhoudingsverzoeken] heel soepel in want wij hebben hun instemming nodig, want het is een verkorte termijn. Dus als de verdediging zegt ‘ik stem niet in’; dan is het klaar. Ik stel me op het standpunt dat als ze die instemming intrekken – want die instemming is bijna altijd gegeven door zo’n cliënt zelf, zonder advocaat erbij, als dan de advocaat komt met een aanhoudingsverzoek, dan hoeft hij wat mij betreft alleen maar formeel te zeggen dat hij alsnog geen afstand doet van de dagvaardingstermijn, en dan vind ik het goed. Dus ja, daar gaan we soepeler mee om. Bij een gewone zitting had je met je verzoek eerder kunnen komen en vragen we ‘waarom kom je daar nu pas mee?’, maar dit is zo vers van de pers. Die advocaat weet gewoon niet of het een voorgeleiding is of een supersnelrechtzitting als hij hier komt. Dan hoort hij hier, dat het geen voorgeleiding is maar een supersnelrecht. Hij ziet hier het dossier en de dagvaarding. Dus hij gaat het dan bespreken in het cellenblok. Tja, als hij dan zegt dat hij meer tijd nodig heeft, ga ik daar echt niet aan tornen.” (R8, Utrecht)

“Indien een verdachte aan het begin van de zitting al zegt dat hij niet akkoord is met supersnelrecht, toetst ik eerst of hij in zijn belangen is geschaad. Alleen indien dat het geval is hou ik aan; aanhouden hoeft niet zomaar. Als je ergens in het voortraject toestemming hebt gegeven, moet je wel kunnen uitleggen waarom je de toestemming nu intrekt.” (R3, Amsterdam)

Het uitgangspunt van de meeste rechters lijkt echter te zijn dat de afstand van de dagvaardingstermijn zoals deze uit het dossier blijkt, impliceert dat de verdediging meent dat de zaak vandaag inhoudelijk kan worden behandeld. Als ter zitting dan toch aanhouding wordt gevraagd, bijvoorbeeld om nog getuigen te horen, moet dat nader worden gemoti-

veerd. Ook een gebrek aan voorbereidingstijd is niet per definitie een grond voor aanhouding.

“Daar [de beoordeling van aanhoudingsverzoeken] zijn geen afspraken over gemaakt. Dat is handelen naar bevinden. Het is een zitting. Als er een aanhoudingsverzoek komt, ga je kijken wat de gronden zijn voor die aanhouding. Als dat een redelijk verzoek is, wordt het toegewezen, maar als dat is ‘ik heb me niet kunnen voorbereiden en het is een dun dossier’, dan zou ik zeggen ‘dan gaat u de gang op en krijgt u nog 10 minuten om het voor te bereiden’, steeds ervan uitgaande dat er op voorhand akkoord is gegaan met de supersnelzitting. Dat is het uitgangspunt.” (R7, Utrecht)

“Officieel heb ik dezelfde ruimte, onofficieel probeer ik wel te zeggen dat de advocaat wist dat het een supersnelrecht was. Niet om de advocaat onder druk te zetten, maar wel om duidelijk te maken dat hij gisteren al wist dat het een supersnelrecht was. Als je het daar niet mee eens was en vond dat er getuigen moesten worden gehoord, zeg dat dan bij voorbaat.” (R4, Rotterdam)

“Het is wel zo dat de advocaat er bij was toen de verdediging akkoord ging met supersnelrecht. Dus de vraag is in hoeverre er dan een verzoek om aanhouding past. Dat neem je mee bij de beoordeling, het standpunt dat de verdediging heeft ingenomen door te tekenen.” (R2, Rotterdam)

“De verdediging moet instemmen met supersnelrecht, dus het is niet de bedoeling dat ze instemmen, om vervolgens met onderzoekswensen te komen. Het horen van getuigen is gewoon een te respecteren belang, dat verzoek is later gedaan op de zitting maar dat is logisch want er is ook helemaal geen tijd om dat tijdig te doen. Je gaat dan toch naar het verdedigingsbelang kijken, of die er is.” (R3, Amsterdam)

De laatst geciteerde rechter noemt het ‘verdedigingsbelang’ als het relevante criterium voor de beoordeling van de verzoeken van de advocaten. Er zijn echter ook rechters die menen dat het noodzaaks criterium van toepassing is.¹⁰⁷

“Dan is er het noodzakelijkheids criterium waar je aan gebonden bent. Je hebt afstand gedaan van de termijn, dat betekent dat het noodzakelijkheids criterium gaat lopen en niet het verdedigingsbelang meer, maar wij beoordelen het best ruim.” (R6, Den Haag)

Concluderend wekken de interviews de indruk dat de wijze waarop de aanhoudingsverzoeken worden beoordeeld nogal verschilt per rechter-commissaris.

¹⁰⁷ ‘Verdedigingsbelang’ en ‘noodzaaks criterium’ zijn de twee verschillende wettelijke criteria bij de beoordeling van een verzoek tot het horen van getuigen of het verrichten van ander onderzoek. Het noodzaaks criterium betreft de vraag of het verzochte onderzoek *noodzakelijk* is in het belang van de verdediging. Het is derhalve, in elk geval in theorie, een strenger criterium dan het ‘verdedigingsbelang’.

De interviews met de advocaten laten zien dat er weinig aanhoudingsverzoeken worden gedaan door de verdediging, maar dat in elk geval sommigen menen dat nog wel te kunnen doen. Daarbij speelt ook mee dat de afstand van de termijn soms is gedaan op een moment dat het dossier nog niet beschikbaar was.

“Die zaak van anderhalve week geleden. Als ik daar het dossier had gehad, had ik niet ingestemd met supersnelrecht. (..) Het issue was dat hij die bekennende verklaring had afgelegd middels een telefonische tolk in een ongelofelijk onduidelijk verhoor dat hij ook niet gelezen en getekend had. Hij wist helemaal niet wat de politie nu had opgeschreven en later kwam hij daarop terug. Als ik dat geweten had, was ik nooit akkoord gegaan met supersnelrecht. (..) Hij is veroordeeld. Krankzinnige beslissing.” (A9)

Ik heb wel eens een aanhouding verzocht bij een supersnelrecht-zitting. Volgens mij was dat omdat de zaak wel rond was maar dat er nog wel een getuige wat zou kunnen verklaren waardoor er een ander licht op zou kunnen schijnen. Dat realiseerde ik me pas nadat ik het dossier had gezien en de cliënt had gesproken. Dat aanhoudingsverzoek is ook gehonoreerd.” (A8)

Onder advocaten bestaat ook onduidelijkheid of er om aanhouding kan worden verzocht.

“Ik heb er wel eentje meegemaakt die wel is aangehouden, waar ik gewoon onderzoekswensen had. Ze zeiden dat er een *‘pact of understanding’* was dat als je instemt met supersnelrecht je in principe geen onderzoekswensen hebt. En toen zei ik dat ik het zo niet heb begrepen. Ik heb het toen nog nagevraagd en andere advocaten zeiden inderdaad dat het niet de bedoeling is. Bewijsverweren oke, maar een nietige dagvaarding wordt al vervelend gevonden laat staan onderzoekswensen. Het OM vindt het oke dat hij op zitting staat, maar met het instemmen heb ik geen afstand gedaan van de onderzoekswensen.” (A7)

5.5 Wat gaat er goed en wat kan er beter?

De onderzoeksvragen 8 t/m 10 zien op de ervaringen van de betrokken partijen, hun evaluatie van supersnelrecht en hun eventuele klachten of aanbevelingen. Vanzelfsprekend zijn deze vragen nauw verweven met de vorige vraag (7), naar de zorgvuldigheidseisen.

Immers, negatieve ervaringen en aanbevelingen zijn vaak aanwijzingen hoe het proces zorgvuldiger zou kunnen. Tevens is aan advocaten gevraagd wat hun redenen zijn om al dan niet in te stemmen met supersnelrecht in die gevallen waarin ze wel in het besluitvormingsproces werden betrokken.

Op die laatste vraag kwamen punten naar voren die ook bij de selectiecriteria besproken zijn, zoals de noodzaak tot nader onderzoek of het opmaken van een reclasseringsrapport. Twee opvallende redenen waren de lagere financiële vergoeding (als reden om niet

in te stemmen) en de grotere kans op een vrijspraak bij supersnelrecht (als reden om wel in te stemmen).

“Ik hoor heel veel advocaten die de financiën laten meewegen in de beslissing om akkoord te gaan. Je verdient meer als je niet akkoord gaat. Ik doe dat zelf niet. Je krijgt 4 punten dus €400 voor een supersnelrechtzitting, en 6 punten dus €600 voor een snelrechtzitting. En als het bevel gevangenhouding wordt gegeven op de supersnelrechtzitting krijg je daar niks voor, want dat is inclusief, terwijl als dat wordt gegeven op de snelrecht dan krijg je daar nog 2 punten voor. Dus dan levert een standaard snelrechtzitting €800 op, en een standaard supersnelrechtzitting €400. Dus het dubbele, en je krijgt de kans om je klant te bezoeken en dus die kilometers te declareren. Dus die verhouding is volledig zoek.” (A3)

De grotere kans op vrijspraak bestaat volgens de advocaten juist bij supersnelrecht, omdat er weinig tijd is geweest voor een (grondig) onderzoek.

“Mijn ervaring is dat er heel veel succes te behalen valt met supersnelrecht omdat zaken gewoon niet op orde zijn. Als het even kan, gaan we wel akkoord als we denken dat er wat in zit. Dan kan je er op wijzen dat er zoveel gaten in zitten. Ik ga dan akkoord met supersnelrecht maar op basis van dit dossier is het vrijspraak. Grootste reden om akkoord te gaan is dat er in de communicatie tussen OM en politie zoveel mis gaat. Als ze verder gaan zoeken dan zit je bij de MK, nu zit je alleen 4 weken vast en dan ben je klaar. Dan denk ik prima, op dit moment geen risico's nemen.” (A7)

“In Den Haag is het zo dat het commissarissen zijn, de rechters, en over het algemeen kijken die wat minder scherp, minder hard, naar een zaak, dan een politierechter. Omdat ze heel weinig zittingen draaien. Mijn voorkeur heeft het altijd bij simpele zaken, het onderzoek is vaak ook nog niet dusdanig dat het waterdicht is. Als je kan schieten is het in die fase. Het zijn simpele zaken waar best wel eens wat ontbreekt.” (A8)

Deze redenering wordt door rechter-commissaris R1 bevestigd.

“Ik heb wel eens gehad dat ik dacht; ‘nou als jullie het hiermee doen, dan spreek ik vrij.’ Bij zo een zaak, waarvan het OM aangeeft dat het eenvoudig is... Als zij dat eenvoudig vinden en ik twijfel, dan kan ik vrijspreken.” (R1, Den Haag)

Gevraagd naar positieve feedback noemen alle professionele procespartijen de snelheid van de supersnelrechtprocedure als belangrijkste pluspunt. Zonder een dergelijke procedure zou er eerst een voorgeleiding plaatsvinden, mogelijk nog een raadkamerzitting en daarna op basis van hetzelfde dossier zou de politierechter de zaak inhoudelijk behandelen. Door de zaak meteen af te doen, voorkom je een dergelijke herhaling van zetten. De officieren van justitie benadrukken dat op deze wijze zittingsruimte wordt bespaard en dat een sanctie effectiever is als deze direct op het strafbare gedrag volgt. Samen met de

rechters en de advocaten geven ze bovendien aan dat het vaak voor alle partijen prettig is snel te weten waar ze aan toe zijn.

“Het grote voordeel is A) je bespaart die zittingsruimte van 3 maanden later¹⁰⁸ B) je hoeft niet eerst voor te geleiden, vervolgens weer naar de raadkamer om van bewaring naar gevangenhouding te gaan, en dan nog eens op zitting, je spaart dit traject uit door direct al af te straffen. En het slachtoffer en de verdachte weten direct waar ze aan toe zijn. Het hele systeem gaat sneller.” (O4, Rotterdam)

“Ik denk wat er goed gaat, is dat, wat ik heel wenselijk vind en wat ik een positief gevolg vind, is dat er snel op het delict een reactie volgt van de maatschappij. Kijk straffen heeft natuurlijk eigenlijk alleen effect als het redelijk snel op het gedrag volgt. Ik denk ook wel dat mensen gewoon willen weten waar ze aan toe zijn. Ook het slachtoffer soms. Klaar, er is gewoon een beslissing genomen.” (O3, Amsterdam)

“Je haalt er een schakel uit door het gelijk op zitting te zetten. Dat vind ik voor de verdachte goed, ervan uitgaande dat dat is wat de verdachte wil.(..) Dat doorpakken waardoor er snel duidelijkheid komt, vind ik een pluspunt.” (R7, Utrecht)

“Kijk in een zaak die kant en klaar is, en waar iemand gewoon wil weten waar hij aan toe is, is het gewoon heel prettig dat iemand niet in voorlopige hechtenis verblijft. Het is stukken efficiënter. Iedereen weet waar hij aan toe is en dat is gewoon heel goed.” (A2)

“Ik was in het begin heel cynisch omdat ik vond dat het raffelwerk was. Dat vind ik eigenlijk niet meer zo. In het algemeen zijn de dossiers nu goed op orde, ook omdat het eenvoudige dossiers zijn. Wat ik aan mijn cliënten merk is, dat met name die jongens die vaak met de politie in aanraking komen, die supersnelrechtzitting wel prima vinden, want dan zijn ze er vanaf. Het zijn vaak jongens die alcohol- of drugsverslaafd zijn en dan even een paar dagen op krachten kunnen komen. Die zijn er blij mee.” (A9)

Ondanks deze optimistische geluiden zijn er ook kritiekpunten. Allereerst wordt door meerdere respondenten genoemd dat scherper geselecteerd kan worden. Het OM moet alert blijven of een zaak zich wel echt leent voor supersnelrecht.

“Ik denk ook dat je goed moet nadenken welke zaken je op de zitting zet. Daar valt nog wel wat te verbeteren. Soms sta je op de supersnelrechtzitting met een vrij ingewikkeld dossier en dat is niet handig. En je krijgt om 11 uur de zaken en om half 2 is de zitting. Dus ook met de voorbereidingstijd moet rekening worden gehouden. En het gebeurt nog weleens dat er zaken op staan waarvan je op zitting denkt: die man is gek, en dan is het niet geschikt voor supersnelrecht. Dus daar moeten we kritisch zijn.” (O2, Den Haag)

¹⁰⁸ Bedoeld wordt: de zittingsruimte voor de inhoudelijke behandeling/politierechterzitting.

“Wat beter zou kunnen gaan is dat we ons wel met zijn allen bewust moeten blijven zijn van’ zaken, die nog eigenlijk niet rijp zijn voor zo’n zitting, die eigenlijk nog niet naar supersnelrecht moeten, en dat dat wel vaak genoeg nog gebeurt, en dan had je eigenlijk als OvJ van tevoren moeten zeggen van ‘dit is geen supersnelrechtzaak’. Die halen we ervan af en gaat naar een andere zitting.” (O3, Amsterdam)

“Ik denk dat het soms nog bij het OM wel een kunst is om goed te bedenken welke zaken wel op supersnelrecht en niet op supersnelrecht kunnen. Daar zou soms wel iets meer aandacht voor kunnen zijn. (..) Op zichzelf vind ik supersnelrecht een goed instituut, maar wel met aandacht voor welke zaken er wel en niet op kunnen. Heel af en toe dan denk ik wel eens, deze had eigenlijk gewoon op een voorgeleiding moeten staan omdat er meer aandacht nog door reclassering of dergelijke nodig is. Over het algemeen kun je daar ook veel mee, de vroeghulprapportages. Het is alleen heel soms. Het zit dan vooral in de persoon van de verdachte, omdat de zaken nog steeds vrij eenvoudig zijn.” (R1, Den Haag)

“Wat ik niet goed vind is dat er ook supersnelrecht wordt toegepast in zaken waar, volgens onze richtlijnen die de rechtspraak hanteert, eigenlijk geen detentie wordt opgelegd. Dat vind ik niet goed, want dan wordt iemand te lang in verzekering gehouden om die zitting maar af te kunnen wachten. Dat kunnen we dan in de boete compenseren, maar dat vind ik toch een beetje oneigenlijk. Ik vind dat het Openbaar Ministerie daar iets teveel ruimte pakt zonder dat dat door ons goed gecontroleerd kan worden.” (R2, Rotterdam)

Hoewel dus enerzijds wordt gesteld dat soms wordt gedagvaard voor supersnelrecht zonder dat dat de aangewezen weg is, zijn er anderzijds ook geluiden te horen dat de toepassing van supersnelrecht uitgebreid zou kunnen worden. Kennelijk zijn er - in elk geval in de ogen van enkele rechters - ook zaken die nu niet op supersnelrecht worden geplaatst maar daar wel geschikt voor zouden zijn.

“We willen het wel meer doen, want je hebt natuurlijk wel vaker dat je iemand in de voorgeleiding hebt en denkt ‘tja, de zaak is rond; ik kan het eigenlijk net zo goed meteen afdoen’. Het wordt een herhaling van zetten. Ik moet hem dan vasthouden voor het gewone snelrecht, terwijl je denkt ‘ik had hem eigenlijk wel af kunnen doen’, maar ja, dat kan niet, want er is geen officier en het is hier niet openbaar. In veel gevallen zijn mensen misschien ook wel blij. Dan zijn ze er vanaf. Klaar, weg.” (R8, Utrecht)

“Het voldoet heel erg, ik zou het zelf heel graag verder uitbreiden en er ook andere zaken naartoe brengen zoals bijvoorbeeld uitgaansgeweld. Als jij op zaterdagavond drinkt en je zorgt ervoor dat er een kroegruzie ontstaat, dat lijkt mij helpen als je iets op zaterdagavond doet en je staat maandag voor de rechter. Ik zou ook graag de alcoholzaken naar het supersnelrecht willen brengen, dan heb je geen voorlopige hechtenis, maar waarom niet. Het hoeft niet gekoppeld te zijn aan de in verzekeringstelling. Dronkenheid is natuurlijk een enorm probleem, als we daar supersnelrechtzittingen voor zouden hebben, dan rij je dronken op zaterdagavond en maandag heb je je boete en ontzegging te pakken. Je hebt echt al-

leen maar de ademanalyse nodig, meer niet. En je proces-verbaal dat je bent aangehouden in de auto.”(R6, Den Haag)

“Wat er niet zo goed gaat, is dat ik het idee heb dat we er nog veel meer gebruik van zouden kunnen maken. Het wordt onderbenut.” (R7, Utrecht)

Een enkele officier van justitie pleit niet alleen voor een uitbreiding van het type zaken, maar ook voor een uitbreiding van de dagen waarop de supersnelrechtzittingen plaatsvinden.

“Wat ik wel heel goed zou vinden is dat we niet alleen maar maandag-vrijdag die zittingen zouden hebben, want dat is waarom we soms heel gekunsteld moeten toetsen op vrijdag, en het is ook oneigenlijk dat iemand op het politiebureau moet blijven. Wij werken in het ZSM 7x14, de politie werkt non-stop, de criminelen zijn non-stop bezig, maar de rechtbank zegt “we werken van maandag-vrijdag”. Als je de zaterdag erbij zou kunnen pakken, dan zou je veel zaken niet meer hoeven toetsen. Dus ik pleit voor ook op zaterdag die supersnelrechtzittingen.” (O4, Rotterdam)

Zoals al eerder is aangegeven, kan de zitting niet doorgaan als het slachtoffer niet op tijd zijn vordering kan indienen. De vraag rijst of Slachtofferhulp soms te hoge eisen stelt aan die vordering waardoor een supersnelrechtzitting ten onrechte wordt geblokkeerd.

“Over de contra-indicatie, als het slachtoffer zijn schade nog niet helemaal inzichtelijk heeft gemaakt. Dat komt soms ook voor, dan weten we wel dat er schade is, maar Slachtofferhulp stelt zelf hele strenge eisen aan wat ze indienen. Als het een bedrijf is willen ze bijvoorbeeld een uittreksel van de Kamer van Koophandel; dat duurt soms even. En dan moeten wij daarop wachten en dat vind ik soms jammer. Terwijl ik het idee heb dat de rechters-commissarissen veel welwillender zijn. Je hoeft niet per se een uittreksel van de Kamer van Koophandel te hebben wat mij betreft om aannemelijk te maken dat dat jouw bedrijf is. Dat kan je ook op een andere manier laten zien, en daar gaan die rechters best in mee. Dat vind ik soms jammer, dat het daardoor niet inzichtelijk is en we zaken niet op supersnelrecht kunnen zetten.” (O6, Amsterdam)

“Wat soms nog moeizaam is, is dat Slachtofferhulp heel hard achter dingen aan moet. Het is heel goed dat je alles afcheckt, maar soms moet een zaak gewoon naar de zitting. We kunnen ook gewoon schade schatten. Daardoor gaan zaken soms niet naar zitting.” (R5, Amsterdam)

Aan de andere kant noemt een enkele rechter-commissaris, de snelheid juist een punt van zorg met het oog op de vorderingen. Daarbij denkt hij niet alleen aan de positie van het slachtoffer, die op zeer korte termijn een vordering moet indienen en onderbouwen, maar ook aan de positie van de verdachte. Bij indiening van een vordering wordt deze

immers niet alleen geconfronteerd met een supersnelle strafprocedure, maar ook met een supersnelle afhandeling van een civielrechtelijke claim.

“Ik maak me wel eens wat zorgen over de positie van het slachtoffer. Misschien kan ik het nog wat beter zeggen, het is niet alleen de positie van de benadeelde partij waar ik me zorgen over maak maar ook de vordering van de benadeelde partij. Van hem wordt verwacht dat hij net zo snel, zonder dat het in zijn macht ligt, de vordering indient. Voor mij is het niet makkelijk te toetsen of ik hem daarmee benadeel of dat die supersnelrecht hem benadeelt. Verder, als iemand op zo een korte termijn met de strafzaak wordt geconfronteerd is dat al één, als hij ook nog eens met de civiele consequenties wordt geconfronteerd met een ietwat lastige vordering of een behoorlijk hoge vordering. Dan tekent die ook dat die ingebracht kan worden tegen hem. De vraag is of dat zich altijd even goed verhoudt met het Europees Verdrag. Ik moet als rechter in de gaten houden dat de verdachte niet alleen de mogelijke civielrechtelijke consequenties begrijpt, maar dat hij zich ook voldoende tegen een dergelijke vordering kan verweren. Dat speelt ook mee bij de afweging of een zaak wel supersnelrecht-waardig is. Dat zou ook aanleiding kunnen zijn om een zaak aan te houden en naar een normale PR te verwijzen.” (R2, Rotterdam)

Een andere rechter stoort zich vooral aan de rommelige organisatie van het OM. Dat is volgens hem een struikelblok voor het goed functioneren van supersnelrecht.

“Het klinkt heel flauw, maar de kwaliteit van OM, dat is een struikelblok. Dat zeggen we ook tegen het OM, ik geef ook vaak feedback aan de teamvoorzitter daar. Dat begint met die aanmelding, daar hebben we hier op gehamerd. De mensen bij ZSM moeten dan maar een keer goed lezen en navragen bij de politie, want we kunnen niet blijven schuiven. Het lijkt er op, dat er ongeveer gepland wordt en daarna kijken ze nog eens goed. Dat is heel onpraktisch, vooral voor griffiers, raadslieden en tolken. Als je de lijst met tijdstippen doorstuurt en dat wordt weer omgegooid. Dat wordt een logistieke chaos, dat kan je voorkomen door goed te kijken, goed te lezen. Ander punt, dat hebben wij niet in de hand, is dat ik soms zaken heb, derde dag supersnelrechtzitting, die op de tweede dag al afgehandeld had kunnen worden. Waarom noem ik dit, omdat je soms dagen hebt die heel druk zijn en soms dagen met niks, dan moeten wij soms zeggen op dag drie, wij zitten vol. Het OM moet zich bewuster zijn wat ze ermee kunnen. Dan wachten ze tot de derde dag terwijl die op de tweede dag al afgedaan kon worden. Op de derde dag mopperen ze dan dat ze meer zaken aan willen brengen. Wij zitten dan helemaal vol. Zij weten ook hoeveel er maximaal aan kunnen worden gebracht. Het ergste is dat de advocaat hier dan zit en dat die zeggen: ‘ja waarom zaten we hier niet gisteren of eergisteren?’” (R4, Rotterdam)

Het rommelige karakter wordt ook veroorzaakt door het feit dat er met verschillende teams wordt gewerkt en dat zij niet goed met elkaar communiceren.

“Er zijn drie teams en die weten dan van elkaar niet wat ze aanmelden. Dat zal je toch moeten coördineren, nu is het zo dat degene die het eerst aanmeldt geluk heeft. Er gaat nu

geen enkele dag voorbij zonder dat er fouten zijn, verkeerde advocaat of tijdstippen. (..) Wat bij ons beter kan is kijken naar de medeverdachten. Als je dat ziet, dan bel je naar het OM en vraag je of het medeverdachten zijn, als dat zo is kan je dat zo op de planning zetten. Dan kan je een supersnelrecht-zitting hebben met drie medeverdachten. Het OM moet dat ook aangeven, soms doen ze dat uit laksheid of gemakzucht niet, maar ik vind dat je dan toch even moet kijken om het zo efficiënt mogelijk af te doen.” (R4, Rotterdam)

Ten slotte meldt een Utrechtse rechter-commissaris dat hun griffiers eigenlijk niet zijn opgeleid voor zittingen.

“Onze griffiers ondersteunen ons op supersnelrecht en niet de secretarissen. Dat is een ander soort griffiers; zij zijn minder onderlegd in het juridische. Dat is voor ons veel meer werk. Bij het maken van een vonnis, voor een hoger beroep; normaal kan ik dat vrijwel ongezien aftekenen. Maar nu niet, dat is gewoon niet goed gemaakt; daar moet ik meer aandacht aan besteden. Dus de ondersteuning is dan ook; ja, je krijgt een griffier van de r-c en die zijn daar niet op ingespeeld. Die doen nooit zittingen, alleen verhoren, voorgeleidingen, zoekingen en griffiewerk. Ze doen geen zittingen. Dat is wel lastiger.” (R8, Utrecht)

Door meerdere respondenten wordt als centraal kritiekpunt naar voren gebracht dat er geen supersnelle appèlprocedure bestaat. Na het instellen van hoger beroep duurt het vaak maanden voordat het betreffende gerechtshof de zaak behandelt. Tegen die tijd heeft de verdachte de straf al uitgezeten.

“Het hoger beroep zou ook sneller moeten; daar zijn we met het Hof over in gesprek. Als je beroep aantekent, dat je dan meteen een dagvaarding krijgt met een datum en tijdstip. Dat zijn we nu aan het onderzoeken. Dat zou juist voor supersnelrecht een heel mooi sluitstuk zijn.” (R5, Amsterdam)

“Het grootste bezwaar aan supersnelrecht is dat het appèl niet supersnel is. Nadat volgens het OM in een supersnelrechtzaak met Oud & Nieuw in Den Haag te laag was gestraft, vond het hoger beroep een maand later plaats. Als ik iemand bij sta die bijvoorbeeld op supersnelrecht drie maanden krijgt voor diefstal met geweld – het gaat niet alleen om winkeldiefstal maar ook wel eens om diefstal met een duw-, dan is dat nogal wat en zeker als de discussie gaat over de vraag of dat geweld wel bewezen kan worden. Die drie maanden hebben ze dan al uitgezeten voordat ze bij het hof zijn. Ik vind dat als het dossier kennelijk zo eenvoudig is dat je het binnen drie dagen bij de politierechter krijgt, dan is het uitwerken van dat vonnisje net zo makkelijk. Dat kan dan dezelfde middag en dan kunnen we ook binnen drie dagen bij het hof staan. Al hebben ze maar 1 middag in de week dat het hof daarvoor een kamer vrijhoudt, *fine*.” (A9)

De advocaten klaagden vrijwel allemaal over de informatievoorziening. Ze willen betrokken worden bij het overleg voorafgaand aan de beslissing om al dan niet voor supersnelrecht te kiezen. Eén van de advocaten gaf aan ook graag geconsulteerd te willen worden

over de vraag of het nodig is dat de Reclassering een vroeghulprapport opstelt omdat deze beslissing nu helemaal bij het OM ligt terwijl de verdediging daar ook inspraak in zou moeten hebben. In dat overleg-stadium zouden ze ook alvast de beschikbare stukken willen ontvangen, zodat ze een onderbouwd advies kunnen geven aan hun cliënt over het al dan niet tekenen voor afstand van de dagvaardingstermijn. Voorts pleiten ze voor het faxen, e-mailen of digitaal beschikbaar maken van het dossier op de dag van supersnelrechtzitting, zodat de advocaat al 's ochtends vroeg, op zijn kantoor, van het dossier kennis kan nemen. Voorts wordt aangevoerd dat het efficiënter zou zijn als het OM standaard de tolken zou regelen voor de advocaten en gesuggereerd wordt een folder te maken voor de verdachte, zodat hij in elk geval op die manier geïnformeerd wordt over de consequenties van het tekenen voor afstand van de dagvaardingstermijn.

“Als je gaat vragen of ik kritiek heb, dan is dat het punt waar ik wat over kan zeggen, is dat de politie de verdachte niet goed informeert, en ook niet goed met de advocatuur samenwerkt, want heel vaak krijgen we 's avonds nog een telefoontje van ‘hallo met de politie gaan jullie met supersnelrecht akkoord?’ Dan heb je natuurlijk helemaal geen tijd meer om dat met je cliënt te overleggen. Dus ik heb het idee dat de advocatuur daar veel meer bij moet worden betrokken.” (A3)

“De informatievoorziening. Dus dat de dossiers op tijd er zijn, dat een advocaat er wat mij betreft actiever bij moet worden betrokken over de vraag of het een goed idee is, deze procedure. Als deze vraag opkomt zou de politie bij de ZSM-afdeling direct de advocaat moeten bellen of hij dat een goed idee vindt. En ook gewoon dat de officier even belt hè. Want een cliënt heeft 9 van de 10 keer natuurlijk een halfbakken verhaal. En hij weet ook niet hoe zijn dossier er voorstaat en de officier van justitie weet dat natuurlijk wel, en de advocaat moet dat dan ook weten. (..) Het is echt een taak van het OM om gewoon die advocaten te bellen en te overleggen. En ook dossiers faxen. (..) Ik vind gewoon dat moet worden geregeld dat een zittingstolk, voor zover mogelijk, een halfuur voor de zitting daar is met die cliënt, en als er inderdaad een hoop verdachten op 1 dag zijn, bijvoorbeeld zeg maar wat, er zijn 10 Roemenen, dan kan je gewoon 1 tolk voor de cliëntgesprekken laten komen, en 1 tolk voor de zittingen. Maar ik vind dit eigenlijk een taak voor het OM, omdat zij een overzicht hebben van de zittingslijsten, en advocaten weten niet eens wie de advocaat is na hen, en ze weten ook niet of er 3 Roemenen na elkaar zijn, dus wij bellen allemaal voor 1 tolk en dan lopen er misschien 3 tolken rond.”(A2)

“De verstrekking van de stukken kan absoluut beter, gewoon digitaal we hebben dat portaal nu toch.” (A7)

“ Ze zouden in principe zo een flyer uit moeten delen, waar in staat wat de rechten zijn van de verdachten, bij de betekening van de dagvaarding. (..) Het merendeel weet niet waar ze afstand van doen.” (A8)

“Ze moeten het dossier gewoon sturen. Op het moment dat op ZSM die beslissing genomen wordt op grond van de processtukken die dan beschikbaar zijn, moet de politie mij die stukken gewoon toe mailen. Dan kan ik kijken of ik onderzoekswensen heb. Dat gebeurt niet en dat is heel hinderlijk. Er wordt ook ad hoc-werk van ons verwacht en 9 van de 10 keer kan dat ook best, maar het veroorzaakt een boel stress en ellende terwijl dat helemaal niet nodig is.” (A9)

Ten slotte wijzen de advocaten er nog op dat er een verschil bestaat in betaling. Bij sommige rechtbanken kunnen ze ook de toetsing van de inverzekeringstelling op het piketformulier laten aftekenen; bij andere rechtbanken niet.

“In Amsterdam tekenen ze niet af voor de rechtmatigheidstoets, wat ze in Rotterdam wel doen. Op je piketformulier. Daar heb ik expliciet om gevraagd. Maar dat doen ze dus niet. Terwijl er wel over de rechtmatigheid wordt geoordeeld. Ik had zelfs een onrechtmatigheidsverweer gevoerd.” (A1)

“In Den Haag wordt afgetekend voor toetsing aanhouding en ivs op je piketformulier. Dat is anderhalve punt. In Amsterdam tekenen ze het piketformulier niet af, wat ik eigenlijk heel vreemd vind. Ik zeg daar altijd wat over.” (A9)

Eén van de advocaten had een principieel bezwaar tegen het gebrek aan wettelijke grondslag van de procedure:

“Dat er iets wordt gecreëerd wat eigenlijk niet bestaat om mensen te berechten is sowieso een schending van 6 EVRM. Je kan zeggen het kan wel, want op grond van art. 375 Sv kan je meteen dagvaarden, je kan afstand doen van de termijn. Het voldoet dus misschien aan alle juridische regels. Als je met z’n allen afsprekt dat je er niet moeilijk over gaat doen. Ik vind dat er een betere wettelijke grondslag zou moeten zijn omdat het gaat om een strafrechtelijke procedure. Wat dat betreft ben ik vrij dogmatisch, ik vind dat de overheid bij uitstek een partij is die het eerst in het wetboek moet vastleggen en dan pas uitvoeren.” (A7)

5.6 Conclusie

Wat betreft de selectieprocedure (onderzoeksvraag 6) kunnen we op basis van de interviews met de professionele procespartijen (rechters-commissarissen, officieren van justitie en advocaten) vaststellen dat deze in handen ligt van de officier van justitie. Daarbij hanteert hij criteria die grotendeels corresponderen met de criteria uit de Menukaart Supersnelrecht. Hij laat zich adviseren door de politie, de Reclassering en Slachtofferhulp, maar niet door de advocatuur. Alleen in Amsterdam wordt de advocaat telefonisch geconsulteerd.

De advocaten geven aan graag meer betrokken te willen worden bij dit besluitvormingsproces en (met betrekking tot de onderzoeksvragen 7 en 8) ook eerder stukken te willen ontvangen om hun cliënt te kunnen adviseren over het al dan niet tekenen van afstand van de dagvaardingstermijn. Ze hebben meestal voldoende tijd om het dossier te lezen en met hun cliënt te spreken. Bij een cliënt die geen Nederlands of Engels spreekt, is bijstand van een tolk tijdens het advocatengesprek noodzakelijk. Dit leidt soms tot problemen.

Tevens blijkt dat de wijze en het moment waarop de verdachte afstand doet van de termijn verschilt per arrondissement. Ook de juridische consequenties van het ontbreken van (geldige) afstand lopen uiteen. In sommige gevallen wordt de zitting dan niet uitgeroepen en wordt de verdachte heengezonden of voorgeleid. In andere gevallen wordt de zitting wel uitgeroepen maar aangehouden.

Aanhoudingsverzoeken van de verdediging worden op zeer uiteenlopende manieren beoordeeld door de geïnterviewde rechters-commissarissen. Dit gebrek aan uniformiteit in de wijze waarop afstand wordt gedaan, de consequenties van het ontbreken van een geldige afstand en het beoordelen van aanhoudingsverzoeken, kan leiden tot rechtsongelijkheid. Het maakt het bovendien lastig voor de verdediging om een strategie te bepalen.

Met betrekking tot wat er volgens de professionele procespartijen goed gaat (onderzoeksvraag 9) komt als het belangrijkste pluspunt van supersnelrechtzittingen naar voren dat een herhaling van zetten wordt voorkómen en dat alle partijen snel weten waar ze aan toe zijn.

Over wat er beter kan (onderzoeksvraag 10) geven zowel rechters als officieren van justitie aan dat de selectie van zaken voor supersnelrecht scherper kan. Soms staan er zaken op een supersnelrechtzitting die daar eigenlijk niet geschikt voor zijn. Anderzijds worden er zaken ten onrechte niet op een supersnelrechtzitting geplaatst; in dat opzicht wordt supersnelrecht onderbenut.

Ten slotte is een veelgehoorde klacht dat er geen supersnelle appèlprocedure bestaat. Als de verdachte hoger beroep instelt, dient dat pas maanden later, als hij zijn straf al lang heeft uitgezeten.

6 Politie

In dit hoofdstuk bespreken we de ervaringen van de politie met supersnelrecht (onderzoeksvraag 8) en wat er volgens de politie goed gaat en wat er beter kan (onderzoeksvragen 9 en 10). In de drie arrondissementen met de meeste supersnelrechtzaken (Amsterdam, Den Haag en Rotterdam) interviewden we in totaal tien politieambtenaren. Elk van hen heeft ruime ervaring met supersnelrechtzaken. Sommigen zitten dichtbij de werkvloer, bijvoorbeeld als leidinggevende bij de wijkrecherche, anderen werken op een ZSM-afdeling, waar onder andere alle zaken die mogelijk in aanmerking komen voor supersnelrecht via de computer binnenkomen.

De opbouw van dit hoofdstuk is als volgt. Eerst wordt vanuit de praktijk en het perspectief van de politie de gang van zaken bij supersnelrechtzaken beschreven, vanaf de aanhouding van verdachten tot aan het besluit om supersnelrecht toe te passen. Welk type zaken en welk type verdachten komen volgens de politie in principe in aanmerking voor supersnelrecht? Hoe vindt de besluitvorming over supersnelrecht plaats en welke rol hebben verdachten en advocaat hierbij? Daarna wordt ingezoomd op supersnelrecht bij geweld tegen politie en hulpverleners en bij evenementen en tijdens bijzondere feestdagen, zoals de jaarwisseling. Vervolgens wordt besproken hoe de politie omgaat met de tijdsdruk die er op supersnelrecht staat. Aansluitend komen de door de politie ervaren positieve aspecten van en knelpunten bij supersnelrecht aan bod, gevolgd door mogelijke verbeteringen. Aan het eind worden de bevindingen samengevat en worden conclusies getrokken.

6.1 Wanneer wel of juist geen supersnelrecht

Bij supersnelrechtzaken moet in kort tijdsbestek veel geregeld en besloten worden. Er zijn wel wat praktische verschillen in de werkwijze tussen de drie arrondissementen en soms ook binnen één arrondissement, maar in alle drie arrondissementen is overall de gang van zaken bij (het besluit tot) supersnelrecht als volgt. (1) De verdachte wordt aangehouden en daarvan wordt online melding gedaan bij de ZSM-afdeling; (2) Er wordt gecheckt of de aanhouding rechtmatig is (bijvoorbeeld of de omschrijving ‘verdachte’ correct is); (3) De aangifte wordt opgenomen of van de eigen waarneming van de politieambtenaar wordt een proces-verbaal opgemaakt; (4) Deze wordt naar de (hulp)officier van justitie gestuurd, die checkt en verdachte wordt op zijn/haar rechten gewezen; (5) Bevel tot ophouden (6 uur) en eventueel inverzekeringstelling; (6) Binnen 87 uur: verhoor van de verdachte.

Wat betreft de zaken en verdachten die kandidaat zijn voor supersnelrecht zijn de geïnterviewde politieambtenaren eenstemmig: supersnelrecht wordt hoofdzakelijk ingezet bij heterdaad-zaken, de zaak moet relatief simpel en het bewijs als het ware panklaar zijn – en dat dus binnen korte tijd. Indien niet aan deze voorwaarden wordt voldaan, dan wordt het geen supersnelrechtzaak.

“Ontboden verdachten komen nooit in supersnelrecht, alleen de aangehouden verdachten, want daarbij wordt een snelle beslissing genomen.” (Pol 10, Den Haag)

“Er is geen standaardchecklist voor supersnelrecht, geen vast protocol. Wel is er een aantal vereisten: de zaak moet eenvoudig bewijsbaar zijn; verdachte moet het feit bekennen, óf er moet voldoende bewijs zijn; de schade moet al zijn afgedaan, of dat moet kunnen in de korte tijd van supersnelrecht. Dat laatste is het belangrijkste, dat alles in orde is op tijd voor de benadeelde. Als een voeging niet binnen de tijd kan worden gedaan dan wordt het geen supersnelrecht.” (Pol 6, Rotterdam)

“Als we op voorhand weten dat er veel discussie gaat komen, zijn dat geen zaken voor supersnelrecht. Als er schade is, moet de schade inzichtelijk zijn. Als dat niet het geval is, geen supersnelrecht.” (Pol 7, Rotterdam)

“Supersnelrecht gaat meestal om simpele zaken, winkeldiefstal, fietsdiefstal dat soort. Vermogensdelicten. Mishandeling een enkele keer, in theorie kan het, maar in de praktijk is het lastig want de aangever moet voegen, en dat red je eigenlijk nooit in de termijn van supersnelrecht.” (Pol 5, Amsterdam)

Zoals al naar voren kwam uit de kwantitatieve gegevens (Hoofdstuk 4), gaat het bij supersnelrecht vooral om vermogenscriminaliteit, met name diefstal – en daarbij weer vaak om winkeldiefstal. Tevens wordt rekening gehouden met recidive van de verdachte en (in het ene arrondissement wat explicieter dan in het andere) het hebben van een vast woonadres (in Nederland). Of een verdachte al dan niet bekend, speelt geen rol, zolang er maar voldoende (ander) bewijs is.

“Bij supersnelrecht gaat het veelal om vermogensdelicten, mensen met veel antecedenten. Winkeldiefstal, soms fiets- of autodiefstal, vernieling. Ook buitenlanders zonder adres, of die al eerder naar een supersnelrechtzitting zijn geweest. Maar de zaak moet simpel zijn qua bewijsvoering, dat is het belangrijkste. Als er bijvoorbeeld een slachtoffer is, en het is nog niet duidelijk wat de consequenties daarvoor zijn, wordt het geen supersnelrecht, want dat heeft meer tijd nodig. De kern is dat een zaak goed bewijsbaar is. Bijvoorbeeld met camerabeelden, een getuigenverklaring en aangetroffen bewijs. Of de verdachte dan wel of niet bekend, doet er niet toe dan.” (Pol 2, Den Haag)

Over wat er na de aanhouding (stap 1) gebeurt, vertelt een wijkrechercheur in Amsterdam:

“Laten we het voorbeeld van winkeldiefstal nemen. Ik zie alle aangehouden verdachten in mijn systeem. Collega’s die de verdachte hebben aangehouden komen dan naar mij met het dossier, dat moet ik controleren. Daarin staat de achtergrond van het misdrijf, en of de verdachte een advocaat wil. Zo nee, kunnen we gaan horen, zo ja, moeten we eerst wachten op de advocaat. Soms is er wel vertraging door die consultatiebijstand. De formulieren mail ik naar ZSM, en ik vraag daarbij meteen of de zaak in aanmerking komt voor supersnelrecht, geldboete, enz. Na het verhoor gaat dat proces-verbaal ook naar ZSM.” (Pol 4, Amsterdam)

Al in een vroeg stadium kijkt de ZSM-afdeling mee. Bij het invoeren in de computer van de aangifte of de eigen waarneming door politie verschijnt de informatie al op de verdachtenmonitor bij de ZSM-afdeling. Wanneer het dossier daar binnenkomt, wordt dit gecheckt op onder andere het delict, recidive en het al dan niet beschikken over een vaste woon-/verblijfplaats (in Nederland) van de verdachte. Bekent de verdachte? Is er bewijs op bijvoorbeeld een bewakingscamera? Zo ja, dan wordt dit ook naar de ZSM-afdeling gestuurd. Ondertussen wordt daar de zaak toebedeeld aan een parketsecretaris, die gaat vast inlezen, in afwachting van bijvoorbeeld het verdachtenverhoor.

In Amsterdam is voor alle ZSM-zaken dagelijks om 9:30 uur een overleg met alle ketenpartners. Daar wordt beslist wat supersnelrecht wordt. In de middag is er dan nog een overleg tussen alleen politie en de officier van justitie over de nieuw binnengekomen zaken. Dan gaat het om een prognose (als in: indien bewijsbaar); de eindbeslissing voor supersnelrecht wordt gemaakt als alles rond is. Ook in Rotterdam zit de politie met alle ketenpartners bij ZSM, maar daar zijn niet zulke vaste, dagelijkse overlegmomenten. Dat was er eerst wel, maar vaak was de politie nog te veel bezig met onderzoek om een afdoening te kunnen doen. Elke ketenpartner krijgt om 7:30 uur ’s ochtends de lijst met nieuwe verdachten. In de loop van de dag verzamelt de ketenprocescoördinator per zaak/verdachte iedereen voor een ad hoc overleg, meestal binnen 10 minuten na aankondiging. In Den Haag is dergelijk dagelijks ketenoverleg met alle partners er wel geweest, maar vond men die niet goed werken, ook niet in de kortere versie (à la Rotterdam). Partners worden wel geconsulteerd en (per mail) over de beslissing geïnformeerd.

“De overweging voor supersnelrecht wordt altijd wel besproken met de Reclassering, zeker nu. In het begin waren ze er niet ’s avonds, en dan was het soms lastig, maar dat is nu niet meer. Als zij zien dat de verdachte allerlei afspraken heeft lopen en dat bijt elkaar, dan wordt het geen supersnelrecht. Het heeft geen zin om mensen maar klakkeloos op supersnelrecht te zetten zonder goed te bekijken.” (Pol 2, Den Haag)

Onverlet deze verschillen is het in alle drie arrondissementen de officier van justitie die bepaalt of een zaak een supersnelrechtzaak wordt. Dit gebeurt in overleg en vaak op aan-
geven van de politie of de parketsecretaris.

“Als coördinator bij het wijkrechercheteam bel ik ZSM, daar neemt de politiemedewerker op en die legt kort uit aan de OvJ en overlegt met haar. De OvJ neemt het advies vaak over.” (Pol 5, Amsterdam)

“De beslissing voor supersnelrecht wordt genomen op ZSM. Alle ketenpartners kunnen daarin adviseren, in principe weegt elke stem even zwaar, maar uiteindelijk heeft het OM de meeste macht.” (Pol 6, Rotterdam)

“Alles moet in een kort tijdsbestek, dus het onderzoek moet snel kunnen zijn afgerond. Een zaak waar de officier aan twijfelt, gaat niet naar supersnelrecht. Een enkele keer zijn het complexere zaken, waarvoor het onderzoek al eerder is afgerond.” (Pol 1, Den Haag)

Zoals gezegd is er voordat de officier definitief beslist vaak al een prognose van de zijde van het OM. Na het verhoor wordt bepaald welke richting het wordt: supersnelrecht, gewoon snelrecht of iets anders. Maar er is ook wel eens vertraging. Dat kan te maken hebben met nieuwe informatie, maar ook, zo komt in verschillende interviews naar voren, met de mate van ervaring van de betreffende officier van justitie.

“Je merkt verschil met ervaren en onervaren OvJ op ZSM. Dat zit met name in de snelheid en de nauwkeurigheid. Meer algemeen eisen zij de rol van leider onderzoek heel erg op, dat is ook hun taak natuurlijk, maar zeker bij jongere OvJ zie je dat ze soms uit onzekerheid alles extra willen nagaan en uitpluizen.” (Pol 9, Amsterdam)

“We hadden laatst een winkeldief, die had een pakje (...) gestolen. Toen wilde de OvJ dat ik met de jas van de verdachte, die ik dan eerst moet ophalen op het hoofdbureau, naar die zaak ging om te kijken of dat pakje wel in de zak van die jas paste. Vaak zijn dat soort verzoeken van nieuwe officieren. En soms gaan die echt op hun strepen staan, zij zijn namelijk leider onderzoek. Vorig jaar hadden we een hele bups nieuwe, dat was wel te merken.” (Pol 8, Den Haag)

Ook kan het gebeuren dat de Reclassering, bijvoorbeeld bij veelplegers, zorgt voor vertraging of juist adviseert om wel supersnelrecht toe te passen.

“Veelplegers gaan ook naar supersnelrecht. De Reclassering kan dat soms vertragen door te zeggen dat ze iemand in de vroeghulp willen bezoeken voor een eerste advies aan het OM / de RC. Soms kan supersnelrecht dan ook niet. Maar ze adviseren ook wel eens juist voor supersnelrecht want dan willen ze snel een dossier opbouwen.” (Pol 3, Amsterdam)

Ten slotte speelt soms ook het aantal beschikbare plekken voor een supersnelrechtzitting een rol bij de beslissing om bij een verdachte wel of juist niet supersnelrecht toe te passen, zo zeggen verschillende geïnterviewde politieambtenaren.

“Soms lijkt het alsof supersnelrechtzittingen gewoon vol moeten, in plaats van dat wordt bekeken welke zaken geschikt zijn voor supersnelrecht.” (Pol 9, Amsterdam)

“Donderdag is meestal een stress-dag, dan zijn er veel supersnelrechtzaken waaraan gewerkt wordt voor de vrijdag. Dat in verband met de termijn van 87 uur. Meestal redden ze het wel, want het gaat om simpele zaken. Als ze het niet redden wordt het geen supersnelrecht.” (Pol 5, Amsterdam)

“Het hele jaar zijn er supersnelrechtzittingen, en die zijn redelijk gevuld. Dagelijks is er om 14:00 uur een zitting, met maximaal vijf verdachten per dag. Soms zijn de keuzes beperkt door het aantal en wordt een verdachte toch maar met een dagvaarding weggestuurd, omdat er een andere zaak hogere prioriteit heeft om op supersnelrecht te komen. Op vrijdag zijn er maximaal acht plekken, want dat is voor het weekend. Op maandag, met het weekend ertussen, moet er soms worden geschoven met verdachten, of moet een verdachte van supersnelrecht worden afgehaald omdat alle plekken al volgepland zijn.” (Pol 7, Rotterdam)

6.2 Inspraak van verdachte en advocaat bij beslissing tot supersnelrecht

Wat betreft de inspraak van verdachten en advocaten bij de keuze voor supersnelrecht komt uit de interviews met politieambtenaren een duidelijk verschil naar voren tussen enerzijds Amsterdam en anderzijds Rotterdam en Den Haag. In Amsterdam vraagt de politie de verdachte om instemming en het OM doet dat bij de advocaat. In Rotterdam en Den Haag komt dit volgens de geïnterviewde politieambtenaren pas aan de orde bij de zitting.

“Voorwaarde voor supersnelrecht is dat zowel de verdachte als de advocaat akkoord gaat met supersnelrecht. Geen akkoord van beiden is geen supersnelrecht. Soms overlegt de advocaat nog eerst met de verdachte. De verdachte krijgt uitleg van supersnelrecht, dat is verplicht. Geen uitleg is geen supersnelrecht.” (Pol 4, Amsterdam)

“Wanneer de zaak geschikt lijkt voor supersnelrecht geeft de coördinator op het politiebureau aan de verbalisant mee om de verdachte in het verhoor te vragen of hij/zij medewerking wil verlenen aan supersnelrecht. Er wordt ook een uitleg bij gegeven: dat betekent dat je binnen drie dagen wordt voorgeleid en veroordeeld, en tot die tijd niet in vrijheid wordt gesteld.” (Pol 4, Amsterdam)

“Bij de beslissing voor supersnelrecht is de verdachte al gehoord, en de aangifte van het slachtoffer opgenomen. In de regel zijn alle onderzoeken afgerond, m.u.v. kleine dingen zoals camerabeelden uitkijken, soms wordt er dan geschoven met een dag. De verdachte en de advocaat hebben geen stem in de beslissing voor supersnelrecht, hier niet in elk ge-

val. Op de zitting, ter plekke, moet de verdachte afstand doen van de termijn, als hij dat niet doet krijgt hij een dagvaarding mee..”(Pol 6, Rotterdam)

“Supersnelrecht hangt niet af van de verdachte of de advocaat, zij hebben niks te beslissen daarin. Er wordt de verdachte alleen op de zitting gevraagd om afstand te doen van de dagvaardingstermijn, of dat akkoord is. Maar dat is dus al bij voorgeleiding. De verdachte krijgt de dagvaarding kort voor de zitting uitgereikt, meestal is de zitting een dag na de aanhouding. De OvJ stelt de dagvaarding op en die moet door de verdachte worden ondertekend. Indien nodig vertaald, en ook de uitreiking met een tolk. Op de zitting is er dan ook een tolk bij.” (Pol 7, Rotterdam)

“Verdachte en advocaat hebben geen keuze in supersnelrecht, het wordt ze meegedeeld. Bij de in verzekeringstelling doe ik de mededeling aan de verdachte dat hij morgen om zo laat wordt voorgeleid op een supersnelrechtzitting. Indien nodig met tolk, telefonisch. Soms vraagt de verdachte uitleg, dan leg ik kort uit dat de rechter meteen uitspraak doet en hij ook kans heeft te moeten blijven zitten.” (Pol 8, Den Haag)

“De verdachte wordt geïnformeerd over de supersnelrechtzitting wanneer wij dat weten en de verdachte in verzekering wordt gesteld, als dat nog niet is gebeurd. Als ik vermoed dat het een supersnelrechtzaak wordt deel ik vaak al mee aan de verdachte dat de kans heel groot is dat hij binnen drie dagen voor de rechter komt. De verdachte kan supersnelrecht niet weigeren, de advocaat ook niet. De OvJ beslist en that’s it. Verdachte hoeft ook niet te tekenen voor akkoord supersnelrecht.” (Pol 10, Den Haag)

6.3 Supersnelrecht en geweld tegen politie en hulpverleners

Alle geïnterviewde politieambtenaren stellen dat zaken met geweld tegen politiemensen of hulpverleners, zoals ambulancepersoneel of medewerkers van het openbaar vervoer nauwelijks of niet voorkomen bij supersnelrecht. Daarvoor zijn praktische redenen, zoals het niet op tijd rond kunnen krijgen van de zaak. Bovendien worden bij dergelijk geweld doorgaans zwaardere straffen geëist en is er apart beleid voor geweld tegen politieambtenaren en hulpverleners.

“Geweld tegen politie zie je weinig op supersnelrecht. Een simpel iets zonder consequenties kan. Maar vaak is het complexer, zijn er ergere consequenties, dan is supersnelrecht ongeschikt. Geweld tegen de politie wordt vaak ook strenger gestraft, en daar zijn supersnelrechtzittingen ook niet zo geschikt voor.” (Pol 2, Den Haag)

“Er zijn VPT-zaken, veilig publieke taakzaken tegen bijvoorbeeld mensen van het openbaar vervoer of gemeenteambtenaren. Die moeten in principe zwaarder worden bestraft. Voor GTPA-zaken, geweld tegen politieambtenaren, idem. Voor die laatste zijn speciale zittingen. Daarom zie je die zaken eigenlijk nooit in supersnelrecht.” (Pol 4, Amsterdam)

“De politie als slachtoffer? Er is een geweldsprotocol, die zaken gaan via de politierechter, komen niet in supersnelrecht.” (Pol 7, Rotterdam)

“Politie als slachtoffer is eigenlijk nooit in supersnelrecht, want geweld tegen een ambtenaar móet een voorgeleiding worden. Dat is zo vastgesteld. Beledigingen, of kleine zaken, worden vaak een dagvaarding. Er is een apart beleid voor geweld tegen politie.” (Pol 8, Den Haag)

“De politie als slachtoffer bij supersnelrecht, tja dat komt weinig voor, dan is het bij geweld. Als het voorkomt, is het geen schokkend geweld, want dan wordt het vrijwel altijd een voorgeleiding. Dat is ook binnen drie dagen, maar heeft een groter onderzoek dan bij supersnelrecht. Supersnelrecht is bulkwerk, productiewerk. Geen schokkende zaken.” (Pol 10, Den Haag)

6.4 Supersnelrecht bij evenementen en op bijzondere dagen

Supersnelrecht is er ook wel bij bijzondere evenementen, zoals demonstraties, of vlak na bijzondere (feest)dagen, zoals Koningsdag of Oud en Nieuw. Wanneer supersnelrecht dan wordt toegepast, is er voor politieambtenaren in principe geen verschil met ‘gewone’ supersnelrechtzaken. Er zijn wel evenementen of bijzondere dagen waarbij veel wordt voorbereid en alles klaar staat voor toepassing van supersnelrecht.

“Bij bijzondere evenementen zijn er in Den Haag soms andere regels, bijvoorbeeld bij grote demonstraties. Dan is er een ander draaiboek en wordt van tevoren grote ruimte ingericht als verhoorgebouw, met een tijdelijk ZSM-team. Het kan namelijk niet voor het gewone ZSM-team erbij. Alles wordt daarop ingericht, waarbij de verdachten een hele route doorgaan, met foto, advocaat, enzovoorts. Arrestantenafhandeling noemen ze het, araf. Soms komt er niemand, maar je kan niet het risico lopen dat er wel ineens 120 verdachten staan.” (Pol 1, Den Haag)

Toch, zo zeggen de geïnterviewde politieambtenaren, is het bij zulke gelegenheden doorgaans niet echt drukker wat betreft supersnelrecht – ook niet als er wel meer arrestanten zijn. De zaken zijn vaak te complex voor supersnelrecht.

“Ook voor evenementen geldt: alleen de simpele zaken worden supersnelrecht. Bij Oud en Nieuw of Koningsdag gaat het vaak om openlijke geweldpleging. En die zaken zijn te ingewikkeld voor supersnelrecht. De OvJ wil dan vaak extra onderzoek.” (Pol 8, Den Haag).

“Ook bij voetbalrellen gaat het vaak om openlijke geweldpleging, en dan is vaak niet duidelijk wie wat heeft gedaan.” (Pol 2, Den Haag)

“Afgelopen weekend was er bijvoorbeeld een politieke demonstratie, dat zijn vaak beledigingszaken. Die zijn meestal niet geschikt voor supersnelrecht.” (Pol 4, Amsterdam)

“Bij Oud en Nieuw gaan dingen rondom supersnelrecht niet anders. Ja, er is veel media-aandacht voor. En dan komt er zelfs op het journaal dat er mensen zijn voorgeleid. Maar ook dit jaar landelijk weer hartstikke weinig. Zoveel hebben we er soms op een dag.” (Pol 5, Amsterdam).

6.5 Supersnelrecht en tijdsdruk

Op de vraag hoe de politie omgaat met de tijdsdruk die er op supersnelrechtzaken staat, antwoorden de geïnterviewde politieambtenaren dat het meestal wel te doen is, want ze zijn erop ingesteld. Het proces-verbaal kost op zichzelf niet veel tijd, het zijn meer de pieken op het laatste moment die voor veel druk kunnen zorgen. Vertraging kan ook ontstaan door de tijd die gemoeid is met het uitreiken van de dagvaarding en het tolken/vertalen. En soms vinden politieambtenaren dat de officier van justitie onredelijke eisen stelt aan de bewijsvoering, waardoor de tijd heel krap, soms te krap wordt. Lukt het niet op tijd om alles af te krijgen, zo is de algemene teneur, dan wordt het geen supersnelrecht. Tenzij de zitting alsnog een dag later kan plaatsvinden dan in eerste instantie gepland was.

“Supersnelrecht geeft een druk op de politie, zeker als het OM ook nog vragen heeft. In principe is voor dat dossier altijd wel genoeg tijd, zeker voor de eenvoudige zaken. Maar bijvoorbeeld het opvragen van beelden, en het bekijken daarvan, kost meer tijd. Maar eigenlijk is het altijd wel te redden, en er is wel enige speling, bijvoorbeeld dat de zitting niet de volgende dag is maar bijvoorbeeld eerst een voorgeleiding. Van alle arrestanten bekijken we eerst welke supersnelrecht zijn, die zaken gaan dan eerst. Een dagvaarding heeft wat minder haast.” (Pol 9, Amsterdam)

“Voor het proces-verbaal is altijd voldoende tijd, want het gaat om eenvoudige zaken. De dagvaarding wordt soms uitgereikt op het parket, maar vaker gebeurt dat in het cellencomplex – en dat mag alleen door de verbalisant. Die moet dan weer naar het cellencomplex, er zijn er drie in Amsterdam. Soms niet erg handig, logistiek gezien. Gek genoeg kan de dagvaarding niet worden uitgereikt door de politie op het cellencomplex.” (Pol 3, Amsterdam)

“Indien nodig wordt de dagvaarding vertaald, uitgereikt met een tolk (telefonisch). We zijn ook afhankelijk van of er een beëdigde tolk beschikbaar is. Ook de invertekingstelling moet worden vertaald en uitgereikt aan de verdachte. Dat doet het OM op ZSM, en soms kunnen we daar wel vier, vijf uur op wachten. Iedereen heeft andere tijden. De piketadvocaten zijn open van 7:00-20:00 uur, ZSM van 8:00-22:00 uur, wij van de wijkrecherche van 6:30-23:00 uur. Dat kan soms ook voor vertraging zorgen. Toch redden we het om op tijd te zijn voor een supersnelrechtzitting. Anders wordt het ook geen supersnelrecht.” (Pol 4, Amsterdam)

“Voor ons genereert supersnelrecht extra werkdruk. Vooral donderdag tot en met zondag. Bij de meeste verdachten moet het dossier dezelfde dag af zijn, en dat is gewoon kort dag. Supersnelrechtzaken hebben voorrang. Het voordeel is dan wel: klaar is klaar.” (Pol 8, Den Haag)

“We hebben hier een vroege dienst, 7:00-16:00 uur, en een late dienst, 13:30-23:00 uur. Voor de late dienst is de kans groot dat je moet overwerken vanwege supersnelrecht. De zitting is meestal de dag erna, afhankelijk van het maximum aantal plekken. En het dossier moet dan gewoon af. Zeg dat je bij vijf late diensten, er twee later naar huis gaat vanwege supersnelrecht. Soms krijgen we pas om 14:55 uur door dat het een supersnelrecht wordt, of ’s avonds vlak voor einde dienst. En soms komen er dan ook nog vragen van de officier van justitie die verre van redelijk zijn.” (Pol 8, Den Haag)

“We hebben het altijd druk, soms te druk. Vooral als de tijd richting 15:00 uur loopt, dan is het spitsuur, omdat dan de 6-uurs termijn verloopt. Gestress ook wel, alles moet op tijd geregeld zijn. In principe lukt het wel binnen de tijd, maar soms duurt de terugkoppeling wat langer, bijvoorbeeld als de OvJ druk is. Maar eigenlijk is het altijd wel te doen.” (Pol 6, Rotterdam)

“De politie komt wel eens in tijdsnood, dat we het niet redden. Waar mogelijk zoeken we dan naar een oplossing, bijvoorbeeld voor de inverzekeringstelling, die is drie dagen, als we die dan laten toetsen door de rechter-commissaris kan die met drie dagen worden verlengd, zodat de verdachte toch nog op supersnelrecht kan. Maar dat gebeurt niet vaak. De verdachte moet dan wel een berg documentatie hebben opgebouwd eigenlijk.” (Pol 7, Rotterdam)

“De officier van justitie vraagt wel eens of wij het wel redden voor een supersnelrecht, of dat het te druk is. Maar wij hebben liever supersnelrecht dan een dagvaarding bijvoorbeeld, klaar is klaar. We proberen om de verdachte binnen één dag op de zitting te krijgen, anders de volgende dag.” (Pol 10, Den Haag)

6.6 Positieve aspecten, knelpunten en verbeterpunten

Ook al staat er bij supersnelrechtzaken soms behoorlijk druk op de ketel om alles op tijd klaar te hebben, onafhankelijk van elkaar zijn de geïnterviewde politieambtenaren positief over supersnelrecht wat betreft de snelle afdoening. Dat geeft voldoening voor de politie - en verdachten weten meteen waar ze aan toe zijn.

“Over het algemeen vind ik supersnelrecht fantastisch, het is een goed middel, ik ben er enthousiast over. Het is lik-op-stuk voor zaken die anders maar zouden blijven gaan. Voor de politie is het mooi. Snelle beslissingen, het proces-verbaal is snel af, niet gecompliceerd.” (Pol 2, Den Haag)

“Soms is het flink gas geven, maar dan ben je er wel vanaf. Vaak wordt er ook een gevangenisstraf opgelegd. Het geeft een goed gevoel dat het is afgehandeld.” (Pol 1, Den Haag)

“Positief aan supersnelrecht is dat het voldoening geeft, want de verdachte wordt meteen berecht en voorgeleid.” (Pol 5, Amsterdam)

“Over het algemeen vind ik supersnelrecht een goed middel, de zaak is op korte termijn helemaal afgedaan en de verdachte weet meteen waar hij aan toe is. En voor het slachtoffer moet het toch een fijn idee zijn dat de verdachte meteen voor de rechter moet verschijnen.” (Pol 7, Rotterdam)

“Ik vind supersnelrecht fantastisch. Te meer met de buitenlandse winkeldieven die we hebben hier, het is echt lik-op-stuk. Het voordeel voor ons is dat de processen-verbaal niet lang in de bak worden gehouden, klaar is klaar. Het werkt lekker, en we zijn er snel vanaf.” (Pol 10, De Haag)

De snelheid bij supersnelrecht moet echter niet ten koste gaan van de zorgvuldigheid, zo wordt benadrukt. Soms worden verdachten vanwege de korte voorbereidingstijd heengezonden, of heeft men de indruk dat verdachten door de rechter beloond worden voor hun medewerking aan supersnelrecht en lichter worden gestraft.

“Als de zaak echt duidelijk is, is supersnelrecht zeker goed. Maar het moet niet ten koste gaan van de kwaliteit. Je moet wel goed blijven kijken naar de zorgvuldigheid van je onderzoek. Maar als de politie meer onderzoek wil, wordt het eigenlijk geen supersnelrecht.” (Pol 1, Den Haag)

“Supersnelrecht wordt bijvoorbeeld ook ingezet bij diefstal fiets, maar vaak is daarbij mager bewijs. De aangifte wordt niet altijd gedaan, of per internet, of later. En als de zaak dan al is geweest, wordt de verdachte regelmatig heengezonden. Terwijl als de zaak later had gediend, en de aangifte er wel was, dan was dat niet gebeurd.” (Pol 8, Den Haag)

“Ik heb wel het idee dat bij supersnelrecht vaak lichter wordt gestraft door de snelle afhandeling. En dat de verdachte wordt beloond als hij meewerkt aan supersnelrecht.” (Pol 4, Amsterdam)

Als knelpunten bij supersnelrecht worden de beschikbare capaciteit bij ZSM en efficiëntie in de besluitvorming en qua administratieve procedures en beschikbaarheid van ketenpartners genoemd.

“Over het algemeen is er te weinig capaciteit op ZSM, niet specifiek bij supersnelrecht.” (Pol 1, Den Haag)

“De efficiëntie van ZSM laat wel te wensen over. Zo hebben we elke ochtend overleg, maar het zit er vaak in dat de volgende dag een andere collega die zaak oppakt. Dus dan wordt het weer in het overleg besproken. Je zou eens moeten kijken naar het kostenplaatje

daarvan. Soms zijn officiers heel erg strikt en van de regels, willen dan alles uitgezocht hebben. Bijvoorbeeld als er camerabeelden zijn en de verdachte bekend winkeldiefstal, maar de officier ziet in het rapport dat er een getuige is, dat hij wil dat die nog wordt gehoord. Dat is onnodig, en ik ben er dan ook voor om extra onnodig werk tegen te houden.” (Pol 3, Amsterdam)

“Een nadeel is dat je soms met die dagvaarding meer werk eraan hebt. Ik zie het nut ook niet van die dagvaarding bij supersnelrecht, want de verdachte zit al vast en weet dat hij wordt voorgeleid binnen drie dagen.” (Pol 5, Amsterdam)

“Het is mij niet duidelijk waarom we zoveel moeten kopiëren. Bij een supersnelrechtzaak, maar ook andere zaken hoor, moeten er vijf kopieën van het hele dossier gemaakt worden. Een houden we hier en vier gaan naar de OvJ, advocaat enz. Onbegrijpelijk vind ik dat, in deze tijd. Onhandig is soms ook dat de tijden van de instanties verschillen. Vaak zijn het toch 8-17 uur baantjes. En in het weekend zijn ze vaak niet of slecht bereikbaar.” (Pol 8, Den Haag)

In antwoord op de vraag naar wat er beter zou kunnen, noemen politieambtenaren onder andere verbeteringen in de administratie en betere beschikbaarheid van ketenpartners of advocaten. Daarnaast zouden ze het soms beter vinden om zaken die nu in het supersnelrecht terechtkomen te voegen met openstaande zaken.

“Er is, denk ik, veel winst te behalen in de administratieprocessen. Er wordt te veel dubbel of extra gedaan. Daarin kan veel extra werk voor ons weggehaald worden. “ (Pol 9, Amsterdam)

“Het OM is een beetje te veel 9-17 uur nog, wat ons betreft zouden er ook supersnelrechtzittingen in de weekenden zijn.” (Pol 6, Rotterdam)

“Je zou de capaciteit kunnen verhogen, bijvoorbeeld in de ochtend ook supersnelrechtzittingen. Zodat alle in aanmerking komende zaken ook echt supersnelrecht worden.” (Pol 7, Rotterdam)

“Een verbeterpunt zou zijn dat we minder gebonden zijn aan de tijden van de andere netwerken. Bijvoorbeeld de advocaten of het OM, dat belemmert soms onze voortgang. Wij willen gewoon verder.” (Pol 4, Amsterdam)

“Het nadeel van de hoge tijdsdruk bij de politie zou verbeterd kunnen door meer OvJ's op ZSM neer te zetten, dat zou de beslissing kunnen versnellen, dus voor ons beter werken.” (Pol 8, Den Haag)

“Een advocaat bij ZSM zou wel handig zijn. Met name in het weekend, want veel advocaten hebben alleen een vast telefoonnummer en dan zijn ze onbereikbaar.” (Pol 3, Amsterdam)

“Wat anders kan, is als een verdachte meerdere openstaande zaken heeft. Bij supersnelrecht wordt dan alleen die ene zaak behandeld. Dat is omslachtig, die kunnen dan beter samen worden genomen. Maar met name vanwege de afdeling administratie bij het OM gebeurt dat niet.” (Pol 3, Amsterdam)

Ten slotte wordt soms gepleit voor een meer toegespitste toepassing van supersnelrecht, door ook bij de wat grotere zaken supersnelrecht toe te passen. Of juist door bij veelplegers van kleine delicten niet telkens supersnelrecht in te zetten, maar zaken te stapelen en dan tezamen op een gewone zitting te behandelen.

“Het OM zou prioritering moeten aanbrengen, en de wat grotere zaken geschikt moeten maken voor supersnelrecht. Maar die worden vaak een voorgeleiding. Sowieso zou het goed zijn als duidelijker was: die zaken gaan standaard naar supersnelrecht, en die niet. Dan weten we waar we aan toe zijn. De sturing van het OM is heel bepalend. Misschien moeten ze supersnelrecht alleen voor misdrijven toepassen, en dan ook zonder de keuze ervoor van de verdachte. Dat voor advocaten ook duidelijk is: ik moet maar regelen dat ik gewoon die zaak kan doen, of ik stuur een vervanger, en anders doe ik de zaak niet.” (Pol 9, Amsterdam)

“De winkeldiefstallen zouden moeten worden afgedaan met een mini-pv, net als bij verkeersboetes zeg maar, dat je zo’n geel papiertje op je auto vindt. Eerst krijg je een bericht dat je moet betalen, dan is het herroepelijk. Als je niet betaalt wordt het onherroepelijk. En dan bij 10 openstaande bedragen ga je de cel in voor 5-6 weken, zou ik zeggen. Dat lijkt me veel efficiënter dan elke keer supersnelrecht zaken volstoppen. Die mogelijkheid van een mini-pv heb je ook voor winkeldiefstal, maar alleen voor first offenders. Het OM wil voor recidivisten supersnelrecht.” (Pol 9, Amsterdam)

6.7 Conclusie

Naar de ervaring van politieambtenaren in Den Haag, Rotterdam en Amsterdam (onderzoeksvraag 8) gaat het bij supersnelrecht hoofdzakelijk om ‘heterdaadjes’, relatief simpele zaken waarbij het bewijs als het ware panklaar is. In de praktijk gaat het vooral om vermogenscriminaliteit, in het bijzonder winkeldiefstal. Naast het type delict wegen recidive en het niet beschikken over een vaste woon- of verblijfplaats (in Nederland) mee. De ZSM-afdeling is de spin in het web; daar komt alle informatie snel binnen en worden taken verdeeld. Tussen de arrondissementen zijn er verschillen in de mate waarin en de wijze waarop ketenpartners inbreng hebben bij de besluitvorming, maar overal is het de officier van justitie die beslist of een zaak supersnelrecht wordt. Soms speelt ook het aantal beschikbare plekken voor een supersnelrechtzitting een rol bij de beslissing om bij een verdachte wel of juist niet supersnelrecht toe te passen. Wat betreft de inspraak van verdachten en advocaten bij de keuze voor supersnelrecht onderscheidt Amsterdam zich van Rotterdam en Den Haag. In Amsterdam vraagt de politie de verdachte om instemming

en het OM doet dat bij de advocaat. Volgens de politie in Rotterdam en Den Haag komt dit pas aan de orde bij de zitting.

Uit de interviews met politieambtenaren komen ook verklaringen naar voren voor het feit dat supersnelrecht niet zo vaak voorkomt in het geval van geweld tegen politie en hulpverleners en ook niet zo vaak wordt toegepast bij evenementen en op bijzondere dagen (zie de cijfers in hoofdstuk 3). Dergelijke zaken zijn vaak te complex voor (de korte termijn die beschikbaar is bij) supersnelrecht. Bovendien worden doorgaans zwaardere straffen geëist en is er apart beleid voor geweld tegen politieambtenaren en hulpverleners.

Met betrekking tot wat er goed gaat bij supersnelrecht (onderzoeksvraag 9) en wat er beter kan (onderzoeksvraag 10) menen de geïnterviewde politieambtenaren dat ze ingesteld zijn op de tijdsdruk. Soms vinden ze dat (minder ervaren) officieren van justitie onnodig de tijdsdruk opvoeren met onredelijke of overbodige eisen met betrekking tot de bewijsvoering. Tegelijkertijd is de communis opinio dat een zaak geen supersnelrecht wordt als de politie niet op tijd klaar kan zijn. Positief aan supersnelrecht is voor de politie vooral de voldoening van snelle afdoening. Zolang de snelheid maar niet ten koste gaat van de zorgvuldigheid. Als verbeterpunten noemen politieambtenaren vooral een efficiëntere besluitvorming, minder administratieve procedures en betere beschikbaarheid van ketenpartners of advocaten. Daarnaast wordt soms gepleit voor een selectievere, meer toegespitste toepassing van supersnelrecht.

7 Verdachten en slachtoffers

Bij de analyse van de cijfers over supersnelrecht (hoofdstuk 3) bleek dat de verdachten vrijwel altijd meerderjarig zijn. Over nationaliteit of etniciteit viel echter niet veel te zeggen, want van de overgrote meerderheid was die niet geregistreerd. Dat gold ook voor de woonplaats van ongeveer de helft van de verdachten. Dat zou erop kunnen wijzen dat verdachten vaak geen vaste woon- of verblijfplaats hadden, maar op basis van de justitie-data kon dit niet vastgesteld worden. Om meer inzicht te krijgen in dergelijke kenmerken van verdachten, wordt in dit hoofdstuk besproken wat hierover op basis van de interviews met politieambtenaren (dezelfde als in het vorige hoofdstuk) en de observaties tijdens supersnelrechtzittingen (dezelfde als in hoofdstuk 5) te zeggen valt. Daarna zoomen we in op de ervaringen van slachtoffers, Slachtofferhulp en verdachten met supersnelrecht (onderzoeksvraag 8), en wat er volgens hen goed gaat en wat er beter kan (onderzoeksvragen 9 en 10). Ten slotte worden de bevindingen samengevat en worden conclusies getrokken.

7.1 Politie over kenmerken van verdachten

De geïnterviewde politieambtenaren onderschrijven dat verdachten vrijwel altijd meerderjarig zijn. In de kern zijn er, althans in Den Haag, voor minderjarigen twee uitzonderingen: als ze al een strafblad hebben en/of geen vaste woon-of verblijfplaats (in Nederland). Ook volwassen verdachten zijn veelal recidivist, maar ook wel first offenders zonder vaste woon-of verblijfplaats.

“In theorie mogen minderjarigen wel in supersnelrecht, maar het gebeurt niet vaak. Bij ernstige zaken wordt het vaak een voorgeleiding.” (Pol 2, Den Haag)

“Er zijn geen first offenders in supersnelrecht, tenzij ze geen vaste woon-/verblijfplaats hebben. First offenders met een vaste woon-/verblijfplaats, als ze bekennen en minderjarig zijn, krijgen bij winkeldiefstal een ‘mini (pv)’, met een boete. Degenen in supersnelrecht met een vaste woon- of verblijfplaats zijn veelal recidivisten.” (Pol 4, Amsterdam)

“Vaak hebben verdachten bij supersnelrecht geen vaste woon-/ verblijfplaats. First offenders met een vast adres krijgen in principe een dagvaarding. First offenders zonder vaste woon-/ verblijfplaats komen wel op supersnelrecht.” (Pol 7, Rotterdam)

Wat betreft de nationaliteit of etniciteit van verdachten springen in alle interviews met politieambtenaren MOE-landers (personen uit Midden- en Oost-Europa) er uit. Veelal worden hierbij Polen (regelmatig met de toevoeging: maar daarvan wonen er ook veel in

Nederland), Roemenen en Bulgaren genoemd. Meestal betreft het mannen, maar ook vrouwen krijgen supersnelrecht.

“Nederlanders hebben negen van de tien keer een vast postadres, tenzij het een postadres is van de sociale dienst of iets dergelijks. Buitenlanders hebben geen vast adres vaak, dus die kunnen niet worden gedagvaard, en krijgen dus vaak supersnelrecht.” (Pol 10, Den Haag)

”Verdachten uit Polen en Roemenië zijn wel echt de hofleveranciers in supersnelrecht.” (Pol 9, Amsterdam)

“Bij supersnelrecht zijn het vaak buitenlanders zonder vaste woon-/verblijfplaats die vermogensdelicten plegen. De grootste combi is: MOE-landers zonder vaste verblijfplaats. Die krijgen vaak ook zonder veel documentatie supersnelrecht.” (Pol 1, Den Haag)

“Het zijn hoofdzakelijk wel mannen in supersnelrecht. Roemenen zijn vaker vrouw, vooral bij zakkenrollerij. Polen zijn vaker man, maar winkeldiefstal wordt eigenlijk door iedereen gedaan.” (Pol 10, Den Haag)

Bij winkeldiefstalzaken in supersnelrecht ziet de politie veel ‘kruimelwerk’. Maar politieambtenaren zien ook, vooral bij bepaalde groepen MOE-landers, winkeldiefstal en zakkenrollerij in georganiseerd verband.

“Het zijn vaak mannen, 20-30 jaar. Dakloos regelmatig, zowel uit Nederland als uit het buitenland. Voor mijn gevoel zijn de buitenlanders vaak jonge mannen die hier niet hebben gevonden wat ze zochten. Ik heb ook wel eens een supersnelrechtzaak voorbij zien komen waarbij iemand een croissantje had gestolen.” (Pol 2, Den Haag)

“Vaak zijn het Polen, Roemenen zonder vaste woon- en verblijfplaats, want hoe ga je die mensen anders nog berechten of beboeten? Er zijn nu eenmaal veel Polen in Nederland nu. Die zijn wel wat vaker betrokken bij kleine criminaliteit. Dan gaan ze bijvoorbeeld met hun dronken hoofd de supermarkt in en dan stelen ze drie blikjes bier.” (Pol 5, Amsterdam)

“Verdachten uit Oost-Europa geven bij het verhoor vaak aan pas 24 uur in Nederland te zijn, maar lopen dan met een geprepareerde tas in het centrum proletarisch te winkelen. We vermoeden inmiddels dat het georganiseerde misdad is, dat ze hier met bussen worden afgezet en na een paar dagen weer teruggaan. En als er dan eentje wordt gepakt, tja. Van die groepering ondervinden we met enige regelmaat veel overlast.” (Pol 7, Rotterdam)

Het profiel van de verdachten bij supersnelrecht hangt ook wel samen met de wijk. Vooral in buurten met veel winkels en toeristen spreken politieambtenaren over niet in Nederland woonachtige (groepen) buitenlanders en ook wel over verslaafden zonder vas-

te woon- of verblijfplaats. In woonwijken zien ze vaker verdachten uit de buurt. In het havengebied van Rotterdam onder andere verdachten met valse papieren.

“Op dit bureau doen we redelijk veel supersnelrecht. Dat komt omdat we hier, vanwege de locatie in het centrum, veel winkeldieven hebben. Die lenen zich goed voor supersnelrecht. We zien een terugkerende groep van alcohol- en drugsverslaafden. Ook mensen uit het Oostblok zien we veel bij winkeldiefstal en zakkenrollen. Er zijn echt georganiseerde groepen. Zowel mannen als vrouwen. En vandaag zijn ze hier, morgen in Rotterdam, en overmorgen in Groningen. Ze reizen heel Europa door.” (Pol 8, Den Haag)

“Bij de verdachten zijn veel Marokkanen, maar ja, we zitten hier in west, dus wat wil je, die wonen hier veel. Maar er zit bijna nooit een Nederlandse naam tussen. En ook veel Oost-blokkers, Roemenen en Polen. Die staan niet ingeschreven dus ik kan niet zeggen of die hier ook veel wonen. Die doen veel winkeldiefstallen, bij Marokkanen gaat het vaker om geweld.” (Pol 4, Amsterdam)

“Hier in de haven hebben we de laatste tijd meer te maken met documentfraude, paspoortvervalsing. En een enkele vernieling.” (Pol 6, Rotterdam)

7.2 Verdachten op supersnelrechtzittingen

Tijdens de keren dat we observaties deden op supersnelrechtzittingen (zie hoofdstuk 4) verschenen in totaal 47 verdachten: 11 op zittingen na de jaarwisseling en 36 op de overige (‘reguliere’) zittingen.¹⁰⁹ De observaties bevestigden het beeld van politieambtenaren dat de verdachten bij supersnelrecht overwegend mannen zijn. Slechts één van de 47 verdachten was vrouw.

Ook was er een oververtegenwoordiging van MOE-landers. Bijna de helft van de verdachten (21 van de 47 = 45%) kwam uit Roemenië, Polen of een ander land in Midden- en Oost-Europa (Bulgarije, Hongarije, Tsjechië, Litouwen of Albanië). Bij de jaarwisselingzittingen was slechts één verdachte MOE-lander, bij de ‘reguliere’ supersnelrechtzittingen ruim de helft (56%). Een ander opvallend verschil is dat de overgrote meerderheid (89%) van de verdachten op de ‘reguliere’ zittingen geen vaste woon- of verblijfplaats had (in Nederland), tegenover drie van de elf verdachten op de jaarwisselingzittingen (27%).

De meeste verdachten waren recidivist, maar onder degenen op de ‘reguliere’ zittingen was ongeveer één op de vijf first offender – althans in Nederland. Al deze ‘first offenders’ kwamen uit het buitenland en beschikten niet over een vaste woon- of verblijfplaats in Nederland. Slechts één van de elf verdachten op de jaarwisselingzittingen was first offen-

¹⁰⁹ Dit is inclusief de verdachten tijdens de zitting na de jaarwisseling in Utrecht, waar we geen observaties konden verrichten, maar wel informatie over verzamelden.

der: een man die verdacht werd van geweld tegen de verbalisant die zijn broer aanhield (die eveneens als verdachte op de zitting verscheen).

De overgrote meerderheid van de verdachten op de ‘reguliere’ supersnelrechtzittingen werd verdacht van (poging tot) winkeldiefstal (86%), van wie één tevens van belediging en bedreiging van politieagenten bij de aanhouding (**Tabel 7.1**).

Tabel 7.1 Kenmerken verdachten ‘reguliere’ supersnelrechtzittingen (n=36)

	m/v	Land	Wonen (in NL)	Delict	Recidive (in NL)
1	m	Nederland	Woning	winkeldiefstal vlees	ja
2	m	Roemenië	ZWV	diefstal + poging diefstal portemonnee	ja
3	m	Nederland	ZWV	winkeldiefstal appeltaart	ja
4	m	Nederland	Begeleid	winkeldiefstal bij drogist + bedreiging beveiliging	ja
5	m	Roemenië	ZWV	poging winkeldiefstal	first offender
6	m	Roemenië	ZWV	winkeldiefstal kleding	ja
7	m	Hongarije	ZWV	winkeldiefstal bier, chips	ja
8	m	Polen	ZWV	winkeldiefstal kip en bier	ja
9	m	Roemenië	ZWV	diefstal lokfiets	ja
10	m	Hongarije	ZWV	winkeldiefstal bier, chips	ja
11	m	Polen	ZWV	winkeldiefstal gereedschap	ja
12	v	Nederland	ZWV	winkeldiefstal tandpasta	ja
13	m	Noord-Afrika	ZWV	verduistering/heling telefoon	first offender
14	m	Litouwen	ZWV	winkeldiefstal diverse goederen	first offender
15	m	Polen	ZWV	winkeldiefstal kipdrumsticks	ja
16	m	Spanje	ZWV	winkeldiefstal bier + baco	ja
17	m	Ghana	ZWV	zakkenrollen portemonnee toerist	first offender
18	m	Ethiopië	ZWV	winkeldiefstal koffie, bier, gehakt	ja
19	m	Bulgarije	ZWV	winkeldiefstal schoenen, vest en jas	ja
20	m	Polen	ZWV	winkeldiefstal chocomel	ja
21	m	Curaçao	Begeleid	winkeldiefstal airfryer	ja
22	m	Polen	ZWV	winkeldiefstal 2 pakken koek	first offender
23	m	Suriname	Begeleid	winkeldiefstal 3 pakken vlees	ja
24	m	Antillen	Woning	winkeldiefstal babykleding, ondergoed	ja
25	m	Tsjechië	ZWV	winkeldiefstal twee mutsen	first offender
26	m	Albanië	ZWV	winkeldiefstal twee truien (met 27, 28 en 29)	ja
27	m	Albanië	ZWV	idem	ja
28	m	Albanië	ZWV	idem	ja
29	m	Albanië	ZWV	winkeldiefstal jas en joggingbroek	first offender
30	m	Spanje	ZWV	winkeldiefstal winterjas	ja
31	m	Marokko	ZWV	diefstal tomtom uit auto	ja
32	m	Polen	ZWV	winkeldiefstal condooms, sokken, keeltabletten, gezichtscreme	ja
33	m	Libië	ZWV	winkeldiefstal kilo's kaas	ja
34	m	Polen	ZWV	winkeldiefstal broodje en yoghurt drankje	ja
35	m	Midden-Oosten	ZWV	winkeldiefstal kaas en vleeswaren + heling	ja
36	m	Nederland	Woning	winkeldiefstal blikje redbull + belediging en bedreiging agenten	ja

Op de jaarwisselingzittingen waren er ook wel enkele winkeldiefstalzaken, maar viel vooral op dat zes van de elf verdachten werden verdacht van verzet tegen aanhouding en/of geweld tegen de politie (**Tabel 7.2**).

Tabel 7.2 Kenmerken verdachten supersnelrechtzittingen jaarwisseling (n=11)

	m/v	Land	Wonen (in NL)	Delict	Recidive (in NL)
37	m	Nederland	Woning	winkeldiefstal blikje drank	ja
38	m	Polen	ZWV	winkeldiefstal sokken, handdoek en chocola	ja
39	m	Antillen	Begeleid	winkeldiefstal fles port	ja
40	m	Pakistan	ZWV	winkeldiefstal blikjes bier	ja
41	m	Nederland	Woning	vuurwerk, verzet tegen aanhouding en letsel politie-agent	ja
42	m	Nederland	Woning	verzet tegen aanhouding en letsel politieagent	ja
43	m	Nederland	Woning	vernietiging autoruit d.m.v. vuurwerk	ja
44	m	Nederland	Woning	vernietiging en verzet tegen aanhouding	ja
45	m	Nederland	ZWV	slaan en schoppen politieagent	ja
46	m	Antillen	Woning	geweld tegen + letsel verbalisant	ja
47	m	Antillen	Woning	geweld tegen verbalisant (i.v.m. aanhouding nr. 46)	first offender

7.3 Politie over slachtoffers

Veel zaken bij supersnelrecht betreffen winkeldiefstal. Volgens de geïnterviewde politieambtenaren worden die vooral gepleegd in grotere winkels. Daar is meer gelegenheid tot diefstal, maar er is ook veel toezicht en een zekere routine in de aanpak van winkeldieven.

“De slachtoffers zijn veelal grootwinkelbedrijven: V&D, Hema, Bijenkorf, Media Markt en grote winkelketens. Die hebben een eigen beveiliging. Soms ook trouwens interne diefstal, dat personeel geld of waren verduistert. Een enkele keer komen die op supersnelrecht, maar meestal is er dan meer onderzoek nodig.” (Pol 8, Den Haag)

“Slachtoffers zijn vaak grote bedrijven, meestal supermarkten, of grote kledingwinkels. Die winkels zijn drukker, dus daar kunnen ze makkelijker hun slag slaan. Na de burgeraanhouding van de winkel wordt de verdachte zo spoedig mogelijk aan de politie overgedragen. In de winkel wordt de aangifte al opgeschreven, de getuigen worden gehoord. Dan gaat de verdachte mee, alleen die moet nog worden gehoord.” (Pol 10, Den Haag)

“Winkels hebben een winkeldiefstalformulier in huis, zodat ze niet voor elke aangifte naar het bureau hoeven. Dat formulier wordt ingevuld en nagelopen door de politie.” (Pol 4, Amsterdam)

Dat vooral bij winkeldiefstal vaak supersnelrecht wordt ingezet heeft ook te maken met de afdoening van de schade. Met name de grotere winkels en winkelketens maken gebruik van een civielrechtelijke procedure, de zogeheten SODA (Service Organisatie Directe Aanpak). Winkels vullen het SODA-formulier in en dat komt bij het dossier, maar er wordt niet gevoegd. Er is wel een civiele boete, met een standaardbedrag van € 181,

door de branche berekend op grond van onder andere de hoeveelheid tijd die men kwijt is bij winkeldiefstal. Deze civiele boete staat echter los van de strafrechtelijke aanpak.

“Die €181 boete is civielrechtelijk, vanuit de winkel zelf en niet iets waar de politie zich eigenlijk mee bemoeit. De winkels hebben zelf ooit dat bedrag bepaald, als een gemiddeld geleden schade voor alle winkeldiefstallen. De advocaat kan bezwaar maken daartegen.” (Pol 1, Den Haag)

“Wanneer de verdachte bij supersnelrecht voorkomt is die boete nog niet verwerkt, want dat gaat via een acceptgiro via een speciaal bedrijf, dus bij supersnelrecht heeft de verdachte onze straf al gehad voordat die boete komt.” (Pol 10, Den Haag)

Het feit dat bij winkeldiefstal doorgaans niet wordt gevoegd, komt volgens de politie vooral omdat de verdachte op heterdaad werd betrapt en de gestolen waar weer in bezit is van de winkelier en er dus in die zin geen schade is. Maar soms wordt er bij winkeldiefstal wel gevoegd, bijvoorbeeld bij bederfelijke waar of door de diefstal beschadigde kleding.

“Supersnelrecht gaat om eenvoudig bewijsbare zaken, liefst is er geen schade, en anders moet het slachtoffer voldoende tijd hebben om te kunnen voegen. Heel veel gaat het om winkeldiefstallen, die lenen zich het best voor supersnelrecht: geen schade, want de spullen blijven vaak in het pand achter.” (Pol 7, Rotterdam)

“Grootwinkelbedrijven voegen vaak wel als bijvoorbeeld de labels van kleren zijn getrokken, of als iemand vleeswaren in zijn onderbroek heeft gestopt.” (Pol 6, Rotterdam)

In het geval van bijvoorbeeld zakkenrollerij of fietsendiefstal zijn niet bedrijven, maar personen slachtoffer. Dan wordt wel gevoegd, tenzij de zakkenroller of fietsendief meteen wordt gepakt en het slachtoffer zijn of haar eigendommen terugkrijgt.

“Bij zakkenrollers zijn de slachtoffers vaak toeristen. Die worden erop uitgekozen. Die zakkenrollers hebben de meest innovatieve manieren. Als zij op heterdaad gepakt worden, krijgen de toeristen hun spullen direct terug en dan is er ook geen voeging.” (Pol 3, Amsterdam)

7.4 Slachtoffers en Slachtofferhulp

Op geen van de geobserveerde supersnelrechtzittingen waren slachtoffers aanwezig. En in de interviews met politieambtenaren kwam naar voren dat er bijna nooit slachtoffers naar supersnelrechtzittingen komen. Als belangrijkste redenen hiervoor gaven zij dat in het geval van winkeldiefstal er geen schade is (de gestolen waar blijft in de winkel) en er vaak al een civiele boete is opgelegd (de eerdergenoemde SODA), terwijl bij andere delicten die op supersnelrechtzittingen komen ook vaak geen sprake is van schade of letsel.

“De winkelketens hebben hun eigen boete van € 181, komen nooit naar een zitting en voegen ook niet. Slachtoffers zijn er meestal niet bij supersnelrecht, want die voegen vaak en dat is voor supersnelrecht lastig in verband met de termijn.” (Pol 3, Amsterdam)

Voor het claimen van schade verwijst de politie slachtoffers naar Slachtofferhulp. Dat kan leiden tot voeging, maar ook tot het advies om geen supersnelrecht toe te passen.

“De politie informeert het slachtoffer over eventueel claimen van schade bij de aangifte. Vanaf januari 2016 is het een informatieplicht. Slachtofferhulp kan supersnelrecht afwijzen, dat gebeurt wel eens.” (Pol 1, Den Haag)

“Bij supersnelrecht is er liefst geen schade, en anders moet het slachtoffer voldoende tijd hebben om te kunnen voegen. Bij schade bij winkeldiefstal, bijvoorbeeld als de labels er zijn afgetrokken, dan regelt Slachtofferhulp de schadeclaim.” (Pol 7, Rotterdam)

“In principe benadert Slachtofferhulp de slachtoffers, en dat is wel verbeterd sinds ZSM, er wordt meer aandacht aan besteed. Ze zijn door ZSM dichterbij, zitten ook in dat overleg, en kunnen inspraak hebben in de beslissing van de officier van justitie. Claims van slachtoffers gaan eigenlijk via Slachtofferhulp, de politie doet dat wel als de verdachte nog in beeld is.” (Pol 9, Amsterdam)

Om inzicht te krijgen in (de ervaringen van) slachtoffers met betrekking tot supersnelrecht zijn ook interviews gehouden met vijf medewerkers van Slachtofferhulp (elk twee in Amsterdam en Den Haag en een in Rotterdam). In Amsterdam zit Slachtofferhulp sinds 1 januari 2015 ook op de ZSM-afdeling, 7 dagen per week, 12 uur per dag. Elke ochtend is er een overleg met de ketenpartners, waarin elke aangehouden verdachte wordt besproken (zie ook hoofdstuk 7). Wanneer een zaak supersnelrecht lijkt te worden, dan zijn de medewerkers van Slachtofferhulp er alert op of het belang van het slachtoffer vanwege de korte tijd in het gedrang komt. Indien dit het geval is, bijvoorbeeld bij fysiek letsel, wordt geadviseerd om geen supersnelrecht toe te passen en meer tijd te nemen om de schade goed uit te zoeken.

“Wij geven dan aan: wij willen eerst met het slachtoffer spreken om te kijken of er schade is. De OvJ neemt de beslissing voor supersnelrecht, maar over het algemeen wordt goed geluisterd naar ons advies. Bijvoorbeeld bij fysiek letsel adviseert Slachtofferhulp vaak een andere richting, geen supersnelrecht. Dan is namelijk nog niet inzichtelijk wat de (uiteinde-lijke) schade is van het slachtoffer. Bij supersnelrecht is er veel haast, dus eigenlijk is dat vanuit Slachtofferhulp niet zo gewenst, alleen als het slachtoffer snel de schade kan onderbouwen. Dan sturen wij het voegingsformulier naar het slachtoffer, normaliter doet het OM dat.” (Slachtofferhulp Amsterdam)

Ook in Rotterdam zit Slachtofferhulp als een van de ketenpartners 7 dagen per week, 12 uur per dag op ZSM (van 8:30-21:00 uur). Elke dag is er overleg tussen de ketenpartners,

maar hier gebeurt dit op ad-hoc basis, per zaak, verspreid over de dag (zie eveneens hoofdstuk 7). Afhankelijk van de zaak schuift Slachtofferhulp aan, voornamelijk wanneer er enige (maar geen grote) schade is, die binnen de korte tijd die bij supersnelrecht beschikbaar is ook voldoende inzichtelijk is.

“Als er geen schade is, is het vaak supersnelrecht. Maar wanneer iemand bij winkeldiefstal op heterdaad betrapt is en de spullen zijn teruggegeven, is er geen schade. Dat soort winkeldiefstallen doen wij niet bij Slachtofferhulp. De supersnelrechtzaken die wij wel in behandeling nemen, zijn er uiteindelijk niet zo heel veel. Wel bij een minimale schade die heel snel inzichtelijk gemaakt kan worden. Laatst had ik een zaak, diefstal fiets. De fiets was terecht, maar het slot was doorgeknipt. Het slachtoffer had nog een bonnetje, en kon het formulier op tijd invullen en terugmailen, dus de zaak kon naar supersnelrecht en het slachtoffer kreeg de € 30 terug. Dat was snel geregeld. Als de schade niet inzichtelijk is, komt er geen supersnelrecht is de afspraak.” (Slachtofferhulp Rotterdam)

In Den Haag zijn ook elke dag medewerkers aanwezig bij ZSM, maar hier vindt geen ketenoverleg plaats (zie eveneens hoofdstuk 7). Op ZSM krijgt Slachtofferhulp alle aangiften binnen waarbij een slachtoffer betrokken is. Indien van toepassing, maakt Slachtofferhulp het voegingsformulier gereed. Maar bij de beslissing om wel of juist geen supersnelrecht toe te passen zegt Slachtofferhulp niet betrokken te worden.

“We hebben wel het gevoel dat we daarin worden gehoord. De wens van het slachtoffer wordt wel geïnventariseerd, en bij schadevergoeding hebben wij eigenlijk meestal liever geen supersnelrecht, omdat het toch snel moet, en er niet altijd tijd is om de voeging volledig rond te hebben. Maar een supersnelrecht-zaak is voor ons een mededeling. De parketsecretaris geeft advies, de beslissing ligt bij de officier van justitie. Wij krijgen het dan per mail te horen.” (Slachtofferhulp Den Haag)

In alle drie steden is het standpunt van Slachtofferhulp: bij supersnelrecht bij voorkeur geen schade. En als er wel schade is, moet die niet te hoog zijn en op tijd vastgesteld kunnen worden.

“Soms gaat de politie zelf nog langs om het formulier ondertekend op te halen bij het slachtoffer, daar zijn ze wel creatief in. Bijvoorbeeld bij een buitenlander die anders morgen misschien het land uit is, dan willen ze die gewoon voor de rechter hebben. Als het niet lukt om de schade op tijd te verhalen, dan kan dat niet later nog.” (Slachtofferhulp Rotterdam)

Ook bij vernielingen en bij bedreiging en geweld prefereren de geïnterviewde medewerkers van Slachtofferhulp vaak om deze niet af te laten doen via supersnelrecht. Van belang hierbij is vooral de (snelle) aantoonbaarheid van de schade. Bij winkeldiefstal blijft Slachtofferhulp vaak buiten beeld omdat de schade afwezig is of te klein om actie te on-

dernemen. Dit heeft ook te maken met de eerdergenoemde SODA-procedure. Over het algemeen heeft een negatief advies meer kans van slagen indien de verdachte een vast adres heeft (in Nederland).

“In de praktijk zijn er niet heel vaak supersnelrechtzaken waar Slachtofferhulp bij betrokken is, ook omdat we bij schade of letsel vaak aansturen op een andere vorm van afdoening. Bij immateriële schade is het meestal te ingewikkeld binnen drie dagen. Slachtofferhulp staat meer slachtoffers bij in gewone snelrechtzaken.” (Slachtofferhulp Amsterdam)

“In het geval van een vordering moet je bij een slachtofferverklaring de gevolgen op papier zetten, maar bij supersnelrecht zijn de gevolgen pas een of twee dagen oud, dus dat is wat ingewikkeld. Soms denken slachtoffers ook wel ‘laat maar’, als ze zien wat ze allemaal moeten invullen voor een schadeclaim. Zeker als het dan gaat om bedragen als € 20. Zolang de dader maar wordt aangepakt. Bedrijven zien er vaak vanaf, particulieren doen het eerder wel. We adviseren ook regelmatig aan het slachtoffer om het te verhalen via hun eigen verzekering. Maar ze willen eigenlijk dat de dader betaalt.” (Slachtofferhulp Den Haag)

“Wij bellen geen grootwinkelbedrijven en bij een schade van minder dan € 500, want dat is niet onze doelgroep. Dat is een landelijke afspraak. Bij eenmanszaken met inzichtelijke schade bellen we wel. Gisteren nog had mijn collega een zaak van een pompstation, we dachten een groot bedrijf, maar het was een franchise. De schade was inzichtelijk, er was namelijk getankt zonder te betalen, dus de zaak kwam op supersnelrecht. (Slachtofferhulp Rotterdam)

“Een belangrijk kenmerk bij supersnelrecht is dat de verdachte vaak een ZVW-er is (= zonder vaste woon- of verblijfplaats). Vaak wordt er bij ZVW-ers voor supersnelrecht gekozen. Bij supersnelrecht vallen de voorgeleiding en de zitting samen. Wanneer de verwachting is dat de verdachte na de voorgeleiding wordt heengezonden, ben je bij ZVW-ers de verdachte kwijt. Als de verdachte wel een vaste woon-/verblijfplaats heeft, is het voor Slachtofferhulp makkelijker om de officier van justitie te overtuigen om te kiezen voor een andere vorm, geen supersnelrecht.” (Slachtofferhulp, Amsterdam)

Indien er gevoegd wordt, krijgt het slachtoffer het voegingsformulier per mail toegezonden. Slachtofferhulp helpt met het invullen daarvan. Daarop moeten het schadebedrag en de onderbouwing daarvan worden ingevuld. Dat formulier moet dan worden ondertekend door het slachtoffer teruggemailed worden. Slachtofferhulp mailt het dan door naar de officier van justitie. Er geldt: hoe beter de onderbouwing, hoe groter de kans dat de rechter het bedrag toewijst. Dat gaat niet altijd van een leien dakje, binnen de beschikbare tijd.

“Het is natuurlijk lastig als het slachtoffer geen mailadres heeft. Daarvan afgezien is het belangrijk dat er genoeg tijd is voor een goede onderbouwing van het bedrag. Het voegingsformulier klinkt soms makkelijker dan het is. Bijvoorbeeld als het gaat om een restaurant

waar iemand heeft gegeten en weg is gegaan zonder te betalen. Dan is er een bonnetje, dus zou je zeggen: dat is duidelijk, lijkt simpel af te handelen. Maar dan moet er een uittreksel van de Kamer van Koophandel bij, en dat moet worden ondertekend door de eigenaar of iemand die anders die daartoe bevoegd is. In de praktijk kan dat niet altijd binnen drie dagen.” (Slachtofferhulp Amsterdam)

“We krijgen de melding van de supersnelrecht-zaak vaak voor de volgende dag, maar soms ook voor dezelfde dag nog. We weten dat de supersnelrecht-zittingen vanaf 14 uur zijn, dus als je om 9 uur die mail leest, is er weinig tijd. Het slachtoffer moet ook maar meteen opnemen als je belt. Als er een schadevergoeding van het slachtoffer is, hopen we dat hij/zij een scanner heeft. Dan sturen we alles via de mail, en moet het slachtoffer het ondertekend ingescand terugsturen. En dat sturen we dan op naar de officier van justitie. Als het niet binnen de tijd lukt om voeging te doen, dan hoop je dat ze de zitting aanhouden. Simpele diefstal, zoals een pak suiker van de Albert Heijn, is een ander verhaal dan een vernieling van een auto. Die moet eerst naar de garage enzovoorts, dat kost meer tijd dan je hebt dan.” (Slachtofferhulp Den Haag)

7.5 Ervaringen slachtoffers supersnelrecht en verbeterpunten

Zoals gezegd komen volgens de geïnterviewde politieambtenaren en medewerkers van Slachtofferhulp bijna nooit slachtoffers naar een supersnelrechtzitting en was er op geen van de observeerde zittingen slachtoffers aanwezig. Tegen deze achtergrond is het ons dan ook niet gelukt om in contact te komen met slachtoffers die we konden interviewen over hun eigen ervaringen met supersnelrecht en over wat naar hun mening aan zou kunnen worden verbeterd. Als alternatief hebben we in de interviews met medewerkers van Slachtofferhulp gevraagd naar wat zij hierover van slachtoffers te horen krijgen. Voor zover zij hier zicht op hebben, menen zij dat supersnelrecht vooral het rechtvaardigheidsgevoel van slachtoffers ten goede komt. Maar soms zijn slachtoffers ook wel wat overrompeld dat het zo snel gaat, waardoor zij nog niet goed genoeg inzicht hebben in de schade.

“De mening van slachtoffers over supersnelrecht is meestal wel positief. Dingen als ‘ik krijg gelijk kans om een vergoeding te krijgen’ of ‘gelijk actie’, werken wel voor hun rechtvaardigheidsgevoel.” (Slachtofferhulp Rotterdam)

“Slachtoffers vinden het prettig dat de verdachte snel is aangehouden en snel wordt berecht.” (Slachtofferhulp Den Haag)

“De ervaringen van slachtoffers met supersnelrecht zijn wisselend. Sommigen vinden het fijn dat de dader zo snel wordt berecht, en dat het snel wordt afgehandeld, anderen vinden het te snel, bijvoorbeeld als ze nog niet precies weten wat de schade is.” (Slachtofferhulp Amsterdam)

De medewerkers van Slachtofferhulp vinden ook zelf dat de snelle afdoening een positief aspect is van supersnelrecht, maar zij vinden ook dat de tijdsdruk op gespannen voet kan staan met de zorgvuldigheid. Dat er eigenlijk wel schade is, maar dat die pas (echt) duidelijk wordt als de zaak al voor de rechter is geweest.

“Soms is het zo dat het slachtoffer zegt dat dat moment geen schade is, maar later kan blijken dat er wel degelijk schade is. Bijvoorbeeld bij een harde klap. Het is belangrijk dat het slachtoffer goed geïnformeerd is dat dat het enige moment is, de enige kans voor schadeclaims. Bij fysieke of psychische schade, dan kan smartengeld. Wij spreken het slachtoffer heel kort na de gebeurtenis, dan is misschien nog alles prima, maar kan er over een week wel psychisch last van krijgen. Dus dat is wel een aandachtspunt.” (Slachtofferhulp Rotterdam)

7.6 Verdachten over supersnelrecht

Op verschillende manieren is getracht om verdachten te bereiken voor een interview over hun ervaringen met supersnelrecht. De meeste pogingen bleven vruchteloos. Uiteindelijk hebben we vier verdachten kunnen interviewen. Met wat zij te berde brachten leveren zij vanuit hun perspectief een interessante toevoeging aan dit hoofdstuk. Hun ervaringen en meningen kleuren weliswaar het beeld van supersnelrecht in, maar laten geen generalisatie toe.

Zoektocht naar verdachten bij supersnelrecht

Tijdens de geobserveerde supersnelrechtzittingen is van de verdachten die in aanmerking kwamen voor een interview (d.w.z. die we zonder tussenkomst van een tolk zouden kunnen interviewen) de naam van de advocaat genoteerd, en vervolgens is kort daarna de advocaat benaderd met het verzoek zijn/haar cliënt te vragen om deel te nemen aan een kort interview over supersnelrecht. Daarbij hielden we in ogenschouw of de verdachte al weer op vrije voeten was of niet. Om de bereidheid van verdachten tot deelname te vergroten boden we een kleine vergoeding (€10) voor een interview aan. Het feit dat bij veel van de verdachten op de geobserveerde zittingen een tolk aanwezig was (zie hoofdstuk 6) verkleinde onze kansen op een interview aanzienlijk. De advocaten die een cliënt zonder tolk vertegenwoordigden, gaven ofwel aan dat de verdachte niet geïnteresseerd was in deelname, ofwel reageerden niet op onze herhaaldelijke e-mails en telefoontjes. Bij dit alles speelde mee dat verdachten vaak meteen (weer) in detentie kwamen en vaak (daarna) geen vaste woon- of verblijfplaats hadden. Eén verdachte, wiens contactgegevens tijdens de zitting genoemd werden, hebben we voorzichtig benaderd, en hij bleek te willen meewerken aan het interview. Daarnaast is via ons eigen netwerk binnen de advocatuur, Reclassering en hulpverlening geprobeerd om deelnemers te vinden. Vanuit de hulpverlening leverde dit een interview met een tweede verdachte op. Via haar kwamen we in contact met een andere verdachte die we konden interviewen. En met hulp van de derde verdachte kwamen we in contact met een vierde verdachte. We hebben nog andere manieren overwogen, waaronder het benaderen

van verdachten via de politie, of het benaderen van verdachten in detentie, maar dit stuitte op privacy-problemen of bleek niet mogelijk, c.q. te gecompliceerd gezien de tijd van het onderzoek. Het uiteindelijke aantal geïnterviewde verdachten komt daarmee op vier, alle vier in het arrondissement Amsterdam.

De geïnterviewde verdachten – een man en drie vrouwen, allen woonachtig in Amsterdam – waren al vaker met de politie in aanraking geweest. Deze keer waren drie van hen aangehouden wegens winkeldiefstal en de andere verdachte ‘lokaalvredebreuk’: zij was in een winkel waar zij een verbod had. Voor de verdachten 1 en 3 was het de eerste keer dat zij zelf te maken kregen met supersnelrecht, maar hadden er toen al wel een beeld van. Verdachte 2 kende supersnelrecht ook van horen zeggen, en dacht er zelf nu voor de tweede keer mee te maken hebben gehad, maar wist het niet zeker of het nu de eerste of de tweede keer was. En verdachte 4 had vier keer supersnelrecht achter de rug, telkens wegens winkeldiefstal.

“Via de media en via andere jongens was ik al wel bekend met supersnelrecht. Ik wist daardoor het vrij ‘soft’ was, dan weet je wel dat je niet weken hoeft te gaan zitten. Het was de eerste keer dat het mijzelf werd gevraagd. Ik wist op dat moment ook dat het voordeel was: je wordt snel berecht. Nadeel zou misschien zijn dat je dat meteen moet blijven zitten.” (Verdachte 1, Amsterdam)

“Ik was al wel bekend met supersnelrecht, ik kende het van horen zeggen, en volgens mij heb ik er ook eerder een keer mee te maken gehad. Ja. Ik had er over gehoord van een kennis, in haar geval was het positief geweest, want ze kwam daardoor bij de Reclassering i.p.v. een zwaardere straf.” (Verdachte 2)

“Ik was al wel bekend met supersnelrecht, ik kende het van mensen, nooit eerder zelf gehad. De meesten waren wel blij met supersnelrecht, want dan weet je waar je aan toe bent.” (Verdachte 3)

“De laatste keer was een paar maanden geleden. Altijd voor winkeldiefstal. Van een grote winkelketen, want ik heb wel principes. Ik steel niet van zelfstandigen, kleine ondernemers, of van individuen.” (Verdachte 4)

Over hoe de politie hen bij hun eigen uitlegde wat supersnelrecht inhoudt, waren verdachten 1, 3 en 4 wel te spreken. Zij vonden wat de politie vertelde duidelijk. Verdachte 2 was minder content:

“Bij de aanhouding krijg je ter plekke vragen over je identiteit enzo, vervolgens word je meegenomen naar het bureau. Daar word je verhoord. Aan het einde van het verhoor werd gevraagd: ben je bereid voor een taakstraf? Voor een geldboete? Voor supersnelrecht? Meestal krijg je dan binnen 6 uur een dagvaarding, maar nu dus supersnelrecht, dus

ik mocht niet naar huis. Je krijgt binnen 6 uur duidelijkheid: naar huis, of 3 dagen in verzekeringstelling.” (Verdachte 1)

“Tijdens het verhoor werd me een aantal dingen gevraagd. Of ik een geldboete zou kunnen voldoen als ik dat zou krijgen, of ik bereid was tot een taakstraf, en of ik akkoord zou gaan met supersnelrecht. De politie legde uit: dat ik dan moest voorkomen binnen korte tijd, en dat ik gelijk de uitspraak te horen kreeg. Ik kreeg wel het idee dat het positief was. Ja, je kon ook met een dagvaarding naar huis. Dan komt het altijd op een ongelegen moment.” (Verdachte 3)

“De eerste keer dat ik het kreeg, kende ik het nog niet. Toen hebben ze het me uitgelegd. Bij het verhoor word je gevraagd of je akkoord gaat met supersnelrecht. Dan leggen ze uit dat je dan de volgende dag wordt voorgeleid. Nu hoeft dat niet meer, want ik weet het zelf wel. Je wordt aangehouden, meegenomen, verhoord, vastgezet en de volgende dag voorgeleid” (Verdachte 4)

“Bij het eerste verhoor is me niks gevraagd over supersnelrecht. Bij de in verzekeringstelling werd me gevraagd of ik akkoord ging met supersnelrecht, hij legde uit dat als ik akkoord ging, ik de dag erna zou worden voorgeleid. Ik vroeg of ik mocht overleggen daarover met mijn advocaat, maar dat mocht niet. Dus heb ik nee gezegd. Toen kwam ik op supersnelrecht, ik werd twee dagen later voorgeleid.” (Verdachte 2)

Wisten deze verdachten dat zij konden weigeren om in te stemmen met supersnelrecht? Alle vier zeggen dat zij dit wisten, maar verdachte 2 weigerde akkoord te gaan en verdachte 4 heeft dat ook wel eens gedaan.

“Ja, dat gevoel had ik wel, zeker. De uitleg die ik kreeg was ga je akkoord met supersnelrecht, dat je zaak meteen voor de rechter komt.” (Verdachte 1)

“Ja, dat werd me ook gezegd. Maar ze zeiden er bij dat het dan wel lang kon gaan duren. Ik wilde het graag, ik wilde het gehad hebben, er vanaf zijn. Dus ik ben gelijk akkoord gegaan, ook zonder met mijn advocaat te hebben overlegd.” (Verdachte 3)

“Ik wist wel dat ik kon weigeren, maar het kwam wel raar over op mij, want ze drongen een beetje aan. Ik mocht ook niet overleggen met mijn advocaat, dus dan maar nee. Ik vond het intimiderend. Ze zeiden ‘dan ben je er vanaf’. Later heb ik het gevraagd aan mijn advocaat, en die zei dat het goed was dat ik had geweigerd. Ze raadde het ook af voor de toekomst. Het gaat allemaal via vaste procedures; als in dat delict = zo lang zitten.” (Verdachte 2)

“Ik weet dat je weigeren kunt, dat is me tijdens het verhoor gezegd en ik heb het ook wel eens gedaan. Ik ben er liever snel vanaf, dus dan ga ik akkoord met supersnelrecht. Tenzij je nog zaken open hebt staan, dan is het niet slim, want dan nemen ze dat erbij. Dus dat informeer ik altijd goed. Maar als je niks open hebt staan dan doe ik het wel, want dan kan je

er maar beter vanaf zijn. Anders hangt het als zo'n zwaard van Damocles boven je hoofd. En je weet nooit wanneer het komt, je zal maar net een baan hebben, ja die ben je dan kwijt. De keren dat ik weigerde kreeg ik het ook niet, nee, je moet wel akkoord gaan. Maar ze proberen je wel erin te lokken, de politie, dat het beter is enzo.” (Verdachte 4)

Verdachten 1 en 2 hadden voorafgaand aan de zitting twee keer contact met hun advocaat; verdachte 1 met een piketadvocaat en verdachte 2 met haar vaste advocaat, die direct na aanhouding naar het politiebureau kwam. Beide verdachten gaven aan genoeg tijd te hebben gehad het dossier te bespreken met hun advocaat. En allebei hebben ze met hun advocaat de mogelijkheid besproken om de zitting uit te stellen, maar zagen daar vanaf. Verdachte 3 had eenmaal contact met een piketadvocaat in het cellencomplex, een tweede contact voor de zitting vond zij niet nodig. Verdachte 4 benadrukt het belang van een vaste advocaat, althans in haar geval. De laatste keer dat zij een supersnelrechtzitting had, had zij geen contact met haar advocaat op het politiebureau, maar dat was volgens haar ook niet echt nodig.

“Dit leek ons allebei niet nodig. Ik wilde wel graag supersnelrecht, wilde er ook vanaf. Je hebt wel de mogelijkheid ook om te plannen, we wisten dat ik eigenlijk wel twee weken zou krijgen, onze inzet was het zelf kunnen plannen. Een taakstraf had ook wel gekund, maar heb ik al een keer gehad, was niet heel aannemelijk.” (Verdachte 1)

“Wel over gesproken, maar de advocaat zei dat ik dan twee weken moest gaan zitten en daarna werd voorgeleid, dat wist ik ook wel. Maar niet gedaan dus; dat wilde ik niet.” (Verdachte 2)

“Direct na mijn aanhouding sprak ik met een piketadvocaat. Ik had mazzel, want hij was nog in het cellencomplex, en daardoor kon hij dus ook meteen bij het verhoor zijn. Ze vroegen of ik hem voorafgaand aan de zitting nog wou zien, maar dat hoefde van mij niet, had ik geen zin in, niks nieuws te melden ook.” (Verdachte 3)

“Ik heb een vaste advocaat. Dat moet wel, met mijn verleden. Ik zag haar de laatste keer vlak voor de zitting de volgende dag, omdat ik toen ik akkoord ging met supersnelrecht ook akkoord ging met geen advocaat op het bureau. Mijn eigen advocaat kwam wel naar de zitting. Zij was niet bij het verhoor. Daar is de tijd te kort voor, tenzij ze in de buurt is. Maar het was ook niet nodig, want ja, ik had gejat, er was bewijs, ik bekende. Nee dan ga ik niet ontkennen, ze zeggen ook wel dat je je op je zwijgrecht moet beroepen, maar dat vind ik zo'n onzin. Als je iets jat weet je dat je gepakt kan worden, als niet dan ben je blij, maar als wel dan krijg je straf, dat is part of the game. Ze hebben het gezien dus ik ga niet ontkennen of zwijgen. Je advocaat is er dan om op de zitting je persoonlijke omstandigheden toe te lichten. Een piketadvocaat moet je echt niet hebben. Ik heb er wel eens een gehad die heb ik tijdens de zitting teruggefloten, dat hij er allemaal dingen bij ging halen die zij nog niet wisten. Hallo! [steekt vinger op] “Ehm meneer de rechter mag ik even interrump-

peren, ik wil even overleggen met mijn advocaat.” Toen ben ik echt boos geworden.” (Verdachte 4)

Verdachte 1 ging akkoord met de uitspraak van de rechter. Voor zijn gevoel kon hij op de zitting zijn verhaal doen, en werd er door de rechter naar geluisterd. De uitspraak was twee weken gevangenisstraf, maar zonder bevel gevangenneming, omdat de verdachte net werk had, en zijn baan anders op het spel zou komen te staan. Hij en zijn advocaat waren tevreden met de uitspraak, en zagen daarom af van hoger beroep. De algemene ervaringen van verdachte 1 met supersnelrecht waren naar eigen zeggen erg positief, hij vond het prettig dat hij snel wist waar hij aan toe was.

“Ik was zeker tevreden dat het allemaal zo snel ging. Het is ook een voordeel dat je je privéomstandigheden kan vertellen, en dat dat wordt meegenomen door de rechter. En het voordeel is dat je vooraf weet dat het vrij mild is. Absoluut niet het gevoel dat dingen misschien niet zorgvuldig zouden gaan. Dat kan ook bijna niet, want het gaat om simpele feiten. En ook niet het gevoel dat het echt anders gaat dan bij normale zaken.” (Verdachte 1)

Toch zou er mogelijk ook een nadeel kunnen zijn aan supersnelrecht. Hij legt uit:

“Een nadeel zou kunnen dat het misschien niet voor iedereen duidelijk is wat supersnelrecht is. Dat als je als verdachte wordt gevraagd of je supersnelrecht wil, dat je misschien het idee hebt dat als je weigert dat de rechter je zwaarder zal straffen ofzo. Dus ze moeten op het bureau goed uitleggen wat het is en dat het vaak in je voordeel werkt. Zelf had ik die ervaring helemaal niet hoor, maar ik ken het systeem. Je moet wel het systeem kennen en weten wat het alternatief is voor supersnelrecht.” (Verdachte 1)

Verdachte 3 was zo mogelijk nog meer te spreken over hoe supersnelrecht in haar geval verliep, Het ging allemaal wel erg snel, maar eigenlijk vond zij dat ook wel prettig.

“Ongeveer anderhalf uur nadat ik in de winkel was waar ik een verbod had zat ik al bij de hulpofficier. De volgende dag werd ik voorgeleid. De eis was twee weken zitten, de uitspraak van de rechter was een taakstraf van 20 uur, en een jaar verlenging van het winkelverbod. De officier is daarin meegegaan, omdat ik wel een huis heb en dagbesteding. Ik had me gewoon vergist in de datum. Ik had een verbod in die winkel en dacht dat het afgelopen was, maar dat was twee maanden later. Ik wilde het zo snel mogelijk allemaal. Ik had zoiets van, ik heb iets gedaan wat niet mocht, dan maar snel afhandelen. De ochtend voor de zitting was er iemand van de Reclassering. Ze vroegen: wil je hem spreken? Ik had er geen zin in. Toen heeft hij het nog een keer laten vragen, en adviseerde de politie me het wel te doen. Dus toen ging ik wel. Hij zei toen: als je niet praat of komt, werk je tegen, dan ben je helemaal niet bereid tot een taakstraf. Dus ik heb geluk gehad dat hij het nog een keer liet vragen. Hij legde ook uit, dat als ik een steek laat vallen, een uur minder taakstraf doe, ik toch moet gaan zitten. De rechter heeft me ook nog gevraagd of ik bereid zou zijn tot een taakstraf. Ik was tevreden met de snelle uitspraak. Ik kon mijn verhaal doen. Maar

ik had niet veel te vertellen, ik had me vergist in de datum dus tja. Positief was dat alles snel ging, je weet snel waar je aan toe bent. Ik heb veel geluk gehad. Had er denk ik ook mee te maken dat ik al 10 jaar geen boete ofzo heb gehad, daardoor was de rechter misschien coulanter. Verbeterpunten? Niks eigenlijk. Ik was wel verbaasd dat het allemaal zo snel ging, maar positief.” (Verdachte 3)

Ook verdachte 4 laat zich overwegend positief uit over supersnelrecht. Wel klaagt zij over de SODA-regeling, waarbij je in geval van winkeldiefstal civielrechtelijk standaard € 181 moet betalen (zie hoofdstuk 7). Dit geldt echter niet specifiek voor supersnelrecht en staat ook los van de uitspraak van de rechter.

“Ik heb liever supersnelrecht, want dan ben je er snel vanaf. Ik zou het anderen ook wel aanraden. Mits je niks anders open hebt staan. Als je dingen open hebt staan halen ze het er zeker bij, maar het hangt wel ook weer af van de rechter. Maar ze gaan zeker zeggen “ja mevrouw, maar u heeft ook nog een openstaande zaak van toen en toen, toen heeft u ook al iets gejat”. Dat heb ik gehoord van anderen, dat ze dat er dan bij nemen. Tijdens de zitting kun je altijd je verhaal doen. Of ze ernaar luisteren is een tweede. Maar ze vragen altijd wat je vindt of te zeggen hebt. Wat ik niet goed vindt dat er sowieso altijd nog die €181 is die je moet betalen. Zo idioot. Ik snap wel dat ze kosten maken, maar zo veel?? Je krijgt daar een boete van per post, en ook al heb je weinig of geen geld je moet ‘m betalen.” (Verdachte 4)

Daarentegen tekende verdachte 2 op advies van haar advocaat hoger beroep aan tegen de uitspraak van de rechter. Deze verdachte gaf aan dat ze de winkeldiefstal ook niet zomaar had gepleegd, maar als ‘noodgreep’, om zo hulp van de Reclassering te krijgen.

“De eis was twee weken, en de uitspraak van de rechter was ook twee weken, maar op advies van mijn advocaat ben ik in hoger beroep gegaan. En daar wacht ik nu nog steeds op, ik hoop dat het snel komt. De rechter raadde me aan om wel contact te zoeken met de Reclassering, en dat heb ik meteen gedaan. Die diefstal was een schreeuw om hulp, mijn doel was contact met de Reclassering. Ik kon het niet meer alleen, was er al langs geweest, maar ze zeiden dat ze me niet konden helpen zonder dat de rechter dat had besloten, dat ze me alleen konden helpen als ik een delict pleegde?! Ik was dus blij met het advies van de rechter. Het was echt noodzaak. De rechter heeft ook lang met mijn advocaat gesproken erover, want die vonden het allebei ook raar. Nu heb ik regelmatig contact met de Reclassering, op aandringen ook van mijn advocaat. Die zei: nu kan je je ook bewijzen, dat is goed met het oog op het hoger beroep.” (Verdachte 2)

Verdachte 2 is ook veel minder te spreken over supersnelrecht dan de andere drie verdachten.

“Ik voelde me niet gehoord door de rechter, en de officier van justitie had zo’n standaard-procedure van twee weken bij winkeldiefstal. De politie was intimiderend toen ze me vroe-

gen of ik akkoord ging met supersnelrecht. Er waren twee rechercheurs en één hulpofficier die me met zijn drieën probeerden te overtuigen. “Het zal wel met een sisser aflopen”, zeiden ze. Ik was niet overtuigd, kreeg meer het idee dat ze van de zaak af wilden.” (Verdachte 2)

Maar omdat zij haar eigenlijke doel, namelijk in contact komen met de Reclassering, bereikte, heeft zij supersnelrecht uiteindelijk toch als positief te ervaren. Des te meer omdat de snelle gang van zaken van supersnelrecht ertoe leidde dat het contact met de Reclassering rap tot stand kwam.

7.7 Conclusie

In dit hoofdstuk is het ‘profiel’ van verdachten bij supersnelrecht verder ingekleurd. In aanvulling op de justitiecijfers (hoofdstuk 3) blijkt uit interviews met politieambtenaren en observaties tijdens supersnelrechtzittingen (die eerder al aan de orde kwamen in de hoofdstukken 5 en 7) dat verreweg de meeste verdachten meerderjarige mannen zijn en vaak een strafblad hebben (in Nederland). Een groot deel heeft geen vaste woon- of verblijfplaats, in elk geval niet in Nederland, en veel verdachten komen uit landen in Midden- of Oost-Europa. Dat geldt minder voor verdachten op supersnelrechtzittingen rond de jaarwisseling. Dan is er ook meer variatie in delicten. In lijn met de justitiecijfers zagen we op de ‘reguliere’ supersnelrechtzittingen (met over het hele jaar gerekend het overgrote deel van de verdachten bij supersnelrecht) vooral (winkel)diefstalzaken. Rond de jaarwisseling (met op jaarbasis een minieme minderheid van de verdachten bij supersnelrecht) waren er verhoudingsgewijs meer zaken met verzet tegen aanhouding, geweld en/of vernieling. Dat het hele jaar door vooral winkeldiefstalzaken bij supersnelrecht terechtkomen, is volgens de geïnterviewde politieambtenaren vooral te verklaren omdat hierbij niet alleen het bewijs helder is, maar ook omdat de schade of het nadeel veelal civielrechtelijk worden afgedaan (de zogeheten SODA-procedure). Tegelijkertijd valt goed te verklaren waarom andere delicten veel minder vaak bij supersnelrecht komen. Bij geweld en letsel is de bewijsvoering minder simpel dan bij winkeldiefstal en is het lastiger om de schade of het leed snel vast te stellen. In het geval van geweld tegen politieambtenaren en hulpverleners is er bovendien de voorkeur om dit soort zaken niet via supersnelrecht af te doen.

Omdat verdachten die we zagen op supersnelrechtzittingen vaak meteen na de uitspraak van de rechter weer gedetineerd werden, (daarna) meestal (in Nederland) geen vaste woon- of verblijfplaats hadden en ook vanwege taalproblemen, bleek het bijzonder lastig om contact met hen te leggen. Ook via advocaten lukte het niet. Hoewel uiteindelijk toch vier verdachten geïnterviewd konden worden, is voorzichtigheid geboden bij het trekken van algemene conclusies over de ervaringen van verdachten met supersnelrecht (onder-

zoeksvraag 8) en wat er volgens hen goed gaat en wat er beter kan (onderzoeksvragen 9 en 10). De geïnterviewde verdachten gaven aan dat er een lichte druk werd uitgeoefend om met supersnelrecht in te stemmen, maar waren in het algemeen positief over deze afdoeningsmodaliteit.

Op geen van de geobserveerde supersnelrechtzittingen waren slachtoffers aanwezig. De belangrijkste verklaringen hiervoor zijn dat (a) voornamelijk zaken worden behandeld zonder schade (de gestolen waar blijft achter in de winkel) of letsel en (b) in het geval dat er wel slachtoffers/benadeelden zijn bij winkeldiefstal, het veelal geen natuurlijke personen betreft, maar winkelketens. Om toch enig zicht te krijgen op de ervaringen van slachtoffers met supersnelrecht (onderzoeksvraag 8) en wat er volgens hen goed gaat en wat er beter kan (onderzoeksvragen 9 en 10) werden (vijf) medewerkers van Slachtofferhulp geïnterviewd. Medewerkers van Slachtofferhulp adviseren om in het geval van diefstal e.d. alleen supersnelrecht toe te passen als de schade beperkt is en op tijd vastgesteld kan worden. Bij vernielingen en geweld adviseren zij om geen supersnelrecht toe te passen. De medewerkers van Slachtofferhulp, maar volgens hen ook de slachtoffers, vinden vooral de snelle afdoening een positief aspect van supersnelrecht. Dat komt hun rechtvaardigheidsgevoel ten goede. De afdoening moet echter niet overhaast plaatsvinden; in het snelle tempo van supersnelrecht hebben slachtoffers niet altijd meteen zicht op de schade, het letsel of leed.

8 Conclusies

De probleemstelling van dit onderzoek luidde: *Hoe functioneert het instrument supersnelrecht in de verschillende arrondissementen in Nederland en welke mogelijkheden zijn er voor de verbetering van de toepassing ervan?* In dit hoofdstuk worden de empirische bevindingen uit de voorgaande hoofdstukken geïntegreerd. De in hoofdstuk 1 geformuleerde (10) onderzoeksvragen worden in hun onderlinge samenhang besproken. Daarbij is er specifieke aandacht voor de zorgvuldigheidseisen zoals besproken in hoofdstuk 2.

8.1 Frequentie en landelijke spreiding van supersnelrecht

In hoofdstuk 3 stonden kwantitatieve gegevens over supersnelrecht centraal. Wat betreft de frequentie van het aantal supersnelrechtzaken (onderzoeksvraag 1) werden in de periode 2009-2015 landelijk in totaal iets meer dan **15.000** supersnelrechtzaken afgehandeld. In 2015 waren er in totaal 2.787 supersnelrechtzaken, ruim tweemaal zoveel als in 2009 (1173 supersnelrechtzaken). Tot 2011 was er een *gestage toename*, gevolgd door een flinke *sprong* in 2012 en een *verdere toename* in 2013 naar bijna 3.000 zaken. In 2014-2015 stagneerde het aantal supersnelrechtzaken rond 2.800 per jaar. Supersnelrechtzaken vinden verspreid over het hele jaar plaats. Door de jaren heen zijn er *geen* duidelijke pieken in het jaar. Ook zijn er landelijk *geen* aanwijzingen voor (opvallend) meer supersnelrechtzaken rond bepaalde evenementen of feestdagen, inclusief de jaarwisseling. In totaal ging het bij 1% van alle supersnelrechtzitting om misdrijven gepleegd tijdens de jaarwisseling (31 december en 1 januari).

Wat betreft de spreiding over het land (onderzoeksvraag 1 en 5) komt supersnelrecht uit zowel de inventarisatie bij de arrondissementen als de analyse van de kwantitatieve justitiedata naar voren als een *vrijwel exclusief Randstedelijk fenomeen*. Daar vindt 99% van alle supersnelrechtzaken plaats, met het arrondissement Den Haag veruit als koploper, op afstand gevolgd door Amsterdam en daarna Rotterdam (waar sprake was van een meer geleidelijke toename tot 2013). Midden-Nederland staat op de vierde plaats, maar op zeer grote afstand, met slechts een fractie van het aantal zaken in de top-drie. In Midden-Nederland is supersnelrecht in mei 2015 (opnieuw) geïntroduceerd. Deze zittingen vinden uitsluitend plaats in Utrecht, niet in de vestiging Lelystad. Op maandag, woensdag en vrijdag is er ruimte voor maximaal twee zaken. Ook voor de rechtbank Rotterdam geldt dat de supersnelrechtzittingen alleen in Rotterdam worden gehouden, niet in Dordrecht. De rechtbanken Rotterdam, Amsterdam en Den Haag organiseren elke middag een supersnelrechtzitting. In Den Haag is op maandag en vrijdag ruimte voor twee zittingen.

De belangrijkste reden voor arrondissementen om niet structureel of regelmatig supersnelrecht toe te passen (onderzoeksvraag 5a), lijkt vooral te liggen in het *ontbreken van voldoende geschikte zaken*. De rechtbanken Limburg, Gelderland en Zeeland-West-Brabant gaven aan toekomstige invoering van supersnelrecht te overwegen. Bij Rechtbank Oost-Brabant is gedurende een aantal weken in 2014 en 2015 gemonitord of er voldoende zaken zouden zijn om te komen tot een structurele bezetting van supersnelrechtzittingen. Dat was niet het geval. Voorts bleken politie en OM niet in staat te zijn de zaken op zulke korte termijn volledig aan te leveren.

Van de misdrijven op de tenlastelegging bij supersnelrecht (onderzoeksvraag 2) betrof in de periode 2009-2015 driekwart *diefstallen*. Tussen 2009 en 2015 steeg dit aandeel van ca. 60% naar ca. 80%. Met ruim driekwart was *winkeldiefstal* veruit het meest voorkomende type diefstal. Van alle supersnelrechtzaken betrof ongeveer twee derde winkeldiefstal. Na diefstal volgden, op grote afstand, bedreiging, vernieling, heling en het hebben van valse papieren. Ongeveer 5% van de supersnelrechtzaken handelde om misdrijven gericht tegen politie of hulpverleners. Opvallend is de regionale variatie in het aandeel hiervan op het totaal aantal supersnelrechtzaken (binnen de top-drieparketten: 1% in Amsterdam, 5% in Rotterdam en 6% in Den Haag). Misdrijven gericht tegen politie of hulpverleners betroffen voornamelijk bedreiging of mishandeling.

In 4% van alle supersnelrechtzaken in de periode 2009-2015 werd de behandeling van de *zaak aangehouden* (onderzoeksvraag 3a). Tot 2012 schommelde dit rond 5% en sindsdien daalde het aandeel licht naar 3%. De meest voorkomende reden voor aanhouding van de zaak was onvolledigheid van het onderzoek en/of het dossier. Dit was het geval bij 2% van alle supersnelrechtzaken. Wat betreft de *vonnissen* (onderzoeksvraag 3b): in veruit de meeste supersnelrechtzaken (96%) deed de rechter direct uitspraak op de *eerste zitting*. Meestal resulteerde dit in *strafoplegging* (91% van alle supersnelrechtzaken), voornamelijk een vrijheidsstraf (86% van alle supersnelrechtzaken) of, veel minder vaak, een werkstraf (10%). In de periode 2009-2015 werden geleidelijk aan vaker vrijheidsstraffen en minder vaak werkstraffen opgelegd.

Hoger beroep tegen supersnelrechtvonnissen (onderzoeksvraag 4) door het OM kwam weinig voor. In totaal gingen verdachten in 11% van alle supersnelrechtzaken van 2009-2015 in hoger beroep. Dat komt min of meer overeen met het landelijk appèlpercentage van 13% bij vonnissen van de politierechter.

8.2 Selectie van zaken

Wat betreft de selectieprocedure (onderzoeksvraag 6) kunnen we op basis van de interviews met de professionele procespartijen (rechters-commissarissen, officieren van justi-

tie en advocaten) vaststellen dat deze in handen ligt van de *officier van justitie*. Daarbij hanteert hij criteria die grotendeels corresponderen met de criteria uit de Menukaart Supersnelrecht. Hij laat zich adviseren door de politie, de Reclassering en Slachtofferhulp, maar niet door de advocatuur. Alleen in Amsterdam wordt de advocaat telefonisch geconsulteerd. De interviews met de politieambtenaren bevestigen dit beeld. De medewerkers van Slachtofferhulp relativeren hun adviserende rol, zo blijkt uit de interviews; zij geven aan dat de beslissing hen vaak wordt medegedeeld.

Volgens de geïnterviewde politieambtenaren (gaat het bij supersnelrecht hoofdzakelijk om ‘heterdaadjes’, relatief simpele zaken waarbij het bewijs als het ware panklaar is. Naast het type delict (vooral vermogenscriminaliteit) wegen recidive en het *niet* beschikken over een *vaste woon- of verblijfplaats* (in Nederland) mee. Uit observaties tijdens supersnelrechtzittingen (hoofdstuk 7) blijkt verder dat verreweg de meeste verdachten *meerderjarige mannen* zijn en vaak een *strafblad* hebben (in Nederland). De observaties bevestigen dat een groot deel geen vaste woon- of verblijfplaats heeft, in elk geval niet in Nederland. Veel verdachten komen uit landen in Midden- of Oost-Europa.

Dat geldt minder voor verdachten op supersnelrechtzittingen rond de *jaarwisseling*. Dan is er ook meer variatie in delicten. In lijn met de justitiecijfers zagen we op de ‘reguliere’ supersnelrechtzittingen (met over het hele jaar gerekend het overgrote deel van de verdachten bij supersnelrecht) vooral (winkel)diefstalzaken. Rond de jaarwisseling (met op jaarbasis een minieme minderheid van de verdachten bij supersnelrecht) waren er verhoudingsgewijs meer zaken met verzet tegen aanhouding, geweld en/of vernieling. Dat het hele jaar door vooral winkeldiefstalzaken bij supersnelrecht terechtkomen, is volgens de geïnterviewde politieambtenaren vooral te verklaren omdat hierbij niet alleen het bewijs helder is, maar ook omdat de schade of het nadeel veelal makkelijk kan worden afgedaan via het formulier van de Service Organisatie Directe Aanpak (SODA). Tegelijkertijd valt goed te verklaren waarom andere delicten veel minder vaak bij supersnelrecht komen. Bij geweld en letsel is de bewijsvoering minder simpel dan bij winkeldiefstal en is het lastiger om de schade of het leed snel vast te stellen. In het geval van geweld tegen politieambtenaren en hulpverleners is er bovendien de voorkeur om dit soort zaken niet via supersnelrecht af te doen.

Uit de interviews met politieambtenaren komen ook verklaringen naar voren voor het feit dat supersnelrecht *niet zo vaak* voorkomt in het geval van *geweld tegen politie en hulpverleners* en ook niet zo vaak wordt toegepast bij *evenementen* en op *bijzondere dagen*. Dergelijke zaken zijn vaak te complex voor (de korte termijn die beschikbaar is bij) supersnelrecht. De Menukaart Supersnelrecht schetst 7 categorieën waarvoor supersnelrecht met name geschikt zou zijn. De eerste twee categorieën, de meerderjarige veelpleger en de meerderja-

rige verdachte zonder vaste woon- of verblijfplaats, staan inderdaad vaak op supersnelrechtzitting. De andere categorieën zijn veel minder vertegenwoordigd. De vierde categorie ziet op ‘evenementen en demonstraties’. Hieronder vallen onder meer de supersnelrechtzittingen vlak na de jaarwisseling.

8.3 Invulling zorgvuldigheidseisen

In hoofdstuk 2 is uiteengezet welke zorgvuldigheidseisen voortvloeien uit art. 6 EVRM. In latere hoofdstukken is op basis van interviews en observaties tijdens supersnelrechtzittingen onderzocht hoe hieraan bij supersnelrecht invulling wordt gegeven (onderzoeksvraag 7).

Uit de jurisprudentie van het EHRM blijkt dat supersnelle procedures in beginsel niet strijdig zijn met dit artikel zolang maar in de benodigde waarborgen wordt voorzien. Voor de verdediging is met name art. 6 lid 3 sub b EVRM relevant, het recht op ‘*adequate time and facilities*’. Gezien de eenvoud van de meeste supersnelrechtzaken menen de advocaten in het algemeen voldoende tijd te hebben om het dossier te lezen en de zaak met hun cliënt voor te bereiden. In het licht van art. 6 EVRM behoeven de volgende vier punten aandacht.

Aandachtspunt 1: wijze van afstand doen van de dagvaardingstermijn

Het recht op voldoende voorbereidingstijd wordt in ons nationale recht gewaarborgd door de minimum dagvaardingstermijn. Om via het supersnelrecht te worden berecht, dient de verdachte afstand te doen van deze minimale termijn. Blijkens de jurisprudentie van het EHRM is deze afstand alleen geldig als hij ondubbelzinnig is, omgeven met minimale waarborgen die in overeenstemming zijn met het belang van het recht waarvan afstand wordt gedaan en niet strijdig met een publiek belang. Voorts moet de verdachte goed geïnformeerd zijn op het moment dat hij afstand doet; hij moet weten waar hij afstand van doet en wat de mogelijke gevolgen daarvan zijn. De advocaten zouden in dit verband graag eerder de stukken te willen ontvangen om hun cliënten een onderbouwd advies te kunnen geven over de vraag of ze al dan niet afstand moeten tekenen. In Den Haag, Rotterdam en Utrecht wordt getekend voor afstand bij de uitreiking van de dagvaarding. In Rotterdam gebeurt dit vlak voor de zitting, in aanwezigheid van de advocaat. In Utrecht en Den Haag worden de dagvaardingen al eerder uitgereikt, wanneer de verdachte op het politiebureau zit. Het is niet duidelijk welke informatie daar precies bij wordt verstrekt. In Amsterdam wordt in het geheel niet (meer) getekend voor afstand. Soms wordt wel tijdens het politieverhoor aan de verdachte gevraagd of hij akkoord gaat met een eventuele supersnelrechtprocedure. Uit de interviews met de Amsterdamse politieambtenaren blijkt dat zij de verdachte daarbij uitleggen wat supersnelrecht betekent.

Drie van de vier geïnterviewde verdachten zeiden dat zij deze uitleg ook goed hadden begrepen.

In het licht van deze wisselende praktijk is het maar zeer de vraag of de ‘afstandsverklaring’ altijd voldoet aan de strenge eisen die het EHRM, in het bijzonder met betrekking tot kwetsbare groepen, hieraan stelt, zeker nu het bij supersnelrechtzaken vaak gaat om daklozen, verslaafden, personen met een psychische stoornis.

Aandachtspunt 2: de juridische gevolgen van het ontbreken van een geldige afstandverklaring zijn niet eenduidig

Als geen afstand wordt gedaan of de afstand niet geldig is, is niet altijd duidelijk wat daar de juridische consequentie van is. Uit de interviews ontstaat het beeld dat bij het ontbreken van een geldige afstand in Rotterdam wordt gekozen voor een voorgeleiding, terwijl dit in Den Haag en Amsterdam leidt tot aanhouding van de zitting. De twee geïnterviewde rechters-commissarissen uit Utrecht verschilden op dit punt van mening. Terwijl de één aangaf dat er dan een voorgeleiding zal plaatsvinden, verklaarde de ander de zitting dan aan te houden.

Aandachtspunt 3: gebrek aan uniformiteit in de beoordeling van aanhoudingsverzoeken

Indien de verdediging juridisch en feitelijk de mogelijkheid heeft gehad om uitstel te verkrijgen, maar daarvan geen gebruik heeft gemaakt, kan later niet worden geklaagd over een gebrek aan voorbereidingstijd, aldus het EHRM. Dit impliceert ook dat de eisen van art. 6 EVRM op dit punt kunnen worden gewaarborgd, door de verdediging simpelweg uitstel te verlenen indien zij daarom vraagt. In het licht van deze jurisprudentie en de vraagtekens die rijzen bij de wijze waarop de verdachte wordt geïnformeerd over de consequenties van afstand van de dagvaardingstermijn, is een ruimhartig aanhoudingsbeleid aanbevelingswaardig. In dit verband is onderzocht hoe door de rechters-commissarissen wordt omgegaan met aanhoudingsverzoeken tijdens supersnelrechtzittingen. Dit bleek sterk te variëren per rechter. Het uitgangspunt van de meeste rechters lijkt te zijn dat de afstand van de dagvaardingstermijn zoals deze uit het dossier blijkt, impliceert dat de verdediging meent dat de zaak dezelfde dag inhoudelijk kan worden behandeld. Als ter zitting dan toch aanhouding wordt gevraagd, bijvoorbeeld om nog getuigen te horen, moet dat nader worden gemotiveerd. Op de vraag welk criterium van toepassing is bij de beoordeling van dergelijke onderzoekswensen, werd verschillend geantwoord. Ook een gebrek aan voorbereidingstijd is niet per definitie een grond voor aanhouding. De grote verschillen in de wijze waarop afstand wordt gedaan, de consequenties van het ontbreken van een geldige afstand en de beoordeling van aanhoudingsverzoeken, kunnen leiden tot rechtsongelijkheid. Het maakt het bovendien lastig voor de verdediging om een strategie te bepalen.

Aandachtspunt 4: tolkenbijstand tijdens voorbereidend gesprek tussen advocaat en verdachte

De bespreking tussen de advocaat en de verdachte ter voorbereiding van de zitting kan moeizaam verlopen, indien deze geen Nederlands of Engels spreekt. Dan is bijstand van een tolk noodzakelijk. De advocaten verklaren dat dit lastig te regelen is op zo'n korte termijn. Bij de rechtbanken Den Haag en Rotterdam wordt de tolk voor de zitting iets eerder 'besteld' zodat hij ook tijdens de voorbespreking kan tolken; in Amsterdam en Utrecht is dit niet het geval. Overigens zijn niet alle 'zittingstolken' bereid om al voor de zitting diensten te verlenen en geven sommige advocaten aan bij het vertrouwelijke gesprek met cliënt liever van de diensten van een andere tolk gebruik te maken. Op dit punt kan de praktijk derhalve op gespannen voet staan met het recht op voldoende tijd om van alle noodzakelijke faciliteiten gebruik te maken ter effectieve voorbereiding van de zitting. Over de vertaling van de dagvaarding en bijstand van een tolk *tijdens* de zitting, zijn geen klachten vernomen.

Onderzoeksvraag 7 zag niet alleen op de vraag of de procedure ten aanzien van de *verdachte* zorgvuldig verliep, maar ook op de positie van het *slachtoffer*. Art. 6 EVRM is niet van toepassing op het slachtoffer dat (nog) geen vordering tot schadevergoeding heeft ingediend. Desalniettemin is er veel voor te zeggen ook de belangen van het slachtoffer in het oog te houden bij de inrichting van supersnelrecht. De afgelopen jaren is de positie van het slachtoffer binnen het strafproces immers aanzienlijk versterkt. In dit verband kan worden gewezen op de EU-richtlijn over minimumnormen voor slachtoffers¹¹⁰, de artt. 51a- 51h Sv¹¹¹ en de Aanwijzing Slachtofferzorg¹¹². Met name dient te worden voorkómen dat de supersnelrechtprocedure op zodanig korte termijn plaatsvindt dat een slachtoffer dat gebruik had willen maken van zijn spreekrecht of voegingsrecht, daar geen redelijke mogelijkheid toe krijgt. Uit de cijfers is gebleken dat supersnelrechtzaken meestal zien op eenvoudige winkeldiefstal; voor een dergelijke zaak heeft het slachtoffer geen spreekrecht (art. 51e lid 1 Sv). De geïnterviewde officieren van justitie geven aan in de selectieprocedure advies in te winnen bij Slachtofferhulp over de vraag of een vordering op tijd kan worden ingediend. Zo nee, dan is dat een contra-indicatie voor supersnelrecht. Er wordt geen rekening gehouden met de vraag of het slachtoffer ter zitting aanwezig kan zijn.

¹¹⁰ Richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, en ter vervanging van Kaderbesluit 2001/220/JBZ, gepubliceerd in het Publicatieblad van de Europese Unie van 14 november 2012, p. 57-73.

¹¹¹ Zoals gewijzigd per 1 juli 2016.

¹¹² Aanwijzing Slachtofferzorg 2010A029, Stcrt. 2010/20476.

8.4 Ervaringen betrokken partijen, wat goed gaat en wat beter kan

Wat betreft de ervaringen van de bij supersnelrecht betrokken partijen (onderzoeksvraag 8) komt uit de interviews met politieambtenaren naar voren dat voor supersnelrecht de ZSM-afdeling de spin in het web is ; daar komt alle informatie snel binnen en worden taken verdeeld. Tussen de arrondissementen zijn er verschillen in de mate waarin en de wijze waarop ketenpartners inbreng hebben bij de besluitvorming. Soms speelt bij die beslissing ook mee of de supersnelrechtzitting op de beoogde datum al vol is gepland of dat er nog ruimte is voor nieuwe zaken

Op geen van de bijgewoonde supersnelrechtzittingen waren slachtoffers aanwezig. De belangrijkste verklaringen hiervoor zijn dat (a) voornamelijk zaken worden behandeld zonder schade (de gestolen waar blijft achter in de winkel) of letsel en (b) in het geval dat er wel slachtoffers/benadeelden zijn bij winkeldiefstal, het veelal geen natuurlijke personen betreft, maar winkelketens. Medewerkers van Slachtofferhulp adviseren in het geval van diefstal e.d. alleen supersnelrecht als de schade beperkt is en op tijd vastgesteld kan worden. Bij vernielingen en geweld adviseren zij om geen supersnelrecht toe te passen.

De geïnterviewde verdachten gaven aan dat er een lichte druk werd uitgeoefend om met supersnelrecht in te stemmen, maar waren in het algemeen positief over deze afdoeningsmodaliteit.

Met betrekking tot wat er goed gaat bij supersnelrecht (onderzoeksvraag 9) komt uit de interviews met de professionele procespartijen als belangrijkste pluspunt van supersnelrechtzittingen naar voren dat een herhaling van zetten wordt voorkómen en dat alle partijen snel weten waar ze aan toe zijn.

De geïnterviewde politieambtenaren stellen dat ze ingesteld zijn op de tijdsdruk. Soms vinden ze dat (minder ervaren) officieren van justitie onnodig de tijdsdruk opvoeren met onredelijke of overbodige eisen met betrekking tot de bewijsvoering. Tegelijkertijd is de communis opinio dat een zaak geen supersnelrecht wordt als de politie niet op tijd klaar kan zijn. Positief aan supersnelrecht is voor de politie vooral de voldoening van snelle afdoening, zolang de snelheid maar niet ten koste gaat van de zorgvuldigheid.

Medewerkers van Slachtofferhulp, maar volgens hen ook de slachtoffers, vinden vooral de snelle afdoening een positief aspect van supersnelrecht. Dat komt hun rechtvaardigheidsgevoel ten goede.

In antwoord op de vraag wat er beter kan (onderzoeksvraag 10), komen de volgende punten naar voren.

Verbeterpunt 1: scherpere selectie van supersnelrechtzaken

Zowel rechters als officieren van justitie gaven aan dat de selectie van zaken voor supersnelrecht scherper kan. Soms staan er zaken op een supersnelrechtzitting die daar eigenlijk niet geschikt voor zijn. Anderzijds worden er zaken ten onrechte niet op een supersnelrechtzitting geplaatst; in dat opzicht wordt supersnelrecht onderbenut.

Verbeterpunt 2: supersnel appel

Door meerdere professionele procespartijen werd gepleit voor de invoering van een supersnelle appelprocedure. Als de verdachte nu appel instelt tegen een veroordeling die is opgelegd in een supersnelrechtprocedure, wordt die op ‘reguliere’ snelheid behandeld. Dit betekent in de huidige praktijk dat op het moment dat het betreffende gerechtshof arrest wijst, de verdachte de straf al lang heeft uitgezeten.

Verbeterpunt 3: advocaat wordt tijdig geïnformeerd en geconsulteerd

De geïnterviewde advocaten gaven aan betrokken te willen worden bij het overleg voorafgaand aan de beslissing om al dan niet voor supersnelrecht te kiezen. Nu wordt alleen in Amsterdam contact opgenomen met de advocaat. Bovendien zouden ze al in deze vroege fase de beschikbare stukken willen ontvangen zodat ze hun cliënten onderbouwd kunnen adviseren over het al dan niet tekenen voor afstand van de dagvaardingstermijn. Nu ontvangen de advocaten het dossier pas op de dag van de zitting. Aangezien het eenvoudige zaken zijn, is er dan meestal wel voldoende tijd om het dossier door te nemen voorafgaand aan de zitting. De praktijk is echter dat de advocaat het dossier bij de rechtbank moet ophalen. De advocaten pleiten ervoor het dossier te mailen, te faxen of digitaal beschikbaar te maken.

Verbeterpunt 4: minder rompslomp voor de politie

Als verbeterpunten noemen politieambtenaren vooral een efficiëntere besluitvorming, minder administratieve procedures en betere bereikbaarheid van ketenpartners of advocaten.

9 Samenvatting

Dit onderzoek betreft een evaluatie van supersnelrechtprocedures in Nederland. Van *supersnelrecht* is sprake indien een zaak binnen de termijn van de inverzekeringstelling (maximaal 3 dagen) inhoudelijk ter zitting wordt behandeld. Het uitgangspunt is daarbij dat voorlopige hechtenis wordt bevolen en indien een vrijheidsstraf wordt opgelegd, deze aansluitend wordt uitgezeten. De voorwaarde is dat de verdachte afstand doet van de geldende dagvaardingstermijn voor politierechterzaken van 3 dagen.

9.1 Vraagstelling en methode

De centrale vraagstelling van het onderzoek is: **Hoe functioneert het instrument supersnelrecht in de verschillende arrondissementen in Nederland en welke mogelijkheden zijn er voor de verbetering van de toepassing ervan?** Die vraag valt uiteen in 10 subvragen, deels van kwantitatieve, deels van kwalitatieve aard.

De kwantitatieve vragen zijn beantwoord op basis van een analyse van een databestand van alle zaken uit heel Nederland over de periode 2009-2015, waarbij inverzekeringstelling is bevolen en de eerste terechtzitting binnen een termijn van 0 tot en met 3 dagen na het eerste verhoor plaatsvond. Ook is een korte inventariserende enquête gehouden onder alle rechtbanken in Nederland.

De kwalitatieve vragen vereisten eerst een analyse van de relevante jurisprudentie over art 6 EVRM, het normatieve kader van dit onderzoek. Vervolgens zijn interviews gehouden met: acht rechters-commissarissen, zes officieren van justitie, negen advocaten, tien politieambtenaren, vijf medewerkers van Slachtofferhulp en vier verdachten. Tevens hebben de onderzoekers tien supersnelrechtzittingen bijgewoond en geobserveerd.

9.2 Aantallen en landelijke spreiding

Uit de geanalyseerde data blijkt dat er in de periode 2009-2015 landelijk in totaal iets meer dan **15.000** supersnelrechtzaken zijn afgehandeld. Tot en met 2013 was er jaarlijks een toename van het aantal supersnelrechtzaken van bijna 1.200 in 2009 naar krap 3.000 in 2013; in 2014-2015 stagneerde die groei. Wat betreft de spreiding over het land komt supersnelrecht uit zowel de inventarisatie bij de arrondissementen als de analyse van de kwantitatieve justitiedata naar voren als een vrijwel exclusief Randstedelijk fenomeen. Daar vindt 99% van alle supersnelrechtzaken plaats, met het arrondissement Den Haag veruit als koploper, op afstand gevolgd door Amsterdam en daarna Rotterdam. Midden-Nederland staat op de vierde plaats, maar op zeer grote afstand. De coördinerend rech-

ter-commissaris van rechtbank Midden-Nederland gaf aan dat supersnelrecht daar in mei 2015 ge(her)introduceerd is.

De belangrijkste reden voor arrondissementen om niet structureel of regelmatig supersnelrecht toe te passen, lijkt vooral te liggen in het ontbreken van voldoende geschikte zaken om tot een structurele bezetting te komen van die zittingen.

9.3 Tenlastelegging en verloop van de procedure

De supersnelrechtzittingen in de onderzochte periode betroffen grotendeels diefstallen, met name winkeldiefstallen. In 4% van alle supersnelrechtzaken in de periode 2009-2015 werd de behandeling van de zaak aangehouden. Tot 2012 schommelde dit rond 5% en sindsdien daalde het aandeel licht naar 3%. De meest voorkomende reden voor aanhouding van de zaak was onvolledigheid van het onderzoek en/of het dossier. Dit was het geval bij 2% van alle supersnelrechtzaken. Wat betreft de vonnissen: in veruit de meeste supersnelrechtzaken (96%) deed de rechter direct uitspraak op de eerste zitting. Meestal resulteerde dit in strafoplegging (91% van alle supersnelrechtzaken), voornamelijk een vrijheidsstraf (86% van alle supersnelrechtzaken) of, veel minder vaak, een werkstraf (10%).

Hoger beroep tegen supersnelrechtvonnissen door het OM kwam weinig voor. In totaal gingen verdachten in 11% van alle supersnelrechtzaken van 2009-2015 in hoger beroep. Dat komt min of meer overeen met het landelijk appèlpercentage van 13% bij vonnissen van de politierechter.

9.4 Selectie voor supersnelrecht

Uit interviews met de professionele procespartijen dat de selectieprocedure in handen ligt van de officier van justitie. Daarbij hanteert hij criteria die grotendeels corresponderen met de criteria uit de Menukaart Supersnelrecht, het belangrijkste beleidsdocument over de toepassing van supersnelrecht. Hij laat zich adviseren door de politie, de Reclassering en Slachtofferhulp, maar niet door de advocatuur. Alleen in Amsterdam wordt de advocaat telefonisch geconsulteerd. De interviews met de politieambtenaren bevestigen dit beeld.

De Menukaart schetst 7 categorieën waarvoor supersnelrecht met name geschikt zou zijn. De eerste twee categorieën, de meerderjarige veelpleger en de meerderjarige verdachte zonder vaste woon- of verblijfplaats, staan inderdaad vaak op supersnelrechtzitting. De andere categorieën zijn veel minder vertegenwoordigd. De vierde categorie ziet op ‘evenementen en demonstraties’. Hieronder vallen onder meer de supersnelrechtzittingen vlak na de jaarwisseling. Bij die zittingen zagen we iets meer variatie in delicten (bijvoor-

beeld ook verdenking van vernieling of wederspanning), maar dit is relatief gezien maar een klein percentage van het totale aantal supersnelrechtzittingen per jaar.

9.5 Zorgvuldigheidseisen

Uit de jurisprudentie van het EHRM blijkt dat supersnelle procedures in beginsel niet strijdig zijn met art. 6 EVRM zolang maar in de benodigde waarborgen wordt voorzien. Voor de verdediging is met name art. 6 lid 3 sub b EVRM relevant, het recht op '*adequate time and facilities*'. Gelet op dit normatieve kader menen de onderzoekers dat de volgende punten aandacht behoeven.

Aandachtspunt 1: Wijze van afstand doen van de dagvaardingstermijn

Het recht op voldoende voorbereidingstijd wordt in ons nationale recht gewaarborgd door de minimum dagvaardingstermijn. Om via het supersnelrecht te worden berecht, dient de verdachte afstand te doen van deze minimale termijn. Blijkens de jurisprudentie van het EHRM is deze afstand alleen geldig als hij ondubbelzinnig is, omgeven met minimale waarborgen die in overeenstemming zijn met het belang van het recht waarvan afstand wordt gedaan en niet strijdig met een publiek belang. Voorts moet de verdachte goed geïnformeerd zijn op het moment dat hij afstand doet; hij moet weten waar hij afstand van doet en wat de mogelijke gevolgen daarvan zijn. Het moment en de wijze waarop afstand wordt gedaan, verschilt per arrondissement. Het is bovendien onduidelijk welke informatie de verdachte daarbij wordt verschaft. In het licht van deze wisselende praktijk is het maar zeer de vraag of de 'afstandsverklaring' in alle zaken voldoet aan de strenge eisen die het EHRM hieraan stelt, zeker nu het bij supersnelrechtzaken vaak gaat om kwetsbare groepen.

Aandachtspunt 2: De juridische gevolgen van het ontbreken van een geldige afstandsverklaring zijn niet eenduidig:

Als geen afstand wordt gedaan of de afstand niet geldig is, is niet altijd duidelijk wat daar de juridische consequentie van is. Soms wordt gekozen voor een voorgeleiding en soms voor een aanhouding.

Aandachtspunt 3: Gebrek aan uniformiteit in de beoordeling door rechters-commissarissen van aanhoudingsverzoeken

Indien de verdediging juridisch en feitelijk de mogelijkheid heeft gehad om uitstel te verkrijgen, maar daarvan geen gebruik heeft gemaakt, kan later niet worden geklaagd over een gebrek aan voorbereidingstijd, aldus het EHRM. Dit impliceert ook dat de eisen van art. 6 EVRM op dit punt kunnen worden gewaarborgd, door de verdediging simpelweg uitstel te verlenen indien zij daarom vraagt. In het licht van deze jurisprudentie en de vraagtekens die rijzen bij de wijze waarop de verdachte wordt geïnformeerd over de con-

sequenties van afstand van de dagvaardingstermijn, is een ruimhartig aanhoudingsbeleid aanbevelingswaardig. In dit verband is onderzocht hoe door de rechters-commissarissen wordt omgegaan met aanhoudingsverzoeken tijdens supersnelrechtzittingen. Dit bleek sterk te variëren per rechter. Dergelijke grote verschillen kunnen leiden tot rechtsongelijkheid en maken het bovendien moeilijk voor de verdediging om een strategie te bepalen.

Aandachtspunt 4: Tolkenbijstand tijdens het voorbereidend gesprek tussen advocaat en verdachte

Voor advocaten is het lastig om op zo'n korte termijn een tolk te regelen die bijstand kan verlenen tijdens het gesprek ter voorbereiding op de supersnelrechtzitting. Gebruikmaken van de tolk die reeds voor de zitting is opgeroepen, is niet altijd mogelijk en wenselijk. In die gevallen staat de praktijk op gespannen voet met het recht op voldoende tijd om van alle faciliteiten gebruik te maken ter effectieve voorbereiding van de zitting.

Verder constateren de onderzoekers wat betreft de positie van het *slachtoffer* tijdens supersnelrechtprocedures dat voorkómen dient te worden dat de zitting op zodanig korte termijn plaatsvindt dat een slachtoffer dat gebruik had willen maken van zijn spreekrecht of voegingsrecht, daar geen redelijke mogelijkheid toe krijgt. Uit de cijfers blijkt dat supersnelrechtzaken meestal zien op eenvoudige winkeldiefstal; voor een dergelijke zaak heeft het slachtoffer geen spreekrecht (art. 51e lid 1 Sv). De geïnterviewde officieren van justitie geven aan in de selectieprocedure advies in te winnen bij Slachtofferhulp over de vraag of een vordering op tijd kan worden ingediend. Zo nee, dan is dat een contra-indicatie voor supersnelrecht. Er wordt geen rekening gehouden met de vraag of het slachtoffer ter zitting aanwezig kan zijn.

9.6 Ervaringen en verbeterpunten

Tussen de arrondissementen zijn er verschillen in de mate waarin en de wijze waarop ketenpartners inbreng hebben bij de besluitvorming. Soms speelt ook het aantal beschikbare plekken voor een supersnelrechtzitting een rol bij de beslissing.

De professionele procespartijen zien als belangrijkste pluspunt van supersnelrechtzittingen dat een herhaling van zetten wordt voorkómen en dat alle partijen snel weten waar ze aan toe zijn. De geïnterviewde politieambtenaren stellen dat ze ingesteld zijn op de tijdsdruk. Soms vinden ze dat (minder ervaren) officieren van justitie onnodig de tijdsdruk opvoeren met onredelijke of overbodige eisen met betrekking tot de bewijsvoering. Tegelijkertijd is de communis opinio dat een zaak geen supersnelrecht wordt als de politie niet op tijd klaar kan zijn. Positief aan supersnelrecht is voor de politie vooral de voldoening van snelle afdoening, zolang de snelheid maar niet ten koste gaat van de zorgvuldigheid. De geïnterviewde verdachten gaven aan dat er een lichte druk werd uitgeoefend om met

supersnelrecht in te stemmen, maar waren in het algemeen positief over deze afdoeningsmodaliteit. Medewerkers van Slachtofferhulp, maar volgens hen ook de slachtoffers, vinden vooral de snelle afdoening een positief aspect van supersnelrecht. Dat komt hun rechtvaardigheidsgevoel ten goede.

Uit de interviews komen de volgende verbeterpunten naar voren:

Verbeterpunt 1: Scherpere selectie van supersnelrechtzaken

Zowel rechters als officieren van justitie gaven aan dat de selectie van zaken voor supersnelrecht scherper kan. Soms staan er zaken op een supersnelrechtzitting die daar eigenlijk niet geschikt voor zijn. Anderzijds worden er zaken ten onrechte niet op een supersnelrechtzitting geplaatst; in dat opzicht wordt supersnelrecht onderbenut.

Verbeterpunt 2: Invoeren van supersnel appel

Indien de verdachte appel instelt, wordt deze niet supersnel behandeld, maar op reguliere snelheid. Dit betekent in de praktijk dat de verdachte zijn straf al heeft uitgezeten op het moment dat het hof arrest wijst.

Verbeterpunt 3: Tijdig informeren en consulteren van advocaat

Advocaten willen betrokken worden bij de selectieprocedure en al in een eerder stadium het dossier ontvangen zodat ze hun cliënten onderbouwd kunnen adviseren om al dan niet afstand te doen van de dagvaardingstermijn.

Verbeterpunt 4: Verminderen van rompslomp voor de politie

Als verbeterpunten noemen politieambtenaren vooral een efficiëntere besluitvorming, minder administratieve procedures en betere bereikbaarheid van ketenpartners of advocaten.

10 Summary

This research concerns the evaluation of super expedited proceedings (‘super-snelrechtprocedures’) in the Netherlands. Super expedited proceedings are defined as criminal proceedings in which the case is tried in court within the period of ‘inverzekeringstelling’ (the first three days of detention in police custody). At the end of the court session, the judge will deliver the verdict. If a prison sentence is imposed, preventive custody will be ordered. This way, the sentence will be served immediately. For the application of super expedited proceedings, it is necessary for the suspect to waive his right to be summoned at least three days before the court hearing (the statutory term of summons in cases before the police court).

10.1 Research question and methodology

The central research question is: **‘How do the super expedited proceedings function in the various districts and how could they possibly be improved?’** This research question can be divided into 10 sub-questions, both of a quantitative and a qualitative nature.

The quantitative questions have been answered on the basis of an analysis of a data file of all cases in the Netherlands in the period 2009-2015, in which police custody was ordered and the first court hearing took place within three days after the first interrogation. In addition, a short postal survey was conducted among all courts in the Netherlands.

The qualitative questions required an analysis of all relevant case law on art. 6 ECHR, the normative framework of this research. Subsequently, interviews were conducted with eight examining judges, six public prosecutors, nine lawyers, ten police officers, five employees of ‘Slachtofferhulp’ (a victim aid organization) and four suspects. In addition, the researchers attended and observed ten court sessions of super expedited proceedings.

10.2 Numbers and distribution over the country

The analysed data show that approximately **15,000** super expedited proceedings were instituted in the Netherlands during the period 2009-2015. Up to and including 2013 the amount of super expedited proceedings increased annually from approximately 1,200 in 2009 until approximately 3,000 in 2013; this growth stagnated in 2014-2015. Regarding the distribution over the country, both the analysis of the quantitative data and the survey of all districts show super expedited proceedings are generally a ‘Randstad’ phenomenon (the conurbation in the west of the Netherlands, comprising Amsterdam, Rotterdam, The Hague and Utrecht). 99% of all super expedited proceedings take place in this area, with

district The Hague taking the lead, followed by Amsterdam, and then Rotterdam. 'Midden-Nederland' (which includes Utrecht) is placed fourth, but at a large distance. The coordinating examining judge of the Midden-Nederland court explained that super expedited proceedings were reintroduced in his district in May 2015.

The most important reason for courts *not* to organize super expedited proceedings on a regular basis, is the lack of sufficiently suitable cases to consistently 'fill' the meeting days for these proceedings.

10.3 Indictment and course of the proceedings

The super expedited proceedings that took place in the researched period mainly concerned theft, mostly shoplifting. In 4% of all super expedited proceedings in the period 2009-2015 the case was adjourned. Until 2012 this percentage was around 5% and after 2012 it slightly decreased to 3%. The reason most frequently cited for adjournment of the case was incompleteness of the file or the investigation. This was the case in 2% of all super expedited proceedings. Regarding the judgments: in most super expedited proceedings (96%) the judge immediately pronounced the judgment at the very first meeting. This typically concerned a conviction (91% of all super expedited proceedings), mostly imprisonment (86%) or, much less, community service (10%).

Appeals against these judgments by Prosecution Counsel were very rare. In 11% of all super expedited proceedings from 2009-2015 the suspect appealed. That is approximately the same as the national appeal percentage of 13% in 'ordinary' police court cases.

10.4 Selection of cases for super expedited proceedings

The interviews with the professional parties to the proceedings showed that the selection is made by the Public Prosecutor. In making this selection s/he uses criteria which correspond with the criteria of the 'Menukaart Supersnelrecht', the most important policy instrument regarding the application of super expedited proceedings. S/he obtains advice from the police, the 'Reclassering' (the after-care and resettlement organization) and 'Slachtofferhulp' (the victim aid organization), but not from defence counsel. Only in Amsterdam are defence counsel consulted by telephone. The interviews with the police confirm this.

The 'Menukaart' lays down seven categories of cases which lend themselves to disposal by super-expedited proceedings. The first two categories concern cases in which the suspect is a repeat offender or does not have a permanent home or address. The data and observations of the court sessions show that these types of suspects indeed often appear in super expedited proceedings. The other categories of cases are not well represented.

The fourth category concerns ‘events and demonstrations’. The super expedited proceedings right after the turn of the year belong to this category. These ‘new year’ proceedings showed more variety in indictments (e.g. indictments for vandalism and resistance (‘wederspannigheid’)), but this is a very small percentage of the total annual amount of super expedited proceedings.

10.5 Requirements of art. 6 ECHR

The ECHR case law shows that the utilization of super expedited proceedings does not violate art. 6 ECHR, as long as all necessary safeguards are in place. For the defence, art. 6 § 3 sub b ECHR is most relevant, ‘the right to adequate time and facilities’. With respect to this normative framework the researchers conclude the following issues need attention.

1. The way the right to be summoned within the legal term of 3 days is waived

The right to adequate time and facilities is secured in national law by the minimum term of summons. To be judged in super expedited proceedings, the suspect needs to waive this term. The ECHR case law requires this waiver to be established in an unequivocal manner, to be surrounded by minimum safeguards which are in accordance with the importance of the waived right, and not to be at odds with any public interest. Furthermore the suspect needs to be well informed at the moment of the waiver; s/he needs to know what right s/he is waiving and what the possible consequences might be. The moment and way of waiving varies with every district. It is unclear which information is provided before the suspect waives the legal term of summons. Regarding this variety in practices, it is questionable whether in all cases the waiver meets the strict requirements of the ECHR, given in particular that super expedited proceedings often concern vulnerable suspects (e.g. homeless, psychiatric patients, addicts).

2. The legal consequences of the lack of a valid waiver are not unequivocal

If the right to be summoned within the legal term has not been waived, or if the waiver appears to be invalid, it is not always clear what the legal consequences are. Sometimes it means the case will be adjourned; sometimes an arraignment (‘voorgeleiding’) is conducted instead of the planned court session.

3. Lack of uniformity in the way adjournment requests are being judged

The case law of the ECHR shows that a complaint about a lack of adequate time will not be valid, if the defence has had both a de facto and a de iure possibility to request an adjournment of the court session and has not used this power. This implies as well that in spite of a short time frame for the defence to prepare the case, the requirements of art. 6 §3 sub b ECHR could still be met by simply adjourning the case if the defence so re-

quires. In light of both this case law and the doubts regarding the way in which suspects are informed of the consequences of waiving the minimum term of summons, a generous policy on adjournments is highly recommended. Therefore, we researched how examining judges deal with requests for adjournment during super expedited proceedings. The interviewed judges gave very divergent answers to this question. These differences could lead to inequality and might hinder the defence in developing a strategy.

4. Assistance of an interpreter during the preparatory conversation between suspect and lawyer

It seems difficult for defence counsel to arrange an interpreter to be present during the preparatory conversation (between the defence council and his client, right before the court hearing) at such short notice. It is not always possible or desirable to use the services of the interpreter who has been called on to translate in court. In these cases in which the defence counsel needs to arrange his/her own lawyer at short notice or is obliged to use the services of a court interpreter, a tension exists between this practice and the right to adequate time to use all facilities necessary for an effective preparation of the defence.

Regarding the position of the *victim* the researchers conclude it is to be prevented that super expedited proceedings take place at such short notice that victims who would like to exercise their right to speak in court or their right to file a claim, will not have a reasonable opportunity to do so. The data show that the indictment in super expedited proceedings usually concerns shoplifting; in those cases, the victim does not have a right to speak (art. 51e §1 of the Dutch Code of Criminal Procedure). The interviewed prosecutors declared to obtain advice from Slachtofferhulp (the victim aid organization) during the selection process. Slachtofferhulp contacts the victim to assess if a possible claim could be filed in time. If not, this will serve as a contra-indication to super expedited proceedings. Whether the victim is able to attend the court session, is not taken into account.

10.6 Experiences and improvements

The measure and way in which the various actors ('ketenpartners') can influence the decision-making during the selection process, varies between districts. The question of how much 'space' is still available at the court session (how many cases could still be planned) also plays a role in this process.

The professional parties to the proceedings all say that the main advantages of super expedited proceedings are that unnecessary 'double' court sessions are being skipped and that a verdict is issued within such a short term after arrest, providing clarity to all parties involved. The police officers who have been interviewed indicated they are used to the time pressure. Less experienced prosecutors sometimes put them under unnecessary time

pressure requiring unreasonable or redundant additional research. At the same time, it is true that the case cannot be tried as super expedited proceedings if the police are not ready. The police further emphasized the advantages of rapid completion of the case, as long as the speed doesn't undermine the diligence of the procedure. The interviewed suspects stated that slight pressure had been exercised on them to agree with super expedited proceedings, but were mainly positive about this instrument. The interviewed employees of Slachtofferhulp (the victim aid organization) indicated that victims appreciate the speedy completion of the procedure; this strengthens their feeling of justice.

The following possible improvements emerged from the interviews.

1. Sharper selection of cases

Both judges and prosecutors indicated that the selection of cases for super expedited proceedings could be improved. Sometimes cases are brought before the court in super expedited proceedings, although the case does not seem fit to be dealt with expeditiously. On the other hand, many cases that are suited to these proceedings are not dealt with in this manner; from that perspective, the super expedited proceedings are underused.

2. Introduction of super expedited appeal proceedings

If the suspect appeals, the case will not be heard by the Court of Appeals in a super expedited manner, but at ordinary pace. This implies that the suspect will have already served his sentence by the time the Court of Appeal issues its verdict.

3. Timely information for and consultation of the lawyer

Defence counsel would like to be involved in the selection procedure and receive the file at an earlier stage in order to be able to properly advise their clients on the question of whether they should waive their rights to be summoned within the legal term.

4. Reduce the hassle for the police

The interviewed police recommended the following improvements: more efficient decision-making, less administration and improved accessibility of lawyers and involved organizations.

Oktober 2009

Inleiding

De Minister van Justitie heeft bij brief van 10 oktober 2008 de Tweede Kamer geïnformeerd over de mogelijkheden om supersnelrecht en snelrecht toe te passen, zulks na raadpleging van de Raad voor de rechtspraak, het College van procureurs-generaal en de Nederlandse Orde van Advocaten. Op verzoek van de Minister heeft het College voorliggende “menukaart snelrecht” ontwikkeld waarin bepaalde situaties, doelgroepen en type delicten worden benoemd die zich lenen voor (super)snelrecht. Een eerste versie van de menukaart is opgesteld door een werkgroep onder leiding van mr. Hofstee, hoofdofficier van justitie van het Arrondissementsparket Den Haag, bestaande uit experts uit de grote arrondissementsparketten en een coördinerend rechter-commissaris.

Wijzigingen naar aanleiding van de jaarwisseling 2008/2009

Na de jaarwisseling 2008/2009 is in vrijwel alle arrondissementsparketten snelrecht en/of supersnelrecht toegepast. Dit is door het Parket-Generaal geëvalueerd, wat heeft geleid tot een aantal kleine aanpassingen in de menukaart: de randvoorwaarden voor toepassing van (super)snelrecht zijn op een aantal punten nader toegelicht, het toepassingsbereik is uitgebreid met de categorie uitgaansgeweld en de TOM-zitting is nadrukkelijker opgenomen als snelle afdoeningsmodaliteit.

De menukaart is als volgt opgebouwd. Allereerst zijn de randvoorwaarden en het toepassingsbereik weergegeven van **supersnelrecht** en het **(gewone) snelrecht**. Vervolgens zijn specifieke voorwaarden en best practices m.b.t. het supersnelrecht aangegeven. Ten slotte is kort beschreven welke snelle afdoeningsmodaliteiten als alternatief kunnen dienen voor die gevallen die niet voor supersnelrecht of snelrecht in aanmerking komen.

1. Supersnelrecht en (gewoon) snelrecht

De toepassing van snelrecht en supersnelrecht is onder bepaalde voorwaarden mogelijk en wenselijk. In de huidige situatie kennen bijna alle arrondissementen reeds een vorm van snelrecht of supersnelrecht. De invulling daarvan is landelijk gezien zeer divers. Hoewel ruimte moet blijven bestaan voor lokaal beleid, rekening houdend met lokale omstandigheden en mogelijkheden wordt met de menukaart nagestreefd dat er meer uniformiteit zal worden aangebracht in de toepassing van snelrecht en supersnelrecht.

Definities

Onder snelrecht en supersnelrecht wordt het volgende verstaan:

Van supersnelrecht is sprake indien de zaak binnen de termijn van inverzekeringstelling (3 dagen) inhoudelijk wordt behandeld, voorlopige hechtenis wordt bevolen en een opgelegde vrijheidsstraf aansluitend wordt uitgezet.¹¹³

¹¹³ In strafzaken tegen minderjarigen of bij bijzondere categorieën-zaken rond specifieke evenementen kan, na afspraak met partners in Driehoek en overleg met rechtbank, supersnelrecht worden toegepast zonder dat het OM een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf op het oog heeft; veelal wordt dan een taakstraf gevorderd.

Snelrecht houdt in dat de verdachte na inverzekeringstelling in bewaring wordt gesteld; binnen de bewaringstermijn van 14 dagen vindt behandeling plaats bij de politierechter. Deze beveelt de gevangenneming. (Super)snelrecht ligt met name in de rede wanneer het strafbare feit en/of de persoon vraagt om een lik-op-stuk-reactie om aan verdachte en maatschappij duidelijk te maken dat het betreffende gedrag als onaanvaardbaar wordt beschouwd, terwijl het tevens in het belang van de samenleving is dat daders na aanhouding pas weer op vrije voeten komen na het uitzitten van hun straf.

A. Uitgangspunten bij de toepassing van snelrecht en supersnelrecht

Het toepassen van supersnelrecht en snelrecht mag geen afbreuk doen aan de zorgvuldigheid van het strafproces. Logistiek en dossiervorming dienen op orde te zijn om aanhoudingen ter zitting te voorkomen en de zittingsruimte goed te benutten. OM, rechter en verdediging moeten tijdig voor de zitting de beschikking hebben over een compleet strafdossier. In verband met de korte termijn tussen aanhouding en behandeling ter zitting moet het gaan om bewijstechnisch relatief eenvoudige zaken.

Om supersnelrecht of snelrecht te kunnen toepassen dient aan de volgende voorwaarden te zijn voldaan.

- Naar aard en omvang zijn het zaken waarbij de politie in staat is om in korte tijd een volledig opsporingsonderzoek uit te voeren en af te sluiten.
- Het voorgeleidings-pv heeft de vorm van een volledig eind-pv.
- De verdachte moet in verzekering of in voorlopige hechtenis zijn genomen, in verband met een adequate uitvoering van logistieke handelingen zoals de betekening van de dagvaarding.
- Gevallen waarin aanvullend onderzoek nodig is, bijvoorbeeld art. 141 Sr-feiten of grootschalige ordeverstoringen, komen meer in aanmerking voor gewoon snelrecht.

Uit de doelstelling van het (super)snelrecht en deze voorwaarden volgt concreet dat het om zaken gaat waarin:

- Voorlopige hechtenis kan worden gevorderd (geval en grond aanwezig).
- Onvoorwaardelijke gevangenisstraf te verwachten is (art. 67a lid 3 WvSv).
- Geen deskundigenrapport of voorlichtingsrapportage behoeft te worden opgesteld.
- (Materiële) schade eenvoudig kan worden vastgesteld en er geen sprake is van vordering van immateriële schade of zaken waarin een slachtoffer gebruik wil maken van het wettelijke recht om gehoord te worden.

Aanvullende uitgangspunten supersnelrecht

Een zaak leent zich voor supersnelrecht indien:

- De zaak qua bewijsvoering redelijk eenvoudig is (bij een ontkennende verdachte is er ruim “steunbewijs”).
- Het onderzoek binnen de termijn van verhoor een aansluitende inverzekeringstelling is afgerond.
- Schade en letsel binnen de termijn van verhoor en inverzekeringstelling kan worden aangetoond met bewijsstukken.

- Bij de verdachte geen sprake is van een ernstig persoonlijkheidsprobleem, waarvoor ondermeer een nadere deskundigenrapportage nodig is.

De toepassing van supersnelrecht betreft dus relatief eenvoudige zaken en wordt gereserveerd voor die gevallen waarbij een lik-op-stuk-afdoening van groot maatschappelijk belang is. Indien niet aan de voorwaarden voor supersnelrecht kan worden voldaan kan indien de zaak zich daarvoor leent overwogen worden de zaak binnen de bewaringstermijn (dus gewoon snelrecht) af te doen.

Afspraken bij evenementen

Het OM kan in driehoeksverband, na afstemming met rechtbank en justitiële partners, ten aanzien van specifieke evenementen afspreken dat supersnelrecht ook wordt toegepast indien niet is voldaan aan de voorwaarden van het bestaan van een grond voor voorlopige hechtenis of het verwachten van een onvoorwaardelijke gevangenisstraf. Het supersnelrecht bestaat dan uit inverzekeringstelling en berechting binnen 3 dagen nadien. Deze op het evenement gerichte afspraak betreft bijzondere categorieën zaken zoals bijv. (openlijk) geweld tegen personen (met publieke functie) of zware vormen van (openlijk) geweld tegen goederen.

B. Toepassingsbereik snelrecht en supersnelrecht

De algemene randvoorwaarden in acht genomen, komen in het bijzonder de volgende doelgroepen, situaties en typen delicten voor supersnelrecht of snelrecht in aanmerking.

1. *De meerderjarige veelpleger*
2. *De meerderjarige verdachte zonder vaste woon of verblijfplaats (zvw-er)*
Denk daarbij bijvoorbeeld aan de ongewenstverklarde vreemdeling (art. 197 WvSr-zaken), waarbij het executiebelang zwaar weegt.¹¹⁴
3. *De (strafrechtelijk) minderjarige veelpleger (harde kern, topjongere etc.)*
Het belang voor het toepassen van supersnelrecht bij deze groepen is gelegen in:
 - Het vasthouden en direct afstraffen, teneinde het regelmatig plegen van strafbare feiten te doen stoppen.
 - Het opbouwen van een dossier ten behoeve van een eventuele ISD-maatregel.
 - Het opleggen van een specifieke straf overeenkomstig een tevoren opgesteld persoonsgericht scenario, gericht op vermindering recidive.
 - Het executiebelang van het meteen ondergaan van de straf (zvw'ers).
4. *Evenementen en demonstraties*
Voorbeelden zijn ordeverstoringen rondom evenementen als voetbalwedstrijden, huldigen van sporters, de jaarwisseling, demonstraties en grote lokale evenementen.

Het belang van supersnelrecht bij dit soort grootschalige activiteiten is een snelle en adequate reactie op ordeverstoringen om richting de daders en de maatschappij het signaal te geven dat dit soort feiten onaanvaardbaar is en direct wordt afgestraft. Een bestraffend oordeel gevolgd door het ondergaan van de opgelegde straf zo snel mogelijk volgend op het delict dempt de gevoelens van verontwaardiging in de samenleving.

¹¹⁴ Zie de brief van het College van 16 oktober 2008 inzake De opsporing en vervolging t.z.v. artikel 197 WvSr, de ongewenstverklarde vreemdeling (PAG/HB/13161-beleidsbrief).

5. *Geweld tegen personen met een publieke functie*

De grote maatschappelijke en publieke aandacht van geweld tegen personen met een publieke functie en het grote maatschappelijke belang van het ondersteunen van deze personen houdt in dat de lik-op-stuk-reactie hier zeer klemmt. Aan verdachte en maatschappij dient duidelijk gemaakt dat dit gedrag als onaanvaardbaar wordt beschouwd. Het belang van de samenleving brengt mee dat daders zo snel als mogelijk is na aanhouding worden berecht en na bestraffing deze straf aansluitend ondergaan.

Veelal is tevens sprake van een evenement zoals onder 4 beschreven.

6. *Gebiedsgebonden projectmatige probleemaanpak en gerichte controles*

Als justitieel sluitstuk van integrale probleemaanpak past toepassing van supersnelrecht bij de gezamenlijke prioritaire aanpak van het probleem. Voorbeelden zijn projecten gericht op specifieke probleemwijken, gebieden met grote overlast van verkoop en gebruik van drugs, overlast bij onderdelen van het openbaar vervoer en controles op wapenbezit, drugshandel etc.

7. *Uitgaansgeweld*

De aanpak van uitgaansgeweld kan de vorm hebben van een projectmatige probleem-aanpak, waarbij (super)snelrecht het justitieel sluitstuk is. In verschillende gemeenten wordt gewerkt met een zogenaamd weekendarrangement wat inhoudt dat, indien een persoon tijdens het uitgaan op vrijdag- of zaterdagavond een geweldsdelict pleegt, en deze verdachte wordt aangehouden, direct wordt aangevangen met het opsporingsonderzoek. Het onderzoek wordt zo spoedig mogelijk afgerond, waarna een dagvaarding voor de snelrechtzitting wordt uitgereikt.

Deze werkwijze kan ertoe leiden de verdachte tot in de loop van de maandag in hechtenis blijft.¹¹⁵

C. Specifieke aandachtspunten snelrecht en supersnelrecht

Aanvullend op bovengenoemde algemene randvoorwaarden volgen hieronder specifieke organisatorische randvoorwaarden en aandachtspunten gericht op de doelgroepen, evenementen, situaties en type delicten.

Ad. 1 Veelplegers meerderjarig

- Een geactualiseerd persoonsdossier (of de ketenkalender) en een straf/behandelsscenario dienen tijdig beschikbaar te zijn.
- Een eventuele spoedrapportage van de Reclassering dient tijdig beschikbaar te zijn.

Ad.2 Veelplegers minderjarig

- Een geactualiseerd persoonsdossier en een straf/behandelsscenario dienen tijdig beschikbaar te zijn.
- Een eventuele spoedrapportage van de Raad voor de kinderbescherming of de jeugdreclassering dient tijdig beschikbaar te zijn.

Ad.4 Evenementen en projecten

- Data van evenementen dienen tijdig aan de rechtbank te worden medegedeeld.

¹¹⁵ Brief van het College van 26 januari 2009 inzake Brief Nationale ombudsman over het 'weekendarrangement' (PaG/BJZ/27388).

- De voorbereiding en coördinatie bij de uitvoering gebeurt door een specifiek voor het betreffende evenement aangewezen officier van justitie. Deze is beschikbaar tijdens het evenement en stuurt de politie op juiste aanhoudingen en de kwaliteit van het proces-verbaal.
Op de dag van de voorgeleiding en zitting is hij het aanspreekpunt voor de RC of PR met betrekking tot aantallen verdachten, logistiek van de processen-verbaal etc.
- Er wordt altijd een gezamenlijk draaiboek opgesteld met daarin op supersnelrecht toegespitste beleids- en tolerantiegrenzen en uitvoeringsvoorschriften voor politie en OM.
- De politie reserveert voldoende rechercapaciteit ten behoeve van direct onderzoek.
- De politie maakt film- of video-opnamen ter ondersteuning van de opsporing en ten behoeve van het ter zitting vertonen van sfeerbeelden.
- De politie stelt zoveel mogelijk tevoren een sfeer-proces verbaal op.
- De politie ziet strak toe op het gebruik van aanhoudingskaarten en op de kwaliteit van de opgemaakte processen verbaal.
- Het OM hanteert specifieke strafmodaliteiten toegespitst op de aard en de plaats van het delict. Naast gevangenisstraf kan gedacht worden aan bijvoorbeeld het opleggen van een stadionverbod met meldingsplicht, een straatverbod tijdens de jaarwisseling of een gebieds- of openbaarvervoersverbod.
- Zie de gewijzigde BOS-strafmaatrichtlijnen.¹¹⁶

Ad 5 Geweld tegen personen met een publieke functie

- Indien geen sprake is van recidive op grond van het uittreksel uit het documentatieregister dient recidivegevaar als grond van voorlopige hechtenis specifiek in de vordering bewaring of gevangenneming te worden aangegeven. Specifiek gedrag van de verdachte of specifieke omstandigheden van het geval (de willekeurigheid van het geweld, het plegen van geweld ten tijde van een evenement dat regelmatig wordt gehouden (voetbal) dienen het gevaar van herhaling te onderbouwen.
- Mede teneinde te voldoen aan het anticipatiegebod van artikel 67a lid 3 dient onvoorwaardelijke gevangenisstraf geïndiceerd te zijn. Zie de gewijzigde BOS-strafmaatrichtlijnen.¹¹⁷

Ad 7 Uitgaansgeweld

¹¹⁶ Zie voetnoot 117.

¹¹⁷ In de Polaris-strafmaatrichtlijnen is de delictspecifieke factor “in samenhang met een sportevenement” gewijzigd in “in samenhang met een evenement”. Onder een evenement wordt mede verstaan Oud en Nieuw.

De percentuele invloed van deze factor wordt verhoogd van 25% naar 75%.

De percentuele invloed van de delictspecifieke factor “Slachtoffer kwalificeert de strafmaat” is verhoogd van 100% naar 150% voor de volgende drie binnen deze factor geldende categorieën:

- het slachtoffer was een ambtenaar en het misdrijf werd terzake of gedurende de rechtmatige uitoefening van zijn bediening gepleegd;
- het slachtoffer was een andere beroepsbeoefenaar en het misdrijf werd terzake of gedurende de rechtmatige uitoefening van zijn beroep gepleegd;
- het slachtoffer verhinderde of probeerde te verhinderen dat een geweldsdelict gepleegd ging worden.

- Ook bij uitgaansgeweld kunnen specifieke strafmodaliteiten worden gehanteerd, toegespitst op de aard en de plaats van het delict. Naast gevangenisstraf kan gedacht worden aan bijvoorbeeld het opleggen van een gebiedsverbod of openbaar vervoersverbod, een alcoholverbod, het volgen van een gedragstraining / leerstraf of het ondergaan van een ambulante behandeling.

2. Aandachtspunten bij de toepassing van supersnelrecht

Specifieke voorwaarden en inrichtingsmogelijkheden supersnelrecht.¹¹⁸

- De verdachte is bereid afstand te doen van de in artikel 370 Sv bepaalde termijn van drie dagen voor betekening van de dagvaarding.
- Het slachtofferinformatiepunt is in staat om binnen drie dagen een voegingsformulier ten behoeve van een vordering benadeelde partij te produceren.
- De administratieve organisatie is in staat om vorderingen tenuitvoerlegging binnen het eigen parket binnen drie dagen te voegen.

Indien aan de voorwaarden niet kan worden voldaan, kan snelrecht worden toegepast.

Inrichting van het proces

Een in de praktijk gebleken belangrijke randvoorwaarde is dat het aanbod van supersnelrechtwaardige zaken voldoende groot is, afgezet tegen de te reserveren zittingscapaciteit. Best practise is in dit verband de Haagse inrichting van het supersnelrecht.

- *De politierechter die de zaak inhoudelijk behandelt, maakt deel uit van het Kabinet Rechtercommissaris*

In de Haagse variant behandelt de RC geen vordering bewaring, maar treedt op als politierechter, toetst de inverzekeringstelling, behandelt de zaak inhoudelijk en beslist op de vordering gevangenneming. Voordelen van deze werkwijze zijn dat (1) slechts één rechter met de supersnelrechtzaak belast is, (2) er altijd een rechter beschikbaar is, omdat het bureau RC iedere dag bemand is (voor vooropleidingen) en (3) er slechts sprake is van een beperkt capaciteitsverlies bij een onvoldoende aanbod van supersnelrechtzaken.

- *Politierechterzitting binnen termijn van inverzekeringstelling*

De andere in de praktijk gehanteerde variant houdt in dat een politierechterzitting plaatsvindt, waarvoor verdachten binnen de inverzekeringstelling worden gedagvaard. De politierechter toetst de rechtmatigheid van de inverzekeringstelling, behandelt de zaak en oordeelt over de vordering gevangenneming van het OM.

¹¹⁸ Zie HR 31-10-2000; LJN: AA 7957; NJ 2001, 239

3. Alternatieven voor supersnelrecht en snelrecht

AU- en TOM-afdoening

Indien feiten zich niet kwalificeren voor de supersnelrecht- of snelrechtprocedure dient overwogen over te gaan tot de procedure van aanhouden en uitreiken (AU-afdoening) of tot een TOM-afdoening. Het betreft feiten van geringere ernst, waarbij ook de signaalwerking naar de maatschappij van groot belang is, of feiten waarvoor geen voorlopige hechtenis gevorderd kan worden, maar waarbij een spoedige of op het delict toegesneden afdoeningsmodaliteit wel geïndiceerd is.

Themazitting

Een alternatief voor (super)snelrecht bij evenementen of projecten is het inrichten van een themazitting (PR- of TOM-zitting) op een zo kort mogelijke termijn na het evenement, dit om richting daders en maatschappij het signaal te geven dat de verstoring van evenementen niet ongestraft blijft. Ook hier geldt dat de afdoeningsmodaliteit zoveel mogelijk dient te zijn toegespitst op de aard en plaats van het delict.

Naast stadion-, omgevings- en straatverboden kunnen specifieke taakstraffen worden toegepast die een relatie hebben met het strafbare feit, zoals vernieling. Ook kunnen deze taakstraffen zichtbaar worden uitgevoerd op de plaatsen waar een evenement of project nog voortduurt of heeft plaatsgevonden.

4. De Jaarwisseling als bijzonder evenement

Een van de voornoemde evenementen waarbij (super)snelrecht kan worden toegepast is de jaarwisseling. Tevens is daarbij veelal ook sprake van geweld tegen personen met een publieke taak. Met de Minister van Justitie en de Raad voor de rechtspraak wordt jaarlijks afgesproken in welke arrondissementen supersnelrechtzittingen worden georganiseerd. In deze arrondissementen is in overleg met rechtbank en politie het volgende georganiseerd:

a. Supersnelrecht direct na de jaarwisseling

Supersnelrecht dient direct na 31 december – binnen de termijn van in verzekeringstelling – plaats te vinden.

Supersnelrecht wordt toegepast bij de volgende categorieën/zaken, **ook indien geen grond voor voorlopige hechtenis aanwezig is of geen aansluitende vrijheidsbeneming te verwachten is:**

- Geweld tegen hulpverleners of werknemers met een publieke taak.
- Geweld tegen personen.
- Autobranden.
- Zwaardere vormen van openlijk geweld tegen goederen of vernieling (bijv. vernieling d.m.v. zwaar vuurwerk).

Daarnaast wordt in alle arrondissementen de mogelijkheid verzekerd van:

- b. Snelrecht bij zaken waarin het politieonderzoek niet binnen enkele dagen, maar wel binnen 17 dagen, kan worden afgerond en voorlopige hechtenis kan worden toegepast.*
- c. Themapolitierechterzittingen binnen een aantal weken na de jaarwisseling, bestemd voor AU-zaken voor lichtere vormen van criminaliteit.*
- d. Thema-TOM-zittingen binnen een aantal weken na de jaarwisseling, bestemd voor AU-zaken.*

Overige afspraken bij de toepassing van (super)snelrecht na de jaarwisseling:

Vaker eisen van bijzondere voorwaarden

In alle zaken kan naast de hoofdstraf een bijzondere voorwaarde worden geëist, zoals herstellende voorwaarden (bijvoorbeeld het vergoeden van schade) of vrijheidsbeperkende voorwaarden (zoals een locatieverbod, een huisgebod of een alcoholverbod tijdens de volgende jaarwisseling). Een aanwijzing van het College over de toepassing van bijzondere voorwaarden is in ontwikkeling.

Actieve publieksvoorlichting

Het College communiceert actief over de OM-maatregelen in het kader van de jaarwisseling, zowel in de dagen vooraf als na afloop van de jaarwisseling. Daarnaast wordt van de arrondissementsparketten verwacht dat zij, al dan niet in samenwerking met ketenpartners (driehoeksverband), de toepassing van snelrecht of supersnelrecht bekend maken bij grote publiek en eventuele successen na afloop van de jaarwisseling.

Vóór de zitting:

- Rond 9.00: het einddossier komt binnen en de zaak staat op de lijst als SSR.
- De griffier plant de zaak in om 13.00, een eventuele tweede SSR-zaak om 13.15.
- De griffier geeft de planning van de zaak door aan de advocaat.
- De griffier maakt de toevoeging voor de advocaat.
- De griffier kijkt of een tolk nodig is en zo ja, zorgt dat een tolk is/wordt geïnformeerd.
- De griffier gaat na of de advocaat en verdachte akkoord zijn gegaan met de SSR-zitting en daarmee hebben afgezien van de betekeningstermijn.
- De griffier gaat na of de SSR is ingepland vóór het moment dat de termijn voor de inverzekeringstelling is verlopen.
- De griffier zorgt dat de stukken (einddossier, justitiële documentatie, dagvaarding, evt. reclasseringsrapport) worden verspreid aan RC en advocaat.
- De griffier zet op de zittingslijst de naam van de griffier i.v.m. eventuele latere vragen.
- De rechter-commissaris leest de stukken.

Tijdens de zitting:

- De rechter-commissaris behandelt de zaak als politierechter volgens het normale verloop van een politierechterzitting (personalia, cautie, voordracht, verhoor en voorhouden dossier, requisitoir, pleidooi, repliek, dupliek, eventueel bevel gevangenneming, sluiting onderzoek, uitspraak).
- De rechter kijkt óók naar de rechtmatigheid van de inverzekeringstelling.
- De griffier maakt zittingsaantekeningen (er hoeft niet ter plekke een proces-verbaal te worden opgemaakt en er hoeft ook geen dictaat te worden voorgelezen).
- De officier van justitie kan de gevangenneming vorderen op grond van art. 65 Sv
- De politierechter kan de gevangenneming ook ambtshalve bevelen.
- Wanneer de rechter een bevel gevangenneming wil geven, moet dat net vóór de sluiting van het onderzoek ter terechtzitting (er hoeft geen termijn voor de gevangenneming te worden bepaald, art 66, tweede lid Sv, want het bevel is van kracht tot zestig dagen na de dag van de einduitspraak).

- Indien de rechter een gevangenneming heeft bevolen en een gevangenisstraf van minder dan 63 dagen (namelijk 3 dagen inverzekeringstelling plus 60 dagen voor de gevangenneming) oplegt, bepaalt de rechter dat “de voorlopige hechtenis wordt opgeheven op het moment dat de opgelegde gevangenisstraf gelijk is aan de reeds in voorarrest verbleven termijn”.
- De rechter wijst de verdachte erop dat hij binnen twee weken in beroep kan gaan tegen het vonnis.
- De rechter vraagt de verdachte of hij afstand wil doen van het recht op hoger beroep (indien verdachte dit doet neemt de griffier dit op in de AMV (Aantekening Mondeling Vonnis).

Na de zitting:

- De zittingslijst moet na de zitting 'ingevuld worden'. Aangegeven moet worden of de verdachte er was, wie de advocaat was, wat de eis was en wat de opgelegde sanctie is.
- De griffier maakt zo spoedig mogelijk een AMV op.
- De rechter bekijkt de AMV en ondertekent.
- De griffier zorgt voor afhandeling van het dossier. Als het vonnis getekend is, wordt het verstuurd naar de executietafel op A3 en moet er een dossierbeweging gemaakt worden.
- Het bevel gevangenneming moet opgemaakt worden als de verdachte gevangenisstraf krijgt en het moet daarna direct naar preventieven.
- De griffier zorgt voor uitwerken van het proces-verbaal indien er hoger beroep wordt ingesteld. De rechter bekijkt het concept en ondertekent het.

Mocht er hoger beroep worden ingesteld:

- Appel uitwerken, via de formulieren van just word.
- Daarna laten tekenen door de rechter en de griffier.
- Afgeven bij de strafgriffie, zij versturen het dan naar het hof.